

AWULAA
TŌM TAKĒLAYA KANCAALAYA
NYĒŊKA
Kutulu

Awulaa takəlaya kancaalaya nyəŋka taa ké pa keesəyi Iseyeli wulav Tafiti pəyalv Saləmən kawulaya təγəv təm. Kancaalaya taa, ı təŋa Iə luyv nyəntv ké na ı kawulaya la teu pə tu fei. Ama alaa heləsa-ı tuŋ laav təm taa ké waalı waalı. Ulena Iə faya ı kawulaya ke təm naale. Iseyeli nyəma ke həγəlvəv na Selopəwam keke pa wulav. Na Yuta nyəma ke həγəlvəv na Ləpəwam keke pa wulav.

Iəna pa faya Awulaa I takəlaya tə:

Tafiti kawulaya təm, titite 1:1-2:12

Saləmən kawulaya təγəv, titite 2:13-11:43

Saləmən kawulaya fayav, titite 12:1-14:20

Iseyeli awulaa naale yəv na pa ciikuγv, titite 14:21-22:53

Atoniya nyuləyi kawulaya

¹ Məpəγv Iseyeli wulav Tafiti kpatəlaa təkəŋkəŋku, na pá takəyi-ı pəəŋ pu haŋəyi-ı. ² Ntəna wulav waalı nyəma tə si: Tá caa wulav, tu caa-ŋ pəelə wei ı ta nyənta apəlv tə na ı paasəna-ŋ, na ı həntəyi nyá kəŋkəŋ taa. Pu haŋi-ŋ.

³ Ulena pá pəeki Iseyeli tetv təna taa ké pəelə telu, na pá hiki Sunem tv nəγəlv. Pa yaa-ı si Apisaki. Ulena pá pəna-ı wulav. ⁴ Pəelə inı ı isəntaa ka luwəya təkpa. Məpəγv ı paasəna wulav. Ama wulav ta nyəmi-ı apəlv na əlv.

5-6 Μρύγύ Hakii pəyalv Atoniya, Apəsələm neu yətəte nyəη lapa kalampaani, si inɪ ɪ ká təχəna kawulaya. ɪ isentaa ka luwaya. Pécó too ɪ kuluyv tɔ, ɪ caa ta kaləna-ɪ paa təm kuləm si pɔlv. Μρύγύ kuyaku nakulɪ ɪ caa yooou kəkəkənaa, na kpaγanəη caγalaa, na ɪ tanlaa ke nule na naanɔwa. ⁷ Μρύγύ ɪ nawa Sowari, na kətulv Apiyataa, na pele pa lanɔ heena ɪ təm nti. ⁸ Ama kətulv Sataki, na Yoyata pəyalv Penaya na Isə kuyəχətɔtv teləsulv Natan, na Simeyi, na Leyi, na Tafiiti tanlaa fei Atoniya tɔɔ.

Natan na Pasepa pa yəχətəyi Salvməη kawulaya təm

⁹ Μρύγύ kuyaku nakulɪ Atoniya yelaa na pá kv heen, na naan kvfan nim nyəη ke Soləeti pələ nte tə wə hite kəηkəη taa tɔ tɔ tɔɔ. Na í lá acima. Uena í yaa ɪ newaa na Yuta nyóma mpa pa laki wulav ke təmle təχə təχəv. ¹⁰ Ama Atoniya ta yaa ɪ neu yətəte nyəη Salvməη, na Isə kuyəχətɔtv teləsulv Natan na Penaya na wulav tanlaa.

¹¹ Mpuγule Natan polaa na í pɔɔsi Salvməη too Pasepa si: N nuwa si Hakii pəyalv Atoniya pəsa wulav na? Pəyele tá caa Tafiiti ná tá nyi-ti. ¹² Mpu tɔ, yele ma tasa-η layatv ke isəna n ká ya nyana nyá pəyalv Salvməη mə nyɔɔη tɔ. ¹³ Polo n ná wulav ke ləη, na n pɔɔsi-ɪ si: Hai, tá caa wulav, isu n heela-m na tuunav si, nyá pəyalv Salvməη ká təχəna kawulaya, na í ləeti nyá kumte tɔɔ? Ue pepe tɔɔ ké Atoniya təkɪ kawulaya?

¹⁴ Ue ma mayamaya maa kɔɔ waatv inəχɪ mə kiη, na má sɔɔsi nyá təm tɔɔ.

¹⁵ Mpuγule Pasepa svv wulav nan taa. Wulav ka kpatəla sɔsəm ké, na Sunem tv Apisaki paasəχəna-ɪ.

¹⁶ Uena Pasepa həntɪ wulav ke atə. Na wulav pɔɔsi-ɪ

si: Alaaføya kεε? ¹⁷ Ntεna Pasepa cɔ si: Eε alaaføya kέ. Hai, tá caa, n ka heela-m na n̄ tuuna nyá Iso Tacaa si, ma pəyalv Salvməŋ ká təɣona kawulaya, na í lεeti nyá kumte tɔɔ ilε? ¹⁸ Tɔv, nɔnɔɔ Atoniya təkəna nté, pécɔ n ta nu. ¹⁹ I lapa kətaya ke naaŋ, na heeŋ, na naaŋ kufan nim nyəŋ ke səsəm. Na í lá acima, na í yaa nyá pəyalaa təna, na kətulv Apiyataa, na yoolaa wulav Sowari. Ama i ta yaa nyá pəyalv Salvməŋ. ²⁰ Hai, tá caa, nyaga Iseyeli nyéma təna nyənəyi si n̄ holi-wεyε wei i ká lεeti nyá kumte tɔɔ kέ nyá səm waali tɔ. ²¹ Ye pə taya mpv, waatu wei n kəŋ n si tɔ, yəlaa ká lu ma na ma pəyalv Salvməŋ ke kolonja.

²²⁻²³ Waatu wei alv inu i təŋa m̄púyú yəɣətvyu təɣə pa heela wulav si Natan kəma. Uεna Natan svu na í hənti wulav ke atε. ²⁴ Na Natan pəsı wulav si: Tá caa, nyá heelina Atoniya si í təɣə kawulaya na í caya nyá kumte tɔɔ? ²⁵ Mpi tɔ, saŋa i kəma na í lá kətaya ke naaŋ, na heeŋ, na naaŋ kufan nim nyəŋ ke səsəm. I yaa nyá pəyalaa təna, na yoolaa nyuvyū nyéma na kətulv Apiyataa, na pá na-i pá təɣə na pá nyɔɔ na pá wilitiyi si: Atoniya nyana tetv. ²⁶ Ama i ta yaa kətulv Satəki, yaa Yoyata pəyalv Penaya, yaa nyá pəyalv Salvməŋ. ²⁷ Uε, tá caa nyá heelina-i si i ká təɣə kawulaya ke nyá səm waali na n̄ ŋmεsı-tu?

Tafiti kpa Salvməŋ ke kawulaya

²⁸ Ntεna wulav tɔ si: I yaa-m Pasepa.

Uεna Paseya məli. ²⁹ M̄púyú wulav təma si: Ma tuukina Tacaa wei i waasa-m ma laŋwakəlle təna taa tɔ. ³⁰ Saŋa mayamaya maa la nti maa tɛma yəɣətvyu na má su Iseyeli Iso Tacaa isentaa si, nyá pəyalv Salvməŋ ká təɣona kawulaya, na í caya ma kumte tɔɔ kέ ma səm waali tɔ.

³¹ Ɔlena Pasepa hɛntɪ wulav ke ate na ɪ tɔ si: Hai, tɔ caa, nyana tetv.

³² Mpuɣule wulav Tafiiti tilaa na pɔ yaa-ɪ kɔtɔlv Satɔki, na Ɔso kuyɔɣɔtɔtv telɔsvlv Nataɲ, na Yoyata pɔyalv Penaya na pɔ kɔɔ. ³³ Na wulav tɔ-we si: Ɔ kotɪ yoolaa mpa pa lapa-m naani tɔ na ɪ caɣasi Salɔmɔɲ ke ma kawulaya kraɲaya tɔɔ na ɪ pona-ɪ Kihɔɲ hite. ³⁴ Tɔnaya kɔtɔlv Satɔki na Ɔso kuyɔɣɔtɔtv telɔsvlv Nataɲ paa pɔli-ɪ nim, na pɔ kra-ɪ Ɔseyeli nyɛma wulav. Ɔlena pɔ hɔli tutuɣu na pɔ wiliti si: Salɔmɔɲ, mɔ na tetv. ³⁵ Ɔlena mu tɔɲ ɪ waali, na Salɔmɔɲ kɔɔ ɪ caɣa ma kawulaya kumte tɔɔ, na ɪ tɔɣɔ kawulaya ke ma lonte. Ɔnɔɣɪ ma kraɔwa Ɔseyeli na Yuta pɔ wulav.

³⁶ Tɔnayaɛ Penaya cɔwa si: Ɔso ɪ kɔna mpu. Nyɔ Caa Ɔso yɔɣɔtɔna-tɪ na nyɔ nɔɣɔ. ³⁷ Ɔle Ɔso ɪ weɛ Salɔmɔɲ waali, ɪsu ɪ ka wev nyɔ waali tɔ. Na ɪ kɔsi Salɔmɔɲ nyuɣv na pɔ kɔli-ɲ.

*Pa kra Salɔmɔɲ ke kawulaya
(Kvtɔɔsvtv I 29:21-25)*

³⁸ Mpuɣɔ Satɔki na Nataɲ na Penaya na wulav taɲlaa pa caɣasa Salɔmɔɲ ke kawulaya kraɲaya tɔɔ, na pɔ pona-ɪ Kihɔɲ hite. ³⁹ Ɔlena Satɔki kraɣa nim na hɔlvɔv ke Ɔso cokɔle taa, na ɪ pɔli-wɔɣɪ Salɔmɔɲ, na ɪ kra-ɪ wulav. Mpuɣɔ pa hula tutuɣu, ɪlena yɔlaa tɔna wiliti si: Salɔmɔɲ nyana tetv. ⁴⁰ Ɔlena yɔlaa tɔna tv ɪ waali na pɔ kpeen-ɪ na hɔsi, na pɔ kiisiɣina laɲhɔlvmlɛ. Halɔna tetv nyamsɔɣɪ.

Salɔmɔɲ hɔlvɔɣɪ Atoniya ke suulu

⁴¹ Atoniya na ɪ nyɔ́ma pɛlɛ pa tɛɛsaya tɔ́ɔɔ, ɪlɛ pa nu Salɔ́mɔ́ŋ pa kɔ́kɔ́tɛ nté. Na Sowari nu tutuyɔ, na í pɔ́ɔsɪ sɪ: Pepe tɔ́ kɛ́ ɪcɛtɛ cɔ́kaa na kɔ́kɔ́tɛ nyala mpɔ́?

⁴² Pa tɔ́ŋna yɔ́ɔ́taya ke mpɔ́, ɪlɛ Apiyataa pɔ́yalɔ Yonatan tapayalɛ. ɪlɛna Atoniya tɔ́mɪ-ɪ sɪ: Sɔ́ɔ, mpi tɔ́, n ke yulɔ wei ɪ wɛna nyɔ́ɔɔ tɔ́ɔ. ɪsɛntɔ́ tɔ́m kɔ́pantɔ́ ke n kɔ́naa. ⁴³ Kɛlɛna Yonatan sɪ: Aai yoo, tá caa wulav tɔ́na Salɔ́mɔ́ŋ ke kawulaya. ⁴⁴ ɪ tɔ́ma Satɔ́ki, na Natan, na Penaya, na tanlaa sɪ, pá cayasɪ Salɔ́mɔ́ŋ ke kawulaya kraŋaya tɔ́. ⁴⁵ Na Satɔ́ki na Natan pá pɔ́li Salɔ́mɔ́ŋ ke nim ke Kihɔ́ŋ hite, na pá kra-ɪ wulav. Tɔ́naya ɪcɛtɛ yɔ́laa lunaa, na pá kiisiyina lanhulɔ́mlɛ. Mpi pɔ́ cɔ́ka ɪcɛtɛ taa tɔ́ɔ́lɛ. ⁴⁶ Halɪ Salɔ́mɔ́ŋ ná tɛma kawulaya kumtɛ tɔ́ kɛ́ cayalɛ kɛ́. ⁴⁷ ɪlɛna wulav Tafiiti waali nyɔ́ma polo na pá sɛɛ-ɪ, na pá tɔ́ sɪ: Tá caa, nyá ɪsɔ́ í kusɪ Salɔ́mɔ́ŋ nyɔ́ɔɔ na pɛ́ kɛ́li ɪsu nyá. ɪ kawulaya í kɛ́li nyá nyɔ́ŋka. ɪlɛna wulav hɛntɪ ɪsɔ́ kɛ́ atɛɣɛ ɪ kato tɔ́. ⁴⁸ Na í tɔ́ sɪ: Ma sɛɛ ɪsɛyɛli ɪsɔ́ Taca, wei ɪ yɛlaa sɪ má ná ma lonte taa lɛɛtɔ́lv tɔ́.

⁴⁹ Tɔ́nayaɛ sɔ́ɔ́ntɔ́ kra Atoniya yɔ́laa tɔ́na, na pá kulɪ na pá ya yemyem. ⁵⁰ ɪlɛna Salɔ́mɔ́ŋ tɔ́m kra Atoniya ke sɔ́ɔ́ntɔ́, na í polo na í tɔ́ kɔ́taya tɔ́latɛ ke kpulɔ́ɔɔ sɪ, pá taa lɛɛtɪ-ɪ. ⁵¹ M'pɔ́ɔ́ pa polaa na pá heeli Salɔ́mɔ́ŋ sɪ: Nyá tɔ́m kra Atoniya ke sɔ́ɔ́ntɔ́ ke sɔ́sɔ́m, na í polo í tɔ́ kɔ́taya tɔ́latɛ ke kpulɔ́ɔɔ. ɪ tɔ́ma sɪ: Ye Salɔ́mɔ́ŋ ta tuuna sɪ ɪ kaa ku-m, ma kaa lu cɔ́nɛ.

⁵² Ntɛna Salɔ́mɔ́ŋ sɪ: Ye u hɔ́ŋ ɪ ti, pulɔ́pɔ́ kaa tokina-ɪ paa pɔ́cɔ́. Ama ye ɪ laki kalampaanɪ, ɪsu ɪ sɔ́pa.

⁵³ M'pɔ́ɔ́ wulav Salɔ́mɔ́ŋ tila yɔ́laa na pá lɛsɪ-ɪ tɔ́na. ɪlɛna Atoniya polo í hɛntɪ Salɔ́mɔ́ŋ ke atɛ, ɪlɛna

wulaw tãmɪ-ɪ sɪ: Kpe nyá tɛ.

2

Tafiiti kantakaya kuyayɔtɔv na ɪ sãm

¹ Pə kpeɣetəna wulaw Tafiiti sãm, ɪlena í heeli ɪ pəyalɔ Salɔmɔŋ sɪ: ² Ma wulɛ pɔwa. Mpu tɔ, kaasi nyá tɪ na ń lá ɪsu yulɔ. ³ Tɔkɪ Tacaa nyá ɪsɔ tɔm kɛ teu. Laki ɪ luɣu nyəntɔ kɛ tam, na ń tɛŋɛɣɪ ɪ kɔsəsutɔ, na ɪ kɔtɔtɔtɔ, ɪsu pa ŋmaav Moisi kiɪŋ takɔlaya taa tɔ. Waatɔ ɪnɛɣɪ n ká waa pə tɛna mpi n laki tɔ pə taa. ⁴ ɪlena Tacaa lá ɪsu ɪ ka su-m tɔ sɪ, ye ma piya tɛŋna laakali, na pá tɛŋɛɣɪ ma kɔsəsutɔ na lotu kɔlɔmtɔ, na pa ləsaya sɔv-ɪ teu, mpɛ paa tɔkɛna ma kawulaya kɛ tam kɛ ma sãm waali kɛ ɪseyeli taa.

⁵ Pələ pə paasi, n nyəmə nti Seluya pəyalɔ Sowari lapa-m tɔ. ɪsəna ɪ kɔwa ɪseyeli yoou nyɔɣu nyəma Nɛɛ pəyalɔ Apənɛɛ, na Yetɛɛ pəyalɔ Amasa tɔ. Yoou heev waatɔ kɛ ɪ kɔwa yɔlaa mpɛ, na pə kú ɪ yoou nyɔɣu. ⁶ Mpu tɔ, lana nyá layatɔ. Taa yele-ɪ na í sí sãm kɔpam. ⁷ Pə kaasa Kalaati tɔ Paasilayi pəyalɔ tɔ, tɔkɪ peɣɛ teu, na ń caləsɛɣɪ-wɛ. Ḿpúyó peɣɛ pa paasayana maya waatɔ wei nyá taalɔ Apəsalm tɔɣanaya-m tɔ. ⁸ Kelaa pəyalɔ Simeyi wei ɪ wɛ Pahulim kɛ Pɛncamɛɛ tetɔ taa tɔ, ɪlé ɪ tɛŋsa-m mpusi kɛ teu kɛ kuyaku ŋku ma pukaya Mahanayim tɔɣɔ. Pə waali kɛ ɪ sɛŋa-m Yaatanɪ nɔɣɔ kɛ ma mɔlaya tɔ, na má tuuna Tacaa sɪ ma kaa kɔ-ɪ. ⁹ Pənɛntɛ taa hulɪ-ɪ suulu. N kɛ yulɔ layatɔ kɛ. N nyəmə ɪsəna n ká lá na paa ɪ kpatɔlaa tɔ, í sí sãm ɪsayam tɔ.

*Tafiiti sãm na ɪ pəyalɔ ɛɛtɔvɔv kɛ ɪ lonte
(Kɔtɔsɔtɔ I 29:26-28)*

10 Pə waali ké wulav Tafiiti səpa, na pá pimi-i timpi pa yaa si, Tafiiti te tɔ. 11 Pusi nule tɔcu ké Tafiiti tɔɔ kawulaya ke Iseyeli tɔna tɔɔ. I tɔɔɔ pusi naatosompɔɔɔɔɔɔ ke Hepəɔɔɔ, na Yosalem ke pusi hiu na naanɔwa na tooso. 12 M'pɔɔɔ Salɔmɔɔɔ lɔɔta i caa Tafiiti lonte na i kawulaya la teu pə tu fei.

Atoniya sɔm

13 M'pɔɔɔ Hakii tu pɔɔɔɔɔ Atoniya pola Salɔmɔɔɔ too Pasepa kin, na Pasepa pɔɔɔ-i si: Alaafɔya kele? Na í cɔ si: Ee. 14 Na í tasa si: Faaci nɔɔɔɔɔɔ ma kɔmnaa. Ntɔna alɔ si: Yɔɔɔɔ.

15 Uɔna Atoniya tɔ si: Ntɔɔ n nyɔmá si má tɔna kawulaya ŋke, na maya Iseyeli tɔna kpaakaya wulav. Ama ma lanɔa na pɔ mɔli ma neu tɔɔ. Mpi tɔ, Tacaɔ celɔna-i ké. 16 Pɔnɔntaa ma sɔlɔmɔɔɔ-ŋ pɔɔɔ. Uɔ taa pɔ-m-wi. Alɔ si yɔɔɔɔ. 17 M'pɔɔɔɔ si: Heeli wulav Salɔmɔɔɔ si í ha-m Sunem tu Apisaki na má lá alɔ. Ye nyaa yɔɔɔtɔna i kaa kisi. 18 Uɔna Pasepa tɔ si: Pə wɔ teu, ma heeli-i.

19 M'pɔɔɔ Pasepa pola wulav kin si i heeliyi-i Atoniya tɔm. Wulav na-i, uɔna í kɔli na í sɔɔɔ-i, na í hɔnti-i atɔ. Uɔna í mɔli i kumte tɔɔ. Na pá si toto ké kawulaya kpɔɔɔɔ, na wulav ntɔɔɔɔ tɔ na toto caya. 20 Ntɔna toto si: Ma kɔma-ŋ natɔɔɔɔ sɔlɔmɔɔɔ ke pɔcɔɔ, taa kisi-na-m. Salɔmɔɔɔ si: Hai, nyaa sɔlɔmi, ma kaa kisi. 21 M'pɔɔɔɔ si: Yele na nyá taalɔ Atoniya kpaɔa Sunem tu Apisaki.

22 M'pɔɔɔɔ Salɔmɔɔɔ si: Pepee? Pepe tɔɔ ke nyá caa si í kpaɔa-i? Aŋha, uɔ sana n ka sɔlɔmaa si má celɔ-i kawulaya. I ké ma taalɔ ke te. Mpi Apiyataa na Sowapi pa kooliyi tɔɔɔɔ.

²³ Tənaɣale wulav Salbməŋ yəɣəttaa na ɪ tuu si: Ye ma ta kv Atoniya ke təm tənɛ tə təw, Tacaa í kv-m. ²⁴ Ma tuuna Tacaa wei ɪ tɔ má na ma təyaya nyəma ke kawulaya, na í lɛɛɪ-m ma caa lonte tɔ si, ɪsu saŋa ma kɔwa Atoniya. ²⁵ ɪlena Salbməŋ tili Yoyata pəyalɔ Penaya na í kv Atoniya.

Salbməŋ təɣənəyi Apiyataa ke Yosalem

²⁶ Ye Apiyataa, wulav heela ɪɛɣɛ si: Kpe nyá tɛ Anatɔti. N mɔna səm yaa, ɪɛ ma kaa kv-ŋ saŋa ké. Mpi tɔ, n paasəna ɪsɔ atakaa ké ma caa Tafiiti waatu taa. Halɪ nyá na ma caa Tafiiti í təɣona pə wahala.

²⁷ Ḿpɔ́yɔ́ Salbməŋ ləsa Apiyataa ke kətɔyɔ təmle taa. ɪlena pə la ɪsu Tacaa ka yəɣətɔyɔ ɪlii təyaya nyəma təw ké Silo tɔ.

Salbməŋ yelaa na pá kó Sowari

²⁸ Waatu wei Sowari nuwa Atoniya səm na Apiyataa təɣənɔyɔ, ɪlena í se na í suv ɪsɔ cokəle taa, na í tó kpɔlɔyɔ ke kətaya təlɛte kin. Mpi tɔ, ɪ ka wɛ Atoniya təw ké. Ama ɪ taa təŋ Apəsalm ké. ²⁹ ɪlena pá tayasɪ wulav si Sowari suv ɪsɔ cokəle taa, na í tó kpɔlɔyɔ ke kətaya təlɛte.

Ntɛna wulav tili Yoyata pəyalɔ Penaya si: Polo na ń kv-ɪ.

³⁰ Penaya polaa, ɪlena í tó Sowari si: Wulav təma si ń lu. Ntɛna Sowari si: Hai, cənɛɣɛ ma caa si má si.

Ḿpɔ́yɔ́ Penaya məlaa na í heeli wulav ke nti Sowari yəɣəttaa tɔ. ³¹ Kɛlena wulav si: Polo na ń kv-ɪ tənɛ ɪsu ɪ yəɣətɔyɔ tɔ, na ń pimi-ɪ. ɪɛ n kɛɛla má na ma caa təyaya ta nyɔyɔ təw ké yəlaa mpa ɪ kɔwa mɔsɔŋ tɔ, pa mpusi kɛɛ. ³² ɪ nyɔyɔ taa ké Tacaa ká məŋna yəlaa kupama naale wei ɪ kɔwa tɔ pa səm təm. Paa

Iseyeli yoolaa wulav Apəneε, na Yuta yoolaa wulav Amasa. ³³ Mpe ɪni pa səm təm ká məli Sowarı na ɪ piitim nyóma pa nyóɔŋ taa ké tam tɔɔ ké. Ama Tacaa ká yele na Tafiiti lɔlvɔv nyóma, na ɪ tɔyaga nyóma mpa paa leetəɣi ɪ kawulaya taa tɔ, pá hεεsi tam tɔɔ.

³⁴ Ḿpóyó Penaya kɔwa Sowarı na í kpeena-ɪ ɪ cacaku tεε, na í pimi-ɪ. ³⁵ Uena wulav kpa Penaya ke yoolaa wulav ke Sowarı lonte. Na í kpa Satəki ke kətɔlv ke Apiyataa lonte.

Salwməŋ yelaa na pá kó Simeyi

³⁶ Ḿpóyó kɔyaku nakɔli wulav yaa Simeyi na í təmɪ-ɪ si: Nma tɔyaga ke Yosalem taa na ń caya. Pə fei si ń lu si ń puki tiili. ³⁷ Ye kɔyaku ŋku pə cəpa-ŋ na ń lu, na ń tεsi Setəlŋ lɔɔv, na ń hika mpi, n yapa.

³⁸ Ntɛna Simeyi si: Hai, tá caa wulav, maa la ɪsu n yɔɣɔtɔv tɔ.

Uena Simeyi caya Yosalem taa na pá leeli. ³⁹ Pusi tooso sikaa, ɪlena Simeyi təmle nyóma naale se na pá polo Katɪ wulav Maaka pəyalv Akisi té. ⁴⁰ Waatu wei Simeyi nuwa si ɪ təmle nyóma we Katɪ, ɪlena í kpeeli ɪ kraŋaya na í polo ɪ təmle nyóma waali na í kəna-we. ⁴¹ Ḿpóyó pa taɣasa Salwməŋ si Simeyi pola Katɪ na í kɔɔ. ⁴² Ntɛna wulav yaa-ɪ na í pɔɔsi-ɪ si: Isu má kisiina-ŋ tɛsaɣasaɣa, na má yele na ń tuuna Tacaa si, ye kɔyaŋku ń luwa na ń polo tiili n ká si na? Haləna ń cə-m si, pə we teu n nuwa? ⁴³ Pepe tɔɔ ké n ta təkɪ nyá tuunav na ń kpeena nti má kisiina-ŋ tɔ? ⁴⁴ N nyəmə nyá taa ké ɪsaɣatv nti n lapa ma caa Tafiiti tɔ, Tacaa ká leetəna-ŋ. ⁴⁵ Uena í kooli maya kupantv na í su Tafiiti tɔyaga ke tam tɔɔ.

⁴⁶ Ḿpóyó wulav kusa Penaya na í kó Simeyi.

Ulena kawulaya náá suv tonj səsuyu ke Salumənj nin taa.

3

Salumənj kpakəyi Icipiti wulav pəelə

¹ Mpygy Salumənj kpaɣa Icipiti wulav pəelə. Ulena akpaɣale nté tó krenti awulaa mpe pa naale. Ntəna Salumənj pona alv inɪ na í su-ɪ Tafiti tɛɣe Yosalem. Haləna í tɛɛsi kawulaya tɛɣaɣa, na Iso təsɛɛɛ na ɪcɛtɛ kolɔŋa ke ŋmav.

²⁻³ Salumənj ka səla Tacaa ké na í təŋəɣɪ ɪ caa Tafiti ɪkpaɛ. Paa na mpu tɔ, lonɔ paɣale taa ké ɪ na yəlaa pa lakaya pa kətasi ke waatu inɪ. Mpi tɔ, pa ta ŋmata Tacaa ke ɪ təsɛɛɛ.

Salumənj sələməɣi Iso ké ləmayasɛɛ

(Kvətəsɔvɪ II 1:2-13)

⁴ Mpygy kuyaku nakvli Salumənj pola Kapawənj ke kətaya lapv. Tɛtv təna taa kətaya tɛlatɛ səsəɛɛ nté təna. Halɪ Salumənj lapa tənaya kətaya ŋka kəkə lusa ka təna tɔ. ⁵ Kapawənj tənaya Tacaa lu Salumənj tɔə ké ahoo ke toosee taa, na ɪ təmɪ-ɪ si: Sələmɪ-m mpi n caa tɔ.

⁶ Ntəna Salumənj si: Kvpantu səsəɛntv ke n lapa ma caa Tafiti, ke timpɪ ɪ təŋa tampana na lotu kvlvmtv, na í lakɪ kvpantu tɔ. Halɪ n ha-ɪ apalvpəɣaɣa, na keɛ ká lɛɛɪ ɪ lonte taa, ɪsu pə wɛv saŋa ɪsəntɔ tɔ. ⁷ Hai ma Iso Tacaa, maɣale n kpaɣaa na ń lɛɛɪ ma caa lonte taa. Anɪ ma ké pəɣaɣa ké na hələm na nəɣɔ. ⁸ Pəyele nyá yəlaa kuləsaa mpa pa tɔə ma təkɪ kawulaya tɔ, pá wɛ tuutuuma ké pa fɛɪ kalvɣv. ⁹ Mpu tɔ, ha-m layatu, na kvpantu na ɪsəɣatv pə cəkənav. Ulena má pəsi na má paasəna nyá yəlaa samaa tuutuuma inɛ.

10 M̄p̄ȳḡ Tacaalajle heena Salbm̄n̄j s̄el̄m̄ȳȳu ηku. 11 Nt̄ena í t̄ó si: Timpi n̄ s̄el̄ma layatu si n̄ t̄əh̄əḡəna tampana, n̄ ta s̄el̄m̄i weesuȳu kutayalyu, yaa w̄enav, yaa nyá kolontunaa í si t̄ó. 12 Maa t̄u-η layatu na nyəm mpi too n̄əḡəlv̄ ta hikita t̄ó. P̄óś̄ n̄əḡəlv̄ kaa tasa-w̄əḡi hikuȳu t̄ó. 13 P̄əle p̄ə paasi, maa ha-η mpi n̄ ta s̄el̄m̄i t̄ó. W̄enav na teeli, wulav n̄əḡəlv̄ i kaa n̄əḡəs̄əna-η, hal̄əna nyá s̄əm. 14 Ye n̄ t̄əη ma m̄paan̄ taa, na n̄ t̄əka ma kut̄ut̄ut̄u na ma kus̄əs̄ut̄u, is̄u nyá caa Tafiiti, il̄e maa yele na nyá weesuȳu tayali.

15 Salbm̄n̄j fema, il̄e s̄es̄e toosee nt̄e. Il̄ena í m̄əli Yosalem, na í lá i waali nȳəma t̄ənaya acima.

Salbm̄n̄j h̄v̄k̄əna l̄əmaḡas̄e

16 M̄p̄ȳḡ kuyaku nakuli apalaa t̄əna alaa nap̄əli pa pola wulav t̄əḡe naale. 17 Il̄ena pa taa l̄əlv̄ t̄ó si: Hai, má la-η kaafala tá caa. Ma na alv̄ in̄e t̄ə w̄enna t̄əyaya kul̄bm̄aya taa, na má l̄v̄li apal̄p̄əyaya. 18 Kuȳeη naale t̄eewa, il̄ena in̄i í l̄v̄li apal̄v̄ t̄ət̄ə. Na ta naale t̄ə w̄eē m̄p̄v̄. Krai t̄u n̄əḡəlv̄ ta s̄əs̄i ta t̄ə. 19 M̄p̄ȳḡ i h̄ənta i p̄əyaya t̄ə k̄é ahoō na k̄á sí. 20 Il̄ena í kraa ma p̄əyaya na í husi i k̄ənk̄əη taa, na í husi kus̄əp̄aya k̄e ma k̄ənk̄əη taa, na máá t̄əηna tom. 21 P̄ə nyaalaa si má c̄el̄əḡi p̄əyaya k̄e h̄əte, il̄ena má maḡana s̄ətv̄. Ma nȳəna-k̄eγ̄e teu, il̄ena má c̄ek̄əna si p̄ə taya ma nȳəka.

22 T̄ənayale alv̄ l̄əlv̄ si: Aai yoo, ma p̄əyaya nt̄e weesuȳu nȳəka, nyá nȳəka nt̄e kus̄əp̄aya.

Nt̄ena kancalaya nȳəη si: P̄əp̄ətv̄ k̄é. Nyá p̄əyaya s̄əp̄əna, ma nȳəka nt̄e weesuȳu nȳəka.

Il̄ena p̄á naali m̄p̄ȳḡ h̄əm k̄e wulav is̄entaa t̄əna. 23 Nt̄ena wulav t̄ó si: L̄əlv̄ ná t̄əη si, ma p̄əyaya nt̄e weesuȳu nȳəka, nyá nȳəka nt̄e kus̄əp̄aya. In̄e il̄é si,

pəpətu ké, nyá pəyaga nté kusəpaga, ma nyəhka nté weesuyu nyəhka. ²⁴Təu, ye mpu í kəna-m layate.

Pa pona wulav ke layate, ²⁵ɬena í tə si: ɬ faya weesuyu nyəhka ke cali na í tala-weye həyoluyə həyoluyə.

²⁶Tənaɣale pə lapa weesuyu pəyaga too taa ké puluyə ɪ pəyaga təm, na í tə si: Hai, wulav cele-ɪ pəyaga ŋke, taa ku-ke.

Ntəna alv ləlv si: Yee, seti-ke, na ta naale tə lan.

²⁷Mrúyú wulav si: ɬ cəla kancaalaya nyəh ke pəyaga, í taa ku-ke, ka too kéle.

²⁸Mrúyú ɬseyeli nyəma təna nu wulav huule nté, na pá ná si, Tacaə tu-ɪ layatu, na í təhəyi tampana na í huukəna. ɬena pá nyaŋna wulav.

4

Salwməh tayənəyi ɪ kawulaya

¹ ɬseyeli təna təw ké wulav Salwməh təkaya kawulaya. ² ɬ waali nyəma həla na pa təma ntə. Satəki pəyalv Asaliya kéle kətulv. ³ Sisa pəyalv ɬiholefi na Ahiya pələyele takəlasɪ ŋmaalaa. Ahiluti pəyalv Yosafati kéle takəlasɪ sulv. ⁴ Yoyata pəyalv Penaya kéle yoolaa wulav. Satəki na Apiyataa kéle kətəlaa. ⁵ Natan pəyalv kancaalaya nyəh Asaliya kéle kumatəŋnaa nyuyv tu. Naale nyəh Sapu kéle wulav kupaɣalv. ⁶ Ahisaa kéle kawulaya təyaga nyuyv tu. Apita pəyalv Atonilam kéle təlasɪ təma nyuyv tu.

⁷ Salwməh ka wəna kumatəŋnaa nyuyv nyəma ke naanəwa na naaleye ɬseyeli tetv təna taa ké. Pə wee si paa wei í cəla wulav na ɪ kawulaya təyaga nyəma pa ɪsətv kuləvm təyənaya ke pənaya taa. ⁸ Halɪ pa həla na pa tetvnaa həla ntə. Huuu pəyalv ké ɬfəlayim pəəh

taa. ⁹ Teke pəyalu ké Makatı, na Saalərim, na Pəti-Seməsı, na İləη-Pəti-Hanaη tetu taa. ¹⁰ Həsətı pəyalu ké Alupotı ıcatε taa. İlé ι ka tənna Soko na Hefεε tetu tənna. ¹¹ Apınatarı pəyalu ka tənna nteye Təə pəəη həyələyυ tənna. İlé ι ka krayana Salbməη pεələ Tafa. ¹² Ahiluti pəyalu Paana ka tənna Taanaki, na Mekito, na Pəti-Seyan tetu tənna. Həyələyυ ηku ku krətəna Saatanη ke Sisilee tapuyυ tεε ké pə krayau Pəti-Seyan tə, na pə polo Apεεlı-Mehola, haləna Yəkəneyam. ¹³ Lamətı tυ Kεpεε pəyalu ka tənna Kalaatı tetu tənna, na Manasee pəyalu Yayii acalisi tənaya Kalaatı tetu taa, na Aləkəri həyələyυ ke Pasaη, na pə koloosi acalεε səsəəna nutoso, wena pa təkə nyəyətυ kuseemtu tə. ¹⁴ İtoo pəyalu Ahinatarı tənna Mahanayim tetu. ¹⁵ Asimaatı tənna nteye Nεfətali tetu, İlé ι kraya tətəyə Salbməη pεələ İelυ Pasəmatı. ¹⁶ Husayi pəyalu Paana tənna Aσεε na Peyalətı pə tetu. ¹⁷ Paluya pəyalu Yosafatı tənna nteye Isakaa tetu. ¹⁸ İla pəyalu Simeyi kele Pεncamεε nyəntυ. ¹⁹ Ulii pəyalu Kεpεε kele Kalaatı tetu na pə kpenna Amolii nyéma wulav Sihon, na Pasaη wulav Oki pa tetu. Pəcə pə kaası kumatəηnaa nyuyυ tυ İelυ ke Yuta tetu taa.

²⁰ Yuta na İseyeli pə yələa ka wε payale ké İsu kanyəηa, na pá təkı na pá nyəəkı na pa lanη hεεwa.

5

¹ Salbməη ka ηmakələna tetu tənaya waatu İni. Pə krayau İfəlatı pəyə, na pə yoosina Filiisi nyéma tetu, haləna İcipiti tetu tonη tə. Na tetu nti tə nyéma fεləyi Salbməη ke lampuunaa, haləna ι səm.

² Paa İfemle nte təyənaya ηka Salbməη na ι təyaya nyéma pá təkı təyələ. Məlum konyaaləm

təʒnənaa pəɣəlayafɛi naanɔwa, na mʊlɔm kukpəsəm ke təʒnənaa pələfɛi hiu. ³ Na naaŋ wei pa tu təɣənaya kupaŋka na í lá nim təɣə naanɔwa, na naaŋ wei pa læsa ntiyile taa təɣə hiu, na heeŋ ke nuɔnɔwa (100). Pécó pə kaasi naməŋ waani waani ke təm tooso, na kampee kupaana.

⁴ Salɔməŋ ŋmakəlayana pəɣə Ifəlati ilim tətule tetu təna. Pə kraɣau Tifəsa na pə polo Kasa tə, na pa awulaa təna. Uena í caɣana ɪ təyi tətunaa mpa pa cəʒna-ɪ tə pa taa. ⁵ Yuta na lseyeli nyəma təna ka caɣana pa təyi, na paa wei í haləyi tuŋ wei pa yaa si leseŋnaa na fikinaa təɣə isəna ɪ caaki tə, haləna Salɔməŋ səm.

⁶ Salɔməŋ ka wena yoou keekɛnaa kraɣanəŋ ke iyisi nule (40000) na kraɣanəŋ kucacayaŋ ke iyisi naanɔwa na naale (12000).

⁷ Kumataŋnaa nyuɣu nyəma naanɔwa na naale ka paasayanana wulau təyaya təɣənaya təm. Paa wei na ɪ isətu, pulu taa laŋəyi. ⁸ Pa kəŋayana təɣənaya pee, na camtu ke kraɣanəŋ, na təla wena a laki təma təɣə timpɪ wulau ka weɛ təɣə teitei ké ɪsu paa keesa-we tə.

Salɔməŋ tɛɛ yəlaa tənaya ləmayasɛɛ

⁹ M'púyú Iso ha Salɔməŋ ke nyəm na layatu səsəntu na í nyi yaasinaa ke waani waani, pə fɛi kaluɣu. ¹⁰ ɪ ká kəla ilim təlule təɔ laalupunaa na Icipiti nyəma tənaya nyəm ké. ¹¹ ɪ na yulu nəɣəlu pa taa keesəyi nyəm. Halɪ ɪ tɛɛ Isələhi tu Itəŋ na Mahəli pəyalaa Hemaŋ na Kaləkəli na Taata. ɪ hətɛ yaawa piitimnaa mpa pa cəʒna-ɪ tə pa taa ké. ¹² Atuwa iyisi toosoɣo (3000) Salɔməŋ tukaa na í lu yontunaa iyaya (1000). ¹³ Salɔməŋ yəɣəta tuŋ səsəŋ kupaŋpaŋ təm, na í kpenna nyulisi nsi si nyəɔki kutuluŋ kila tə si təm na

ί γόγωτι. Na ί γόγωτι τόλα, na taale wontu, na sumasi na ate nyamanyamanaa na tiina pə təm. ¹⁴ Antulinya awulaa yəlaa təna kəŋaya ké na pá nukí Salóməŋ nyəm təm.

Isə təsele ηmav təm tayanvɔv
(*Kvtəəsvtv II 2:2-15*)

¹⁵ Tiii wulav Hilam nuwa si Salóməŋ ke pa kpa kawulaya, na pá læti ι caa Tafiiti lonte, ilena Hilam tili ι waali nyəma si pá σεε-ι. Mpi tə, ι ceu nté Tafiiti.

¹⁶ Mpuvυle Salóməŋ tilaa na pa heeli Hilam si:

¹⁷ Ma caa Tafiiti ta pəsi na ί ημά Isə Tacaa ke təsele. Mpi tə, ι kolontunaa ka tama-ι ké, na pá yookina-ι tam. Haləna Isə yeke na ί kəli-wε. ¹⁸ Ama pəneŋte ma Isə Tacaa yelaa na ma heesi pə təna pə taa. Ma fei kolontu, pécó mpusi nəγəlv ι fei. ¹⁹ Halι má mayasi ma taa si maa ημά Isə Tacaa ke təsele. Mpyúy Isə ka heela ma caa si: Nyá pəyaya ηka kaa læti nyá lonte tə ηke kaa ηmana-te. ²⁰ Mpu tə, yeke na ma təmle nyəma mayana nyá nyəma, na pá seti-m tuŋ səsəŋ wei ι we Lipaŋ tə. Ilena n heeli-m isəna maa fei nyá təmle nyəma tə. Mpi tə, nəγəlv ta nyi tuŋ setvɔv, isu Fenisii nyəma mpe.

²¹ Hilam nu mpv, ilena ι lanle hulvmi səsəm na ί sa Isə si: Tacaa keke teeli tv. Inι ι hana Tafiiti ke pəyaya nyəntv ine si, ί təγə kawulaya. ²² Ilena ί tili na ί heeli Salóməŋ si:

Ma nuwa nti n tilaa si pá heeli-m tə. Maa la teitei isu n caa təγə tuŋ səsəŋ inι ι təm taa. ²³ Ma təmle nyəma ká kpaγa-ι na pá tiina tenku nəγə. Ie keesi-m timpi n caa-ι tə. Na má tv-ι ləm taa, na ί tala təna, ilena η kpaγa. Mpi ma caa si η fei-m təγəle ma kawulaya təyaya nyəma təγənaγa.

²⁴ Μρύγύ Hilam hawa Salbməη ke tuη səsəəη kupaη inəγi isəna Salbməη caaki tə. ²⁵ Uena Salbməη nάά haaki-i paa pənaya ηkaya təγənaγa pee ke tənənaa ke iyisi naatoso (6000) na olifinaa nim kupaη ke liitilinaa iyisi pələfei naanəwa (8000).

²⁶ Taca ka hawa Salbməη ke nyəm kέ isu i ka heeluyu-i tə. Uena heesuyu kəə í na Hilam pa heku na pá pəeli nəγə.

Salbməη tayana təlası təma
(*Kvtəəsvtv II 1:18; 2:1,16-17*)

²⁷ Μρύγύ Salbməη ləsa Iseyeli nyəma təna taa kέ təmlə lataa ke yəlaa iyisi hiu na naanəwa (30000). ²⁸ Na pá puki Lipaη ke yəlaa iyisi naanəwa naanəwa (10000) kέ isətv isətv, na pá lakı təmlə ke pa nyuyv tu Atonilam kiη. Uena pá kpeη pa teγe isətənaa naale naale na pá heesəγi. ²⁹ Pə kaasa səγəllaa ke yəlaa iyisi nutoso na naanəwa (70000) na pəe saakəlaa ke yəlaa iyisi nunaasa (80000) kέ puyv taa. ³⁰ Pəcə pá kaasi kumataηnaa səsaa waali nyəma ke iyisi tooso na ηmυnuyv na nuəwa (3300). Salbməη ka suna-we si pá feηiyi təmlə nyəma təə. ³¹ Μρύγύ wulav təma si pá ləsi pəe səsəəna kupaηa nna pa saakaa tə, na pá suna Iə təseele kite. ³² Μρύγύ Salbməη təmlə nyəma, na Hilam təmlə nyəma, na Pipələsi icate nyəma pá saaka pəe anı na kpeηkpolonaa mpa paa ηmana Iə təseele tə.

6

Iə təseele ηmav
(*Kvtəəsvtv II 3:1-14*)

¹ Μρύγύ Salbməη caala Iə təseele ηmav təmlə ke Iseyeli nyəma Icipiti taa luw pənaya nasəle na

nunaasa (480) nyəŋka taa. Salɔməŋ kawulaya pənaɣa liyiti nyəŋka nté na isətɔnaa naale.

² Kutuluyu ŋku Salɔməŋ ŋmá Taca tɔ ku taɣaləŋ wɛ mɛɛtələnaa hiu na naanɔwa, na ku wan ke mɛɛtələnaa naanɔwa, na ku kuŋkɔlɔməŋ ke mɛɛtələnaa naanɔwa na kakpasɪ. ³ Nan səkpɛluyu ŋku n takɪ na pɔ́cɔ́ n tɛɛ Isə təsɛɛle maɣamaɣa taa tɔ, kɔle ku taɣaləŋ wɛ mɛɛtələnaa naanɔwa ké teitei isu Isə təsɛɛle wan wɛɔ tɔ. Na ku wan tɔɔ ké mɛɛtələnaa kakpasɪ. ⁴ Na pá tɔ́ ku pətɔlee ke nyəɣəɔv. ⁵ Ḿpɔ́ɣú ɪ maləsəna Isə təsɛɛle, na ɪ nan lɔlɔ nyəŋku koloosi na awali tɔɔ ké atɛ na isə kutuluyu na pɔ́ cɔɔ. Ku kutulun wɛ naale, atɛ nyəŋku paasi. ⁶ Atɛ na isə kutuluyu atɛ nyəŋku wan wɛ mɛɛtələnaa naale na həɣəlɔɣv. Kancalaya nyəŋku ke mɛɛtələnaa tooso. Pə tɔɔ nyəŋku ke mɛɛtələnaa tooso na həɣəlɔɣv. Isə təsɛɛle kolunɣa yasəlaya fɛi kɔlɔmaya. Ka yasəla pə tɛɛ ké na ká ŋmukəna isə. Pa ŋma-keɣɛ ḿpɔ́ɣú na pá səkəɣɪ sɪ pá hiki lona wena a taa paa tənɪ atɛ na isə kutulun patanaa kpatəŋ tɔ. ⁷ Paa tɛma pɛɛ wena pa ŋmaakayana Isə təsɛɛle ke mpv təɣɔ saakuyv ké. Pə tɔɔ ké pa ta lana laale, yaa maalətoɔ, yaa nyəɣəlɔɣv nakuləɣɪ ŋmav waatv. ⁸ Isə təsɛɛle ilim mpətəŋ tɔɔ ké atɛ na isə kutuluyu atɛ nyəŋku nənɔɔsɪ ka wennaa. Na tənaya pa lapa atɛ na isə kutulun ɪnɪ ɪ təkpaɛ nte yulɔ kpaaki na í cɔɔki kilikite tɔ. ⁹ Pa tɛma-ɪ ŋmav, ɪlɛna pá tɔ́ ɪ patanaa ke tuŋ kuɔan kpenkpelasi. ¹⁰ Atɛ na isə kutuluyu ŋku pa maləsəna Isə təsɛɛle koloosi ke mpv, na pɔ́ cɔɔ tɔ, ku kuŋkɔlɔməŋ ka wɛ mɛɛtələnaa naale na həɣəlɔɣv həɣəlɔɣv. Ḿpɔ́ɣú pa tənə patanaa kpatəŋ ke Isə təsɛɛle kolunɣa tɔɔ.

¹¹ Ḿpɔ́ɣú Taca tɔma Salɔməŋ sɪ: ¹² Isu n

ημακνυυ-m Ισο τσεεελε τene ισαντο το, ye n τηηα ma kiιη, na η τəkəγι ma kutututu, na ma kusəsutu, maa la-η nti maa su nyά caa Tafiiti το. ¹³ Maa kəə na má caya ma yəlaa Ισεγι nyóma heku, ma kaa lə-we.

Ισο τσεεελε τaa tayanvyu

¹⁴ Pa tema Ισο τσεεελε ημαυ, ιsu Saluməη kά keesuyu-we το. Uena ¹⁵ pá matι kpenkpelasi toη nyənsι ke kutuluyu koloosi τəə na pə taa τəə ké pə krayau ate na pə yoosina pata το, na pá pə-sι tətəγə ate. ¹⁶ Uena pá cosi Ισο τσεεελε ke meətəlnaa naanowa na pá kaya kpenkpelasi toη nyənsι sι pa sukι Ισο atakaa. Uena pá ha tənaya hətə sι təcayale kate taa kate nyənte. ¹⁷ Uena pá kaasi Ισο τσεεελε mayamaya ke meətəlnaa hiu. ¹⁸ Kpenkpelasi toη nyənsι tike waasəna Ισο τσεεελε τaa τəə. Pu naaki pee wena pá ηmana-te το. Uena pá ləsi kpenkpelasi τəə ké yaayenaa na tuη nuli ι pee fotoonaa. ¹⁹ Uena pá tayani kate taa kate təcayale ηté sι pa sukι Ισο atakaa. ²⁰⁻²¹ Kutuluyu ηku ku tayaləη na ku wan ka we meətəlnaa naanowa naanowa ké. Na pá pə wula ke ku taa, na Ισο τσεεελε τaa τətə. Uena pá kaya wula alukpala ke ku nəγə. Na pá su təna tətəγə kətaya təlate nte pa kama taasι na pá waasi-təγə wula το. ²² Ισο τσεεελε təna na kətaya təlate ke pa pəwa wula.

²³⁻²⁶ Μρύγυ pa saaka τυγυ ηku pa yaa sι Olifi τəγə ιsətəa tanlaa mpa pa yaa sι Selupəηnaa τə pa ləesəη naale na pə kuηkuluməη ke meətəlnaa kakpasι sι pa sukι Ισο atakaa cələ. Paa wei ι keη naale tayaləη kpentəγι meətəlnaa kakpasι kakpasι. ²⁷ Μρύγυ pa su-weγə kate taa kate kutuluyu heku taa, na pá hətι pa keη na pa kenəəsι naale suli heku taa. Na inə ι nyəηka

yoosina kutuluyu na cəne, na ine na cəne. ²⁸ Uena pá waasi-weye wula.

²⁹ M'p'ógó pa ləsa isətaa taŋlaa, na paan fotoonaa na yaayenaa ke kutuluyu koloosi təna taa na si waali.

³⁰ Na pá waasi wula ke Isə təsele na kate taa kate təcaale pə ate.

³¹ Uena pá saaki Olifi tyyu ke Isə atakaa kutuluyu nənəyə kampu ke kutəkəŋ naale. Paa saaka-i tuusola kakpası kə, na í we isentaa na isətaa tə. ³² M'p'ógó pa ləsa i tə kə isətaa taŋlaa, na paan fotoonaa, na yaayenaa, na pá waasi isətaa taŋlaa na paan ke wula.

³³ Tyyu ŋku inı tətəyə pa saaka Isə təsele kampu. Ue tuusola liyiti tike ke pa tó ílé. ³⁴ Kutəkəŋ naaleye pa saaka-i. Paa kutəkəyü ŋku ku kpiliyi təm naale.

³⁵ Uena pá ləsi pə tə kə isətaa taŋlaa, na paan fotoonaa na yaayenaa, na pá waasi pa tə kə wula.

³⁶ Pə waali kə pa ŋmá Isə təsele taya koluŋa na pəe kusaakee loosi tooso, na kpenkpelası ton nyənsi ke looŋa kulbmaya na pə cə na pə tá.

³⁷ Salbməŋ kawulaya pənaya liyiti nyəŋka ke pa isətu naale nyəŋ taa kə pa su Tacaa Isə təsele kite.

³⁸ Salbməŋ kawulaya pənaya naanəwa na kulbmaya nyəŋka isətu pələfei naanəwa nyəŋ taa kə pá tessa Isə təsele ŋmav. Na tə we teitei isu paa keesa-weye tə təm tə.

Isə təsele ŋmav pusi kpenta naatosompəyolaya nté.

7

Salbməŋ kawulaya təyaya ŋmav

¹ M'p'ógó Salbməŋ ŋmawa i mayamaya i təyaya. Pusi sika naanəwa na tooso, ule i tēma-keyele.

² Kutuluɣu ŋku pa yaakaya si, Lipaŋ hətɣu tɔɔ Saloməŋ caaləna ŋmau. Ku taɣaləŋ we meətələnaa nule na naanɔwa na ku waŋ ke meətələnaa hiu na kakpasɪ. Ku kɔŋkɔlɔməŋ ke meətələnaa naanɔwa na kakpasɪ. Paa tema ku pata kpeŋkpelasɪ ton nyənsɪ na tesikasɪ kɔpaŋsɪ ke loosi liyiti tɔɔ pa yaakaya-kɣu mpu. ³ Kpeŋkpelasɪ ton nyənsɪ nule na kakpasɪ ke pa kayaa, ɔlena pɑ tənɪ pata kratəŋ. Paa loŋa ŋkaya kpeŋkpelasɪ naanɔwa na kakpasɪ, na sɪ lu loosi tooso na sɪ tənə tesikasɪ tɔɔ. ⁴ Pə kaasɪ na pɑ tɔli pətɔlee loosi tooso tooso kə kutuluɣu ŋku ku kəŋkəməŋ naale tɔɔ, na ɑ nyənəɣi təma. ⁵ ɔlena pɑ tɔlɪ ku kəŋkəməŋ naale tɔɔ kə nənɔəsɪ kootanaa nyənsɪ ke tooso tooso na sɪ nyənəɣi təma.

⁶ ɔlena pɑ ŋmɑ akelenaa kutuluɣu na ku taɣaləŋ ke meətələnaa hiu na kakpasɪ, na ku waŋ ke meətələnaa naanɔwa na kakpasɪ. Ku na ku akelenaa na ku sakaya. Ku we kə ɪsu kutuluɣu ŋku pa yaa si Lipaŋ hətɣu tɔ.

⁷ Mpuɣy pɑ ŋmawa kawulaya kraaŋ tɔtɔ. Tənaya Saloməŋ huɔkaya təm na ɪ hɔlɔɣi tampana. ɔlena pɑ pə ku tənaya kpeŋkpelasɪ ton nyənsɪ, ke pə kraɣau aɛ tɔ, na pə yoosina pata.

⁸ Pɑ ŋmawa ɪ kutuluɣu kusɔsɔsɔ ke mpuɣy teitei kə Lipaŋ hətɣu kutuluɣu waalɪ na waav leŋku taa.

ɔlena Saloməŋ ŋmɑ kutuluɣu leŋku ke mpuɣy teitei kə ɪ alɔ Icipiti wulav pɛɛɔ.

⁹ Pɛɛ kusaaɛɛ kɔpampana ke pa ŋmawa pə tənaya mpu, na pə koloosi ke too kite tɛɛ haləna ku ɪmaale. Pɑ saaka-yeyɛ a taa na a waalɪ kə teitei kə ɪsu paa keesaa tɔ. ¹⁰ Kukpaməŋ kɔpaŋ wei ɪ taɣaləŋ we meətələnaa kakpasɪ kakpasɪ na liyiti liyiti tɔɔ

pa suna kite. ¹¹ Ulena pá ηmana पेε kusaaके na kpenkpelasi toη nyənsi. ¹² Ulena pá ηmá kolunja səsaya na पेε loosi tooso, na kpenkpelasi loonja ke teitei isu pa ηman taya ηka n takı na η teləsi Iso təsele taa tə, na pə taa tə kolunja.

Koolu Hilam təma
(*Kvtəsvtv II 2:12-13*)

¹³⁻¹⁴ Koolu nəğəlv ı ka wenna na pá yaaki-ı sı Hilam, ı caa ke Tiıı tv, na ı too ke Nefətali kpekəle taa tv, ıle ı too ını ı ka ké leelu. Apalv ını ı ka nyəmə nyəğətv kvseemtv lupu ke teu ké. Pə təo ké wulav Saləməη tilaa sı ı kəo na ı lupı-ı wontunaa.

Nyəğəlvv kvseemvuv akelenaa
(*Kvtəsvtv II 3:15-17*)

¹⁵ Hilam lupəna nyəğəlvv kvseemvuv akelenaa ke naale. Pa kvηkvləməη we meətələnaa pəğəlayafei naanəwa. Pa yasəlaya ke meətələnaa naatosə. ¹⁶ Ulena ı lu kahusi taka ké nyəğəlvv kvseemvuv ηkv na ı tənı akelenaa mpe pa nyəəη taa. Paa ηkv kv wena meətələnaa naale na həğəlvv. ¹⁷ Na Hilam lu caηəm wontu ke təm naale. Lentı we isu puluvu, lentı isu yəm na atvğusa, na ı tı paa akele wei ı kahuka təo ké naatosompəğəlaya. ¹⁸ Ulena ı lu caηəm wontu, isu tvğv nakvlı kv pee taka, na ı tv-yeyə akelenaa kahusi pulvη ını ı təo ké loosi naale na pə takı. ¹⁹ Na pá tasa caηəm wontu naaleye lupu, tə nəğəsəna isu yaayenaa, na tə tayaləη we meətələnaa naale naale, na pá tənı paa akele wei ı təo. ²⁰ Paa lapa caηəm pvləpvnaa ke kpayama kpayama ke akele kahuka təo ké puluvu na tvη pee leesəη ηmənəv (200) loosi naale. ²¹ Mpyó pa sika akelenaa mpeye Iso təsele nənəğə. Ləlv na ntəğəη təo, na pá ha-ı həte sı Yakeη.

(Pə nyɔɔɔ nté si Iso nyɔɔsəyi na pa te taa). Na pá ha mpətəɣ tɔɔ nyəɣ ke hətə si Poosi. (Pə nyɔɔɔ nté si inəyələ toɣ tu, na pa te taa).

²² Ule Hilam tema akelenaa mpe pa lupu nté.

Nyəɣəlyɔɔ kuseemɔyɔ nyampaani

(Kvətəsvtɔ II 4:2-5)

²³ Ḿpɔ́yɔ́ pa lupa nyəɣəlyɔɔ kuseemɔyɔ ke nyampaani anaam taka ké ikulutav, na pá pələyi lɔm, isu lulɛ. Nyampaani inɔ i wan we mɛɛtələnaa kakpasɔ na i kɔɣkɔlɔməɣ ke mɛɛtələnaa naale na titite. Na i ikulutav tɔɔ we mɛɛtələnaa naanɔwa na kakpasɔ. ²⁴ Na pá ləsi nyutu natəli tə pee fotoonaa ke nyampaani tɔɔ ké i lupu waatu, na pə cɔɔ na pə tá. Paa mɛɛtəli wei ké pee hiu. ²⁵ Ulena pá lu nyəɣəlyɔɔ kuseemɔyɔ ke naan lɛsəɣ naanɔwa na naale, na pá puli-i tooso tooso ke təm liyiti. Lələɣ nyənəyənə ilim təlule, lələɣ na pə tətule, lələɣ na pə ntəyɔɣ na lələɣ na pə mpətəɣ. Ulena pá tənɔ nyampaani inəyi naan lɛsəɣ inɔ i tɔɔ. ²⁶ Nyampaani inɔ i kpusəɣ we ké isu yulɔ ntantaku wan. Na i ntompee isu poosiya, na á nəyəsəna isu yaayenaa. Nyampaani inɔ i təkɔ isu lɔm liitilinaa iyisi nunaasa (80000).

Nyəɣəlyɔɔ kuseemɔyɔ kekenaa

²⁷ Ḿpɔ́yɔ́ pa lupa nyəɣəlyɔɔ kuseemɔyɔ ke lɔm kekenaa ke naanɔwa. Pa taɣaləɣ na pa wan ke mɛɛtələnaa naale naale. Pa kɔɣkɔlɔməɣ ke mɛɛtəli kɔlɔm na həyəlɔyɔ. ²⁸ Pa lupa nyəyətɔ ké, ulena pá tənɔ tə tɔɔ ké lentɔ. ²⁹ Na pá ləsi tələ tə tɔɔ ké tɔyɔlasɔ na latəcenaa na isətəa taɣlaa fotoonaa. Na pá la mpɔ tətəyɔ lentɔ tɔɔ, na pá susi caɣəm atyɔusa taka ké fotoonaa mpe pa pətɛɛ na pa isətəa. ³⁰ Paa keeke wei i ka wena nyəɣəlyɔɔ kuseemɔyɔ kpatəɣ naaleɣe, na

tə tɔɔ kɛ pɔpɔlɛɛ liyiti. Na pa tamsəna kpatəŋ inəyi nyəgətu liyiti isu nɔɔhɛɛ taka kɛ ŋkulunjasɪ taa. Uɛ nɔɔhɛɛ anɪ na kɛkɛ pɪ kɛ nyəgəluɔyɔ kulɔmɔyɔ kɛ. Ama a ta tɛɛ atuyusa kɛ taɔaləŋ. ³¹ Uɛna pɔ lɔ pulɔpɔ isu pɔpɔtɛ taka na tɔ tapɔyɔ kɛ koota na tɔ kulaa na pɔ tənɪ nyampaani. Tə wəŋ sɛka pɔcɔ sɪ pɔ la mɛɛtəlɪ kulɔm. Uɛna pɔ lɔsɪ tɔ tɔɔ kɛ fotoonaa. ³² Kɛkɛ tɛɛ kɛ ɪ pɔpɔlɛɛ liyiti wɛɛ. A kɔŋkulɔməŋ kɛ mpiiŋ tooso, na a nyəgətu kpatəŋ na kɛkɛ pɔ tamsa kulɔm. ³³ Paa lupa kɛkɛ inɪ ɪ pɔpɔlɛɛ kɛ teitei kɛ isu yooɔ kɛkɛ nyəna. Pɔ kraɔav a maɔamaɔa na akpatəŋ, na a nyəgəluɔkpatasi, na a tiipeɛ tɔ, nyəgəluɔyɔ kɔsɛɛmɔyɔ kɛ pa lupa. ³⁴ Nyəgətu nti tɔ wɛ isu kɛkɛ nɔɔhɛɛ taka kɛ ɪ ŋkulunjasɪ taa tɔ, pɔ kɔpɛnta nyəgəluɔyɔ kulɔmɔyɔ kɛ. ³⁵ Paa kɛkɛ wei ɪ tɔɔ ka wɛ pɔpɔtɛ taka, na tɔ wəŋ kɛ mpiiu kulɔmɔyɔ. Na nyəgəluɔyɔ kɔsɛɛmɔyɔ kɔkɔtɔŋ na kɔ hɔɔlasi tɔka-tɛ. Nyəgətu nti na kɛkɛ maɔamaɔa pɔ kɔpɛnta kulɔm. ³⁶ Uɛna pɔ lɔsɪ ɪsɔtaa taŋlaa, na tɔɔlasi, na paan fotoonaa kɛ kɔkɔtɔŋ na nyəgətu hɔɔlasi nsɪ sɪ tɔɔ. Na pɔ lɔsɪ atuyusa fotoonaa na pɔ cɔɔ na pɔ tɔ. ³⁷ Pa lupa kɛkɛnaa mɔpɛ pa naanɔwa kɛ teitei kɛ. Paa wei kɛ nyəgəluɔyɔ kulɔmɔyɔ itamsav, na pa wəŋ na pa taɔaləŋ na pa wɛɛtɔ wɛ teitei.

³⁸ Mɔpɔyɔ pa lupa cɛmsɛnaa sɔsaa kɛ naanɔwa na pɔ tənɪ kɛkɛnaa mɔpɛ pa tɔɔ. Paa cɛmsɛ wei ɪ kɔŋkulɔməŋ wɛ mɛɛtəlɔnaa naale, na paa wei ɪ tɔkɪ lɔm tonoonaa pɔlɛfɛɪ naanɔwa. ³⁹ Uɛna pɔ su lɔm kɛkɛnaa kakɔpasi kɛ ɪsɔ tɔsɛɛlɛ na ilim mɔpɔtəŋ ŋkulunja hɔɔluɔyɔ taa.

*ɪsɔ tɔsɛɛlɛ nyəgətu wontu
(Kɔtɔɔsɔtɔ II 4:7-5:1)*

40 Μρύγύ Hilam tema cemsena na cemsisi nsi pa ηmusəgəna caləm tə, na təluma ləyələsi, na pə təna mpi Saləməη ká tυ-ι si, í la Isə təseele taa tə.

41-42 Pə kpaγav akelena naale, na pa kahusi na si caηəm wontu, isu si təə puluη təm naale, na puluη
 ιηι ι təə
 tuyv pee nasəle (400). Paa akele wei ké loosi naale.

43 Na lum keekena naanwa, na pa təə cemsena naanwa tətə.

44 Na nyampaa ni anaam wei pa təna latəcena
 naanwa
 na naale təə tə.

45-47 Na wontu nti pa kuukina təluma tə, na pə ləyələsi na poosiyanaa mpa pa ηmusəgəna caləm tə. Nəyələ ta nyi nyəyəluyv kuseemuyv tuutuuma wei Hilam lupa Isə təseele wontunaa mpe na í sotiti tə, tə nyuyv. I lapa-təyι teitei ké isu Saləməη keesa-ι tə. Yaatanι tetekəle taa acaləe nna pa yaa si Sukəti na Saatan tə a hekv taa ké pa lupa-tι, na pá tó-təyι Tacaa təseele taa.

48 Μρύγύ Saləməη lapa na pá lu wula nyəmnaa na pá tó Tacaa təseele taa:

Isu tulaalvnaa təwəte,
 na taapəli wei ι təə pa siki Isə potopotona tə.

49-50 Na fətəlanaa kpelee naanwa, na pá su-weyə kate taa kate kutuluyv isenta. Kakpasι na ntəyəη təə, kakpasι na mpətəη təə. Na pá lu fətəlanaa mayamaya na pa təə caηəm na pa kpətələη təm naale. Na pá lu cemsena na poosiyanaa mpa pa ηmusəgəna caləm tə, na kəpənaa, na cofolona, na kampənaa mpa pa təkə təcayalə kate taa kate nənəyə tə, pa nyəyətəv na Isə təseele kampənaa nyəntəv tətə.

51 Waatu wei Saləməη tema Tacaa təseele ηmaυ, ilena í kpaγa mpi ι caa Tafiti ka suwa Tacaa tə na í

tu pə tənaya Iso təseele kpancoou kutuluyu taa. Pə kpayau wula, na liyitee nyəgətu, na wontu lentənaa ke mpv.

8

*Iso atakaa suw ke Iso təseele taa
(Kvtəəsvtu II 5:2-6:2)*

¹ Waatu wei Salbməḡ tɛma Iso təseele ke ḡmau, ilena íkoti Iseyeli kupaɣalaa, na pa kpeka, na pa luləḡ nyuɣu nyəma ke Yosalem si, pá kpaɣa Iso atakaa ke Tafiti tɛ, timpri pa yaa si Siyəḡ tɔ, na pá pona Iso təseele taa. ² Ḿpúyú Iseyeli nyəma təna kɔta wulau tɛɣe pa isətu naatosompəɣəlaya nyəḡ ke coka acima təɣu. ³ Ilena Iseyeli kupaɣalaa su kətəlaa mpa pa səɣəla Iso atakaa tɔ. ⁴ Ḿpúyú kətəlaa na Lefii nyəma pa kpaɣa Iso atakaa, na pə cokəle, na pə wontu. ⁵ Ilena wulau Salbməḡ na Iseyeli nyəma mpa paa kotina Iso atakaa tɔ, pá lá kətaya ke heeḡ na naaḡ tuutuuma pə fei kaluɣu.

⁶⁻⁷ Pə waali ké kətəlaa suuna-i kate taa kate tɔcayale ke i lonte ke isətta tənlaa keḡ tɛɛ, na pá kenti i na i kpatəḡ wei pa kpaɣəḡəna-i tɔ i tɔɔ. ⁸ Kpatəḡ inu i ka tayaalaa ké. Haləna ye n we Iso təseele taa, n naaki-i ké. Ama ye awalɔ tɔɔ, ilɛ nn naaki-i. Ḿpúyú pə we haləna saḡa. ⁹ Moisi kvsəsutu pɛɛ kpaatanaa naale wei Iso ka cɛla-i Holɛpu puɣu tɔɔ tɔ, pa tike pa wenna pə taa. Waatu inəḡi í na Iseyeli nyəma paa pɛela nɔɣɔ ke pa Icipiti luw waali.

¹⁰ Waatu wei kətəlaa luna Taca təseele taa, ilena isəḡmuntv haya kutuluyu taa. ¹¹ Halɔ kətəlaa ta pəsi kətəɣu təmlɛ. Mpi tɔ, Taca teu ka suna Iso təseele. ¹² Ḿpúyú Salbməḡ mapa kapuka si:

Hali Tacaa nyaa tōmna si,
səkpɛtɔyɔ taa ké n ká caya.

¹³ Ama ma ŋma-ŋ Iso təseele
nte tə taa n ká caya tam tə tə.

Iso təseele tɔlvɔv faaci
(Kvtəəsvtɔ II 6:3-11)

¹⁴ Mpyóy Saluməŋ keesəna kotilaa tə na í see-we.
¹⁵ Uena í tó si: Ma see Iseyeli Iso Tacaa. Mpi tə, n
lapa teitei ké isu n ka suw ma caa Tafiiti ke nəɔɔ tə
si, ¹⁶ hatoo kuyaku ŋku unu n ləsuyɔ nyá yəlaa Iseyeli
nyəma ke Icipiti taa tə, n ta ləsəta pa acalɛɛ taa natəli
si pá ŋma-ŋ nyá təseele na í caya. Ama Tafiiti ke
n ləsaa si í la pa wulav. ¹⁷ Hali ílé ɪ mayasaya si
ɪ ŋmaaki-ŋ təseele. ¹⁸ Ama Iso nyá n tōma-ɪ si: N
mayasuyɔ mpɔ tə, pə we teu yaa, ¹⁹ ɪle nyá pəyaya
mayamaya ká ŋmana-m, pə taya nyá. ²⁰ Mpyɔvɔle
Tacaa təkə isəna ɪ ka suwa tə, na má lɛɛti ma caa lonte
taa ké Iseyeli nyəma kawulaya kumte tə, na má ŋmá
Iso təseele tənɛ. ²¹ Haləna má la nyá atakaa təcayalɛ. ɪ
taa ké nəɔɔ ŋka nyá na ta caanaa í pɛela pa Icipiti taa
ləsuyɔ waatu tə, ka pɛɛ kraatanaa weɛ.

Saluməŋ sələmvɔv səsəəv
(Kvtəəsvtɔ II 6:12-40)

²² Pə waali ké Saluməŋ səŋa kətaya təlɛte kite ke
Iseyeli samaa isəntaa na í kraasi ɪ niŋ na í sələmi Iso
si: ²³ Hai, Tacaa, Iseyeli Iso. Iso nəɔɔlv ɪ fei isu nyá.
Paa isətənyɔ taa ké hatoo isətəa, paa tetu tə ké atɛ
cənɛ. N səla mpa pa laki nyá təmle na lotu kuləmtu
təɔ, na í laki-weɣɛ isəna n ka suwa tə. ²⁴ Mpɔ unəɣi n
lapa mpi n ka su ma caa Tafiiti təɔ səŋa. ²⁵ Hai Tacaa
Iseyeli Iso, la tətəɔ nəɔɔ ŋka n ka su-ɪ tə si, ye ɪ ləlvɔv
nyəma tōma teu isu unu ɪ təm tə, mpe paa təkəna

kawulaya ke i waali ké tam na pá kaasəyi təməya lseyeli yəlaa təw. ²⁶ Hai, ma wiikina-ŋ si n̄ la nəyɔ ŋka n ka su ma caa tə.

²⁷ Ile tampana lso pəsəyi na í caya ateyele? Mpi tə, paa isətənyu na ku təməŋ tə, i ta maya ku taa. Pəyele lso təsele nte ma ŋma-ŋ tə, tə ta haŋna mpv. ²⁸ Hai, Taca, paa na mpv keesi nyá ise na ma təw, na n̄ nu ma wiinav na ma yaav mpi ma yaaki-ŋ saŋa isəntə tə. ²⁹ Kuli nyá ise na n̄ paasəna kutuluɣu kɔneye ilim na ahoo. Mpi tə, tənaya n təma si n ká caya. Ile nu ma kusələmutv. ³⁰ Nu yaav mpi ma na nyá yəlaa lseyeli nyəma tə yaaki-ŋ cəne tə. Hai, nu ta kusələmutv ke isətaa timpi n wee tə, na n̄ husi tá isayatu.

³¹ Ye nəyɔlv pəntəna i tɔyɔntəle, ilena pa yaa-i si í kəw lso təsele tənə tə taa na í tuuna kətaya təlate isəntaa si i ta na. ³² Hai, Taca, nu pa təm ke hatoo isətaa, na n̄ fayasi-we, na n̄ ku tasəkəle tv təm, na n̄ hólí tampana tv.

³³ Yaa ye pə kəma na lseyeli nyəma wakələna-ŋ, ilena pa kolontunaa kəli-we, na pá kəw lso təsele taa cəne si, n̄ tayaní-we, na pá see-ŋ na pá wiina-ŋ. ³⁴ Ile hai, Taca, nu pa təm ke hatoo isətaa, na n̄ tayaní pa isayatu, na n̄ məŋna-weye pa tətənaa mpa n̄ ka ha pa caanaa tə. Mpi tə, pa ké nyá yəlaa ké.

³⁵ Yaa ye pa wakələna-ŋ na n̄ yele na tev wəli-we na pá cekəna mpv. Ilena pá keesəna lso təsele tənə tə təw, na pá sələmi-ŋ, na pá see-ŋ, na pá pasa pa ti, na pá tayaní timpi pa wakələna-ŋ tə. ³⁶ Ile Taca, nu pa təm ke hatoo isətaa, na n̄ husi pa isayatu. Mpi tə, pa ké nyá yəlaa ké, na nyá təmle nyəma. Pə waali, ile hólí-weye isəna paa tə teu tə. Ilena n̄ yele na tev nu tətə nti n ha-we si té pəsi pa nyəntv tə tə təw.

³⁷ Yaa ye yulokosəku luna, yaa kutəγəv məənaa, yaa ku səpa, yaa kutolon yaa nyəγəsi luna, yaa kolontunaa sɔvna lseyeli nyəma koloosi acalɛ taa na pɑ ηmakələγi-wɛ. Paa wahala nəγəlv, yaa kutəη nakvli ku tu kəmna, ³⁸ na pə haη nyɑ yəlaa lseyeli nyəma, na pa taa nəγəlv nu ι isayətv səη na ι keesəna nyɑ təsɛɛle tənɛ tə təə na ι wiina-η, na ι tɛγɛ-η niη. ³⁹ Ilɛ hai, Taca, nu ι təm ke nyɑ təcayalɛ ke hatoo isətəa, na η tayani paa wei ι təwakəlle na η keesəna ι tɔntɛ. Mpi tə, nyɑ nyəmna paa wei ι lotu. ⁴⁰ Laki-wɛγɛ mpv, ilɛna pɛɛ pɑ seeki-η tam kɛ tɛtv nti n ha pa caanaa tə tə taa.

⁴¹⁻⁴² Yaa ye kpai nyəma nu nyɑ hətɛ teu təm, na toma səsəna wena n lakəna tə, na pɑ lu pa tɛ na pɑ səsɛ lseyeli nyəma təə, na pɑ kəə lə təsɛɛle taa cənɛ na pɑ sələmɪ-η. ⁴³ Ilɛ Taca, nu pa təm ke nyɑ təcayalɛ ke hatoo isətəa, na η la-wɛγɛ pa kusələməm. Mpv pu yelina na atɛ yəlaa tənə nyi-η, na pɑ seeki-η isu nyɑ yəlaa lseyeli nyəma seekuyu-η tə. Paa nyi tətə si lə təsɛɛle nte ma ηma-η tə, tə kɛ nyɑ nyəntɛ təkpataa.

⁴⁴ Yaa ye η tv nyɑ yəlaa lseyeli nyəma si pɑ yona pa kolontunaa, na pɑ keesəna nyɑ icatɛ kuləsɛɛle tənɛ na lə təsɛɛle nte ma ηma-η isəntə tə, pa təə na pɑ sələmɪ-η. Ilɛ hai, Taca ⁴⁵ nu pa wiinaυ ke hatoo isətəa na η waasɪ-wɛ.

⁴⁶ Yaa ye pə kəma na pɑ wakələna-η. Mpi tə, yulv nəγəlv ι fɛi si u wakələγi. Ntanyi n kɑ mv-wɛ na pɑáná, na η yeɛ na pa kolontunaa kəli-wɛ, na pɑ kpa-wɛγɛ yomle, na pɑ pona-wɛγɛ pa acalɛ taa kɛ pəcəlv pəcəlv yaa pooluη taa. ⁴⁷ Ilɛna pɑ pəsəna laakali ke tənə si pa wakələna-η, pa lapa isayətv, pa təm səpa. ⁴⁸ Ilɛna pɑ sələmɪ-η na pa lotu tənaya timpi inɪ pa wɛ mpv tə. Na pɑ keesɪ pa ləmayasɛɛ na nyɑ

icatε tēne na Iso tēsēle nte ma ηma-η isēntō tō pa tōō, ke tetv nti n ha pa caanaa tō tō taa cēne. ⁴⁹ Ue hai, Tacaα, nu pa wiinav ke nyά tēcayale ke hatoo isōtaa, na η waasi-we. ⁵⁰ Uena η tayani timpi pa wakēlōna-η tō, na η yele na pa kolontunaa na pa pētōtēle. ⁵¹ Pōpōtv fei, pa kē nyά piya ke hatoo kuyan̄ku n lēsa-weye Icipiti wahala sōsō taa tōyō.

⁵² Hai, Tacaα Iso, nukī sēlēmēη wei mā na nyά yēlaa tu sēlēmēyi-η paa waatv wei tō. ⁵³ Mpi tō, nyά lēsēna-tuyv piitimnaa tēna hekū si tē pēsī nyά nyēma isu n yeluyv na nyά tēmlē tv Moisi heeli-weye saa wei n lēsa ta caanaa ke Icipiti taa tō.

Salvmēη kooliyi samaa ke Iso koolē

⁵⁴ Kōtaya tēlate kite ke Salvmēη ka lun̄aa, na í kraasi i nin̄ na isōtaa, na í wiikina Tacaα. I tēma, ulēna í kulī ⁵⁵ na í kooli samaa wei i ka kōta tēna tōyō kypantv si: ⁵⁶ Ma sēe Tacaα nyά wei n yēlaa na nyά yēlaa lseyeli nyēma hēesi, isu n ka yōyōtv tō. Pōpōtv fei lelen̄, n lapa teitei kē isu n ká suw nyά nōyō kypaηka na nyά tēmlē tv Moisi nōyō tō. ⁵⁷ Ta Iso Tacaα wēe ta waali, isu n ka wēv ta caanaa caanaa waali tō. Taa lō-tv. Pēcō taa yele-tuyv waasuyv. ⁵⁸ Yele na tē nukēna-η tam, na tē tōη nyά mpaan̄ taa isu n caaki tō, na tē tōki nyά kiin̄, na nyά kusēsutv, na nyά kutvōtv nti n ka tv ta caanaa caanaa tō. ⁵⁹ Tacaα Iso tōsōyi ma wiinav pēne pē tōō kē ilim na ahoō, na n sēηna nyά yēlaa taya paa kuyaku ηku. ⁶⁰ M̄pōyō atē yēlaa tēna ká nyēna si, Tacaα tike ntē Iso, nōyōlv fei tōtō. ⁶¹ Na mē lēsasi nāá svv-i teu tēmammam na í tōkēyi i kiin̄, na i kusēsutv, isu í lakuyv saηa isēntō tō.

*Kōtasī nsi pa lapa Tacaα tō
(Kvtōsvtv II 7:4-10)*

⁶² Μρύγύ wulav Salwm̄ḡ na Iseyeli nýma t̄na mpa paa kota t̄na t̄, pa lapa Tacaa ke ⁶³ ciikuyu k̄tas̄i ke naan̄ iyisi hiu na naale (22000) na heen̄ na p̄ḡ ke iyisi nun̄wa na hiu (120000) ke Tacaa t̄seele tul̄ȳu t̄. ⁶⁴ K̄tas̄i ta maḡa nȳḡḡl̄ȳu kuv̄sem̄ȳu k̄taga t̄late t̄ k̄ k̄yaku ḡku. Uena Salwm̄ḡ yele na p̄ lá k̄tas̄i nsi k̄k̄o lusa si t̄na t̄ na t̄ḡḡn̄aga nȳans̄i na ciikuyu nȳans̄i nim c̄l̄o nim c̄l̄o ke Īs̄o t̄seele t̄ya t̄.

⁶⁵ Waatu ūi i taa k̄ Salwm̄ḡ na Iseyeli samaa tuutuuma wei i luna tet̄u t̄na taa t̄. P̄ k̄p̄aȳau Lepo-Hamat̄i hal̄na p̄́ suna Icipiti l̄ōu t̄, pa t̄ḡḡ coka acima ke kuv̄eȳeḡ naatosomp̄ḡḡl̄aga. ⁶⁶ K̄yaku p̄lefei naan̄wa nȳḡku wule ke wulav yasa Iseyeli nýma. Uena p̄ polo p̄́ se-e-i, na paa wei i k̄pe i t̄ na lan̄heele. M̄pi t̄, Tacaa lapa i t̄mle t̄ Tafiti na i ȳl̄aa Iseyeli nýma ke kupantu.

9

Tacaa lu Salwm̄ḡ t̄ k̄ t̄m naale nȳam (K̄vt̄ḡsv̄tv̄ II 7:11-22)

¹ Waatu wei wulav Salwm̄ḡ tema Īs̄o t̄seele na i kawul̄aga t̄ȳaga na p̄ t̄na m̄pi i caak̄aga t̄ḡḡ ḡm̄au t̄. ² Uena, Tacaa lu i t̄ k̄ t̄m naale nȳam ke teitei is̄u i ka luw i t̄ k̄ Kapaw̄ḡ t̄. ³ Na i ȳḡḡti si: Ma nuwa nȳ́ wiin̄au, il̄e Īs̄o t̄seele nte n̄ ḡm̄́ is̄ant̄o t̄ t̄ p̄sa ma nȳant̄e. Maa wee t̄ taa k̄ tam na má paas̄ena-t̄e, na má laki-m̄eȳe kupantu ke tam. ⁴ Ye nyaa t̄ma teu na lotu kol̄um̄tu, is̄u nȳ́ caa Tafiti, na ḡ t̄ḡḡḡi ma kiin̄ na ḡ t̄k̄ḡḡi ma k̄vt̄ut̄v̄ nti ma t̄v̄-ḡ t̄, ⁵ il̄e maa yele na nȳ́ kawul̄aga nȳḡ ton̄ ke tam t̄ k̄ Iseyeli nýma taa. Μρύγύ maa si n̄ḡḡ ke nȳ́ caa

Tafiti si, i lɔlɔyɔ taa nyɔma ká tákəna lseyeli nyɔma tɔw kɛ kawulaya ke i sɛm waali. ⁶ Ama ye nyana nyá yɔlaa na nyá lɔlɔyɔ nyɔma í lɔ-m, na í kisi ma kusəsutu na ma kiinj wei ma tu-me tɔ, na í mɔlɔna tunj tɔw na í laaki-i. ⁷ Ue maɔa kpiisi-meɣe tetu nti ma ha-me isəntɔ tɔw tɔw, na má lɔ lɔw tɔw nte ma pɔsa ma nyəntɛ isəntɔ tɔw, na yɔlaa tɔna wonj-me na pá paana-me. ⁸ Waatu inəɣi yɔlaa ka tɔnjəɣəna lɔw tɔw nte tu te teu ke mpɔ tɔw tɔw kinj, na sɔɣontu kra-we na pá la-weɣe piti, na pá pɔsəɣi pa ti si: Ue pepe tɔw kɛ Tacaa lapa tetu tɔne na lɔw tɔw nte tɔneɣe mpɔ? ⁹ Uena pá cɔ-we si: lseyeli nyɔma lɔwa pa lɔw Tacaa. Inu i ləsəna pa caanaa ke Icipiti tetu taa. Uena pá tɔnjəɣi tunj. Pɔw tɔw kɛ lɔw tɔnjəsa-weɣe mpusinaa mpɛ pa tɔna.

Salwməŋ tɔma

(Kwtəsəvtɔ II 8:1-18)

¹⁰⁻¹¹ Tiii wulav Hilam ka hana wulav Salwməŋ ke taasi kɔpaŋsi tɔna, na wɔlanaa tɔna mpɔ i nyulaya si i ŋmaakəna tɔ. Pusi sika hiu na Salwməŋ tɛ lɔw tɔw nte na i kawulaya tɔyaya ke ŋmau. Uena í ha Hilam ke acalɛɛ hiu ke Kalilee tetu taa. ¹² Mɔpɔɣú i lu Tiii na í kɔw acalɛɛ anəɣi nau. Ama i lanjɛ ta heɛ. ¹³ Ntɛna í tɔ si: Ma taapalɔ Salwməŋ, acalɛɛ nna n ha-m isəntɔ tɔw a ta nii isɔɛ. Pɔw tɔw kɛ haləna saŋa pa sɔw hɔɣɔlɔyɔ ŋkuyɔ yaav si: Tetu ta nii isɔɛ. ¹⁴ Pəyele wɔla tɔw nte na tɔw nte ke Hilam ka tilina Salwməŋ.

¹⁵ Tɔlasɔ tɔma ke wulav Salwməŋ ka tɔwa yɔlaa na pá ŋmá lɔw tɔw nte na i kawulaya tɔyaya, na Milo, na Yosalem koloosi. Uena pá ŋmá Hasəw na Mekito na Kesɛɛ pə acalɛɛ. ¹⁶ Icipiti wulav ka yona Kesɛɛ icatɛ kɛ, na í kú Kanaaŋ nyɔma mpɔ paa we tɔw taa tɔw na í sɔ-tɛɣe kəkɔ. Pɔw waali kɛ Icipiti wulav pɛɛɔ

saa wulav Saluməŋ ulena Icipiti wulav ha Saluməŋ ke icate nte. ¹⁷ Pə təw ké Saluməŋ tayana-teye ŋmav, na í ŋmá tətəwə Pəti-Holon-Pətee nyəŋ, ¹⁸ na Paala na Tamaa ke wulaya tetu həyələy taa. ¹⁹ Na acalɛ wena a taa i sukaya i təyənasi tə. Na wena a taa i sukaya yoo keekenaa, na krayanəŋ tə. Na Saluməŋ ŋmá pə təna mpi i caa təwə Yosalem icate taa mayamaɣa, na Lipan pyu taa na i tetu təna taa.

Isəna Saluməŋ ka tayana tɛlasi təma anɪ təyələ. ²⁰ Waatu inɪ i taa, yɛlaa mpa pa taa ké Iseyeli nyəma tə pa we tetu taa ké. Isu Amolii nyəma, na Hiti nyəma, na Peliisi nyəma, na Hifi nyəma, na Yepusi nyəma. ²¹ Iseyeli nyəma taa pəsi na pá ku-we təwə pa kaasaa. Mreye Saluməŋ tɔwa tɛlasi təma, na pá laki mpyúy haləna saŋa. ²² Ama pə kaasa Iseyeli nyəma tə, wulav ta tu peleye təma ke mpv. Peleye i waali nyəma, na i yoolaa səsaa, na səkpema, na yoo keekenaa na krayanəŋ paasənlaa. ²³ Mpyúy təmle paasənlaa kra təma lataa kpeka nyuy nyəma ke nasəle na nunɔwa na nule na naanɔwa (550) na pá feŋiyi Saluməŋ təmle lataa.

²⁴ Waatu wei Saluməŋ alb Icipiti nyəŋ lu Tafiiti te, na í svu təyaya ŋka i paalu ŋma-i tə ka taa, ulena wulav tayani lonte nté na í ŋmá taya ŋka pa yaana pa te taa si Milo tə.

²⁵ Paa pənaya ŋka təm toosoɣo Saluməŋ lakaya Taca ke kətasi nsi kəkə lusa si təna tə, na ciikuɣu nyənsi ke kətaya tɛlate nte i ŋma-i tə tə təw. Mpyúy i lakaya təma wena a təw pá ŋmá Isə təsɛle nté tə.

²⁶ Ulena Saluməŋ yele, na pá saaki kpuləŋ ke Isəyən-Kereɛ, ke Ila cələwə tenku kuɛɛm nəwə ke Itəm tetu taa. ²⁷ Mpyúy Hiram pona Saluməŋ ke kpuləŋ

saalaa kupaama, na pá səhna i nyéma. ²⁸ Uena pa təna pá polo Ofii tetu taa na pá kraɣa wula ke kiloona iyisi naanowa na naale (12000) na pá pona Salbməŋ.

10

Sapa wulav alv nyəŋ pola Salbməŋ wiiluyi (Kvtəəsvtə II 9:1-12)

¹ Mpróyó Sapa tetu wulav alv nyəŋ nuwa Salbməŋ hətə yaav. Uena í polo si i pəəsəyi-i təmnaa katə nyəntv, na í ná i nyəm tənaya. ² Alv inu i tala Yosalem taa tə, na i yomaa ke tuutuuma, na yooyoonaa náá səyəla tulaalɔnaa, na wɔlanaa, na liyitee pɛe ke tuutuuma. Uena í pəəsi Salbməŋ ke təmnaa mpa pa təna i ka tayanna tə. ³ Na Salbməŋ cə tə təna, i ta səə kulmuyv. ⁴ Mpróyó alv inu i nuna i ŋkraŋyov ke salbməŋ nyəm təm, na í sa i kawulaya təyaya ŋka i ŋmawa tə. ⁵ Na təyənaya ŋka pa saakaya tə. Na yaasi wei Salbməŋ ka tayanna i waali nyéma na pá laki təma tə. Na kutəyov na konyənyəəm tallaa wontu. Na kətasi nsi pa lakaya Taca ke Iso təsele taa tə, na pá la Sapa wulav inəyi piti na pá məti i nəyov.

⁶⁻⁷ Ntəna wulav alv nyəŋ inu i tə si: Pa kɛesa-m nyá nyəm təm ke hatoo ma tɛ. Ama ma ise taa nata, ile ma ta mɔ-ti. Ama nəəŋəə ma nawa si tampana ke pa heela-m təcŋŋ. Nyá nyovv kulovv na nyá nyəm tɛewa isu paa kɛesa-m tə təyamyam. ⁸ Nyá waali nyéma na nyá təyaya taa yəlaa təna lapa nyulelɛŋ ké. Mpi tə, pa we nyá kiŋ na pá nukɪ nyəm təm ke tam. ⁹ Ma sama nyá Iso Taca wei i ləsa-ŋ si n təyov kawulaya ke lseyeli taa tə. Iso səəla i yəlaa ke tam təə təyov i kra-ŋ pa wulav, na í tv-ŋ si n təŋ tampana na n laki kusiyisim.

¹⁰ Pəle pə waali ké Sapa wulav ɪni ɪ hawa Salɔmən̄ ke wɔla tənən̄aa tooso na hɔɔlvɔ na tulaalv ke sɔsɔm, na liyitee pɛɛ tɔtɔ. Too tɔ, nɔɔlv ta nata tulaalv ɪsu m̄pɔɔȳ ɪseyeli taa.

¹¹ M̄pɔɔȳ wulav Hilam kpuləɲ pola Ofii tetv taa na p̄a kɔna wɔla, na kpen̄kpelasi kupaɲsi nasəli na liyitee pɛɛ. ¹² Kpen̄kpelasi nsəɣi Salɔmən̄ yelaa na p̄a kaga ɪsɔ tɛsɛɛ taa na ɪ kawulaya tɔyaya taa tɔtɔ. ɪlena p̄a kaasi na p̄a saaki yonyoolaa ke san̄kɔnaa. Too tɔ, nɔɔlv ta nata ɪseyeli taa ké kpen̄kpelasi na si tɔɔv tala mpv pə taka.

¹³ M̄pɔɔȳ Salɔmən̄ hawa alv ɪnəɣi pə tən̄a mpi ɪ nawa na ɪ səl̄əmi tɔ. Na ɪ lapɪ-ɪ kv̄cɔɔɲ tɔtɔɔ ɪsən̄a ɪ p̄əsaa tɔ. ɪlena wulav alv nyəɲ ɪni na ɪ waali nyəma p̄a m̄əli pa tetv taa.

Salɔmən̄ tɔɲ tɔm

(Kv̄tɔsɔtv II 1:14-17; 9:13-28)

¹⁴ Paa pənaya ŋka wɔla kilonaa iyisi hiu (20000) ke pa kəɲna wulav Salɔmən̄. ¹⁵ ɪlena p̄əcɔ p̄a kaasi mpi mpi taatəlaa fɛlaya-ɪ wontunaa tɔ tɔ, na lampuunaa mpa ɪ kv̄matan̄naa sɔsaa, na Laalupunaa awulaa fɛlaya-ɪ tɔ.

¹⁶ M̄pɔɔȳ wulav Salɔmən̄ yelaa na p̄a lu wɔla kpaləɲ ke ŋm̄ɔnɔvɔ (200). Paa ŋku kv̄ tɔɔ wɔla kilonaa naatoso. ¹⁷ Kpaləɲ səkpen̄ ke ŋm̄ɔnɔvɔ nun̄wa (300). Paa ŋku kv̄ tɔɔ wɔla kiloo kv̄l̄m̄ na titite. Na p̄a su kutuluyv ŋku pa yaa si Lipan̄ hɔtvɔv tɔ kv̄ taa.

¹⁸ Na wulav yele na p̄a saaki kawulaya kpelaya na tuu kela, na p̄a tɔ ka tɔɔ ké wɔla. ¹⁹ M̄pɔɔȳ pa lapa təkpalɛ ke kumlee naatoso ke tɔma tɔɔ, na p̄a su kpelaya ŋké. Paa saaka-keɣɛ na p̄a tv tɔtesile

kukulukulle, na pá tó tɔ̀ɔ́lasi lɛɛsəŋ ke ŋkpalasi tɔ̀sule. ²⁰ Na tɔ̀ɔ́lasi lɛɛsəŋ naanɔ̀wa na naaleɣe kumlee anɪ a tɔ̀. Naatoso ke ntɔ̀ɔ̀ŋ tɔ̀, na naatoso ke mpɔ̀təŋ tɔ̀. Wulav nɔ̀ɔ̀lv ɪ ta saakəta kawulaya kpelaya ŋke ka taka.

²¹ Wula ke paa lupa Salɔ̀məŋ tɔ̀yaya taa lɔ̀m poosiyanaa tɔ̀na, na Lipaŋ hɔ̀tɔ̀v kutuluyɔ̀ taa wontunaa kutəsətv. ²² Wulav ka wɛna ɪ maɣamaɣa ɪ kpuləŋ ké. Na ɪ na Hilam nyəŋ pá puki pooluŋ. Paa pusi tooso wei, pa kəŋna wula na liyitee nyəɣətv, na tuu kela, na təkpaaləŋ na kacəka sumasi səsənsɪ nasəli.

²³ Salɔ̀məŋ ka tɛɛ antulinya tɔ̀na awulaa tənaya toŋ ké na nyəm. ²⁴ Pəpətv fɛi leleŋ, Isə ka ha-ɪ nyəm ké na yəlaa lukəna paa timpɪ na pá kəŋɪ-ɪ tɔ̀mnaa pəəsɔ̀v. ²⁵ Paa pənaya ŋka, yəlaa mpe pa kəŋayana-ɪ kvcəŋ ke liyitee wontu, na wula, na wontu kvsusuutu, na yoou wontu, na tulaalɔ̀naa, na kraɣanəŋ, na kraŋasi.

²⁶ M'pɔ̀ɔ̀y Salɔ̀məŋ kpɛyela ɪ yoou keɛkɛnaa, na pə kraɣanəŋ, na pə lu keɛkɛnaa iyaya na nasəle (1400), na kraɣanəŋ iyisi naanɔ̀wa na naale (12000). Ilena Salɔ̀məŋ cosi pə taa na í su ɪ kin ke Yosalem. Pə kaasa nti ilena pá su tɔ̀leɣe timpɪ timpɪ paa tayanaa si paa su-ti tɔ̀. ²⁷ Salɔ̀məŋ kawulaya waatv, liyitee ka wɛ Yosalem taa ké isu pɛɛ. Na pə kaasi na kpeŋkpelasi kupaŋsi náá tɔ̀li yem isu tuŋ kraɪ nyəŋ wei ɪ nyəki tɛtəkəle taa tɔ̀. ²⁸ Icipiti na Silisii pə acalɛ taa ké paɣatəlaa pukaya na pá yaki wulav ke kraɣanəŋ na pá kəŋna. ²⁹ Liyitee nyəɣətv nasətoso (600) ke pa yakaya Icipiti yoou keɛkɛnaa. Ilena pá ya kraɣanəŋ ke nyəɣətv nunɔ̀wa na nule na naanɔ̀wa

(150). Paɣatɛlaa kulɔmaa mpɛ pʰa yakayana na pʰa pukina Hiti awulaa na Silii nyɛma.

11

Salɔmɔŋ ta tɔŋ Iso luyɔ nyɛntɔ
(*Kvtɔɔsvtɔ II 11:18-12:1*)

¹ Icipiti wulav pɛɛɔ paasi, Salɔmɔŋ tasa piitimnaa kpai nyɛm paɣale alaa kɛlvɔv kɛ. Paa Mowarɔv nyɛma, paa Amoni nyɛma, paa Itɔm nyɛma, paa Sitɔŋ nyɛma, paa Hiti nyɛma. ² Pɛyele Tacaa ka tɛma Iseɣeli nyɛma kɛ kisinav kɛ piitim kpai nyɛmnaa mpɛ pa tɔm kɛ si, pʰa na wɛ pʰa taa kpaɣa tɛma pɛcɔ pa taa saa tɛma. Pɛ taa kɔɔ na pɛɛ pʰa svsi-wɛɣɛ pa tɔŋ laav taa. Ama Salɔmɔŋ luyɔ nʰa svv piitim kpai nyɛm mpi pɛ alaa kɛ. ³ Halɔna ɪ kpaɣa awulumpiya alaa kɛ nasɛtoso na nunɔwa (700), na alaa lɛlaa kɛ ŋmɔnɔvɔv na nunɔwa (300). Mpɛ inɪ pa tolisina-ɪ sɔsɔm. ⁴ Tampana tɔɔ pɛ kɔma na Salɔmɔŋ kpatɛɪ, ɪɛna ɪ alaa mpɛ pʰa svsi-ɪ tɔŋ laav taa. Halɔna ɪ yeɛ ɪ Iso Tacaa kɛ sɔɔlvɔv na lotu kulɔmtɔ ɪsu ɪ caa Tafiiti. ⁵ Mʰɔɣɔ Salɔmɔŋ laa Sitɔŋ nyɛma tɔvɔv alɔ nyɛŋkv Asɛtati na Amoni nyɛma tɔvɔv ɪsɔɣav Milikom. ⁶ Tɛnaya ɪ lapɔna mpi pɛ ta maya Tacaa tɔ. Mpi tɔ, ɪ tasɛɣi-ɪ nunav kɛ teu ɪsu ɪ caa Tafiiti. ⁷ Waatɔv inɪ ɪ taa kɛ Salɔmɔŋ ŋmʰa Mowarɔv nyɛma tɔvɔv ɪsɔɣav Kɛmɔsi kɛ kutuluyɔv kɛ pulaya tɔɔ kɛ Yosalem ɪsɛntaa, na ɪ ŋmʰa Amoni nyɛma tɔvɔv ɪsɔɣav Milikom kutuluyɔv tɔtɔ. ⁸ Na ɪ ŋmʰa mpɔv tɔtɔɣɔ ɪ alaa mpa pa ta nyɪ Iso tɔ pa tɔŋ si pʰa wɔki-ɪ tulaalɔnaa, na pʰa laaki-ɪ. ⁹⁻¹⁰ Tɔm naaɛɣɛ Tacaa Iseɣeli Iso kʰa lu Salɔmɔŋ tɔɔ, na ɪ heeli-ɪ tɛsiɣisiɣi si: Taa luŋ tɔŋ. Ama Salɔmɔŋ tʰa nuna Tacaa, ɪɛna Tacaa nʰa mɔv-ɪ

na páána. ¹¹ Na í yǫǫti-i si: Timpi ń tǫma mpv pǝ taka na ń kisi ma kusǝsutu na ń yǫki ma na-ŋ ta nǫǫ pǝelvy tǝfaa tǝ, maa lǝeki nyá kawulaya na má cǝla-keye nyá waali nyǝma taa nǫǫlv. ¹² Paa na mpv nyá caa Tafiiti tǝ ma kaa la-ŋ mpv, halǝna nyá sǝm. Ama nyá pǝyaya ke maa lǝeki kawulaya. ¹³ Tafiiti kǝlv m inu na Yosalem ıcate nte má lǝsaa tǝ, pa tǝ tǝtǫǫ maa kaasi-i kǝkǝle kǝlvmtǝle.

Salwmǝŋ kolontunaa

¹⁴ Mǝpǝyǫ Taca lapa na Itǝm awulumpu Hatati lu Salwmǝŋ ke kolonja.

¹⁵⁻¹⁶ Waatu nǫǫlv Tafiiti ká yoona Itǝm nyǝma na í kǝli-we. Ilena i yoolaa wulav Sowari na i yoolaa pá polo Iseyeli nyǝma mpa pá sǝpa tǝyoole tǫǫ pim. Mǝpǝyǫ pá caya tǝnaya ısatunaa naatosompǝyǫlaya, na pá kv Itǝm apalaa na pá kǝenna apalvpiya. ¹⁷ Waatu inu Hatati ka ké pǝyaya. Mǝpǝyǫ i na i caa tǝmlǝ nyǝma Itǝm nyǝma narǝli pá sewa na pá polo Icipiti. ¹⁸ Pa kǝla Matiyaj, ilena pá fayana Palaj wulaya tetv taa. Pa kǝenna apalaa narǝli na pá pona Icipiti. Ntǝna Icipiti wulav ha Hatati ke tǝyaya na tetv, na í heeli-i si: Maa tǝǫ-ŋ. ¹⁹ Icipiti wulav lapa Hatati ke kvpantv ké. I ha-i i alv Tarǝnesi neu na í la alv. ²⁰ Mǝpǝyǫ alv inu i lula apalvpǝyaya na Hatati ha-keye hǝte si Kenupa. Ka cǝpa hǝte, ilena Tarǝnesi mv-ke na í tǝǫ-keye wulav tǝyaya taa.

²¹ Waatu wei Hatati nuwa si Tafiiti na i yoolaa wulav Sowari pá sǝpa, ilena í sǝlǝmı Icipiti wulav si: Yele na má mǝli ma tetv taa.

²² Ntǝna Icipiti wulav pǝǝsi Hatati si: Pepeye ń lanja ma kin na ń nyulǝyi kǝpente? Mpvyule si: Ma ta lan pulv yaa. Ile yelev na má mǝli te.

23 Μρύγύ Ισό yelaa na Salwməη wεena kolontu lεlv. Ueyεle Iliyata pəyalv Lesəη wei ι ka sewa ι caa Hatatəσεε wei ι κε Sopa wulav tə. 24 Waatu wei Tafiiti ka kwəa Hatatəσεε yoolaa təγə Lesəη kota tetelataa κε ι κη, na ί pəsi pa nyvγv tv na pá polo Tamasi na pá caya təna, na ί can ι təkι kawulaya 25 κε Siliι tetv taa. I lapa Iseyeli nyəma kolontu κε Salwməη kawulaya pusi tənaya, na ί footiyi-wε na ί laki-wεye isayatu isu Hatati.

Solopwam kolvγv κε wulav təə

(Kvtəəsvtv II 9:29-31)

26-27 Salwməη ka wena təmlε tv nəγəlv na pá yaaki-ι si Solopwam. I tεγεle Seleta κε Ifəlayim tetv taa. Pa yaa ι caa si Nepa, na ι too si Seluya, ι too ιni ι kέ leelu. Μρύγύ kvayaku nakuli, Solopwam kula Salwməη təə.

Waatu wei Salwməη ηmaakaya Milo*fa* na Tafiiti tε koluηa tə, ^a səəsi təγə pa yaa mpv. 28 Solopwam ka kέ ifepu kvpaη kέ. Wulav paasəna mpv si ι laki ι təmlε κε teu, ιena ί kpa-ι Ifəlayim na Manasee pa kpeka təlasι təmlε nyəma feηlu. 29 Μρύγύ kvayaku nakuli, Solopwam luna Yosalem, na ί na Iso kvγəγətv tv teləsulv wei ι wε Silo na pá yaaki-ι si Ahiya tə pá suli mpaav taa kέ pa naaleye nyutv taa, na Ahiya suu kpai kvfalv. 30 Tənayale Ahiya cəla ι kpai κε həγəlasι naanəwa na naale. 31 Pə waali kέ ί təma Solopwam si: Mv həγəlasι naanəwa. Mpi tə, Iseyeli Iso Tacaa yəγətaa si: Ma təηna Salwməη kawulaya lεekvγv si, ma cələγi-η na ί təγə kawulaya κε Iseyeli kpeka naanəwa təə. 32 Kpekəle kolvmtəle κε ma kaasi-ι ma təmlε tv Tafiiti na Yosalem ιcətε

^a 11:26-27 Milo: Pulasi hεku taa lυmpvγv ηku pa suulaa si Yosalem patəma ί

pa tɔɔ. Mpi tɔ, tɔ tike ke ma lɛsa Iseyeli tetu tɛna taa. ³³ Mpi pɛ tɔɔ ma laki mpɔ tɔ, Iseyeli nyɔma lɔm na pɔ lunj Sitɛn nyɔma tɔɔɔ alb nyɛŋku Asɛtati, na Mowapɔ nyɔma tɔɔɔ Kemɔsi, na Amoni nyɔma tɔɔɔ Milikom. Iseyeli nyɔma kisa mpaav ŋku maa hulawe tɔɔ tɛnɔɔ. Pa ta la nti tɔ keesɛna-m tɔ. Pɛyele pa ta tɔki kusɛsuto na nti nti ma tu-we tɔ, isu Tafiti lakaya tɔ. ³⁴ Paa na mpɔ ma kaa lɛeki Salɔmɔn niŋ taa kɛ kawulaya. Maa nyɛnɛɣi-i i yɔlaa wulav ke tam kɛ, halɛna i sɛm. Maa la mɔpɔɔ ma tɛmle tu Tafiti wei ma lɛsaa, na i tɔki ma kiin na ma kɔtɔtɔ tɔ i tɔɔ. ³⁵ Ama Salɔmɔn pɛyalɔ kɛ maa lɛeki awulumpiitu, na mɔ cɛla nyɔ, na n tɔɔ Iseyeli kpeka naanɔwa tɔ kɛ kawulaya. ³⁶ Paa na mpɔ maa yelina i pɛyalɔ kɛ kpekɛle kɔlɔmtɛ. Ile pu la na Tafiti tɛyaya tu weɛ kawulaya taa kɛ Yosalem ɛate nte ma lɛsaa si pɔ sɛm tɔ tɔ taa.

³⁷ Mɔpɔɔ Tacaa tasaa si: Solopɔwam, maa cɛle-ŋ kawulaya isu n sɔlaa tɔ, na n tɔɔ Iseyeli kpeka naanɔwa tɔɔ. ³⁸ Ye n tɔkɛɣi ma kɔyɔɔtɔtɔ, na n tɛnɔɔ mpaav ŋku ma hulɔɣi-ŋ tɔ, na n laki mpi pɛ keesɛna-m tɔ, na n tɛnɔɔ ma kiin na ma kɔtɔtɔ, isu ma tɛmle tu Tafiti. Ile maa weɛ nyɔ waalɔɣi tam na nyɔ lulɔɔ nyɔma kɔ tɔki kawulaya ke tam, isu Tafiti nyɔma. Maa cɛle-ŋ Iseyeli kpeka naanɔwa na naale, ³⁹ na pɔ nɔ na pɔ wu-we. Ama pɛ kaa weɛ mɔpɔɔ tam.

⁴⁰ Mɔpɔɔ Salɔmɔn pɛekaa si i kɔɔ Solopɔwam. Ilena Solopɔwam se na i polo Icipiti wulav Sisaki tɛ na i tu-i kɔlɔɔ. Halɛna Salɔmɔn sɛm.

⁴¹ Pa keesa Salɔmɔn tɔm lentɛnaa na i kɔlɔpɛm tɛna, na i nyɛm tɛnaya takɔlaya ŋka pɔ yaa si, Salɔmɔn Tɔm takɔlaya tɔ ka taa. ⁴² Pusi nule tɔcu

κέ Salwməŋ təγə kawulaya ke Iseyeli nyəma təna təw ke Yosalem. ⁴³ Salwməŋ kəma na í sí, ɪlena ɪ pəyalu Lwpuwam lɛɛti ɪ lonte taa.

12

Iseyeli nyəma kotuyu ke Sikem (Kwtəəsvtv II 10:1-15)

¹ Mpuγó koyaku nakuli, Iseyeli ilim ntəγəŋ təw kpeka kota Sikem, ɪlena Lwpuwam polo, si pá kraaki-ɪ wulav. ² Waatu ɪni tə, Nepa pəyalu Solopuwam wei í ká sewa wulav Salwməŋ na í cəəsi Icipiti tə, ɪ we tənaya tam. ɪ nuwa Sikem kotuyu ŋku ku təm, ɪlena í tó ɪ taa si, ɪ ká saali təna. ³ Ama pa tila ɪ waali, na í kəw na í na ilim ntəγəŋ təw kpeka pá yəγəti Lwpuwam si: ⁴ Nyá caa ka tu-tuyu təlasɪ təma ké, na tə feləγi-ɪ lampuunaa. ɪle ye nyaa waasi-tu na ŋ soki-tuyu tá səγəla anɪ, tá səəlu puwa si tə nyəni-ŋ tá wulav. ⁵ Mpuγule Lwpuwam si: ɪ yele má mayasi ma taa, na cele na ku fe í kəw na má na-me tə ná.

ɪlena ilim ntəγəŋ təw kpeka nyəma tɛɛ. ⁶ Ntəna Lwpuwam pəəsi səsaa mpa paa we ɪ caa cələγə waatu wei ílé í ká wəna ɪ weesuγu tə si: Suweye má cə yəlaa mpe?

⁷ Səsaa si: Ye n hula-we si nyá səəlu puwa si n ká paasəna-we, na ŋ yəγətəna-weye təm kupantu, nyaya paa nyəni pa wulav ke tam təw.

⁸ Ama Lwpuwam ta mu səsaa təm nti. ɪlena Lwpuwam polo í pəəsi ɪ malanaa ifepiya mpa pa we ɪni ɪ kin tə si: ⁹ Yəlaa mpe si má pasa-weye səγəla nna ma caa ka svka-we tə. ɪle má cə-we suwe?

¹⁰ Mpuγule ɪ ifepu təγəntəlenaa mpe pá təma si: Cə-we si, mpałəm ta kisi-weye təγəw, kacəŋfana pəγə

na? ¹¹ Səγəla wena maa sukɪ-mɛ tɔ, a ká kəli ma caa nyəna. Pécó təpila kɛ ma caa ka casa-mɛ. Ama alukpala kɛ maa casa-mɛ.

¹² Ḿpúγú Solopuwam na yəlaa pa məla Lɔpɔwam kin kɛ kuyɛɛɛn tooso wule, ɪsu ɪ ka heeluɣu-wɛ tɔ.

¹³ Ḿpuyule wulav kisa layatv nti səsaa ka tasa-ɪ tɔ. Ulena í holina ¹⁴ samaa, ɪsu ɪ ifepu tɔγɔntələnaa ká seɣɛsa-ɪ tɔ si: Ɛɛ, ma caa ká sukɪ-mɛɣɛ səγəla yun nyəna. Ama maa sukɪ-mɛɣɛ wena a tɛɛ mpv tɔ. Pécó təpila kɛ ma caa ka casa-mɛ. Ama alukpala kɛ máá casa-mɛ.

¹⁵ Ulena Lɔpɔwam kisi samaa kɛ nunav. Uɛ Tacaa ka lapəna mpv si ṕ la teitei ɪsu ɪ ká heeluɣu ɪsɔ kuyɔγɔtvtv teləsulv Ahiya kɛ Silo si í teləsɪ Solopuwam tɔ.

Kawulaya fayav

(Kvtəsɔvtv II 10:16-11:4)

¹⁶ Waatv wei ɪseɣɛli nyəma cəkənaa si wulav kisa pa təm kɛ mɔɣv, ulena pá təmɪ-ɪ si:

Tana Tafiti tə fɛina natəli.

Tana-ɪ tə kaa wɛ?

ɪseɣɛli nyəma mɛ,

mí kəɔ taa məli tá tɛ.

Tafiti lɔlɔɣv tv nyá,

nyaa tɔɣɔ nyá kawulaya.

Ulena pá yá. ¹⁷ Yuta tɛtv yəlaa tike nyənayana

Lɔpɔwam kɛ pa wulav. ¹⁸ Paa na mpv, na í tili tɛlɛsɪ

təma nyɔɣv tv Atolam kɛ ɪseɣɛli nyəma mpa pa wɛ

ilim ntɔɣɔn tɔɔ tɔ pa kin. Ulena pɛɛ pá yaɣa Atolam

kɛ pɛɛ na pá kó. Ḿpúγú Lɔpɔwam kpa ɪ kɛɛɛ taa

ké kpakpaa na í se na í polo Yosalem. ¹⁹ ɪsəna ilim

ntɔɣɔn tɔɔ ɪseɣɛli nyəma kisina Tafiti lɔlɔɣv nyəma

kawulaya tɔɣɔɛ. Na ḿpúγú pə wɛ haləna saɲa.

²⁰ Waatu wei pa nuwa si Solopuwam mēlaa, ilena pá koti pa taa pa tike. Na pá yaa-i na pá kpa-i Iseyeli kpeka tēna wulav. Yuta kpekəle tike ta luna Tafiiti tēyaya nyóma waali.

²¹ Waatu wei Lɔpɔwam tala Yosalem, ilena í koti Yuta na Pɛncamɛɛ pə yoolaa taa yoolaa ke iyisi nunɔwa na nunaasa (180000) si: ɪ polo na í yoonaa Iseyeli nyóma na pá məŋna-m ma kawulaya. ²² Ama Iso heela ɪ kɔyɔɔtɔtɔ teləsɔlɔ Semaya si: Polo ń heeli ²³ Lɔpɔwam na Yuta na Pɛncamɛɛ pə yəlaa si: ²⁴ Tacaɔ yɔɔtaɔ si: ɪ taa polo Iseyeli nyóma yoonav. Mpi tɔ, pa ké mə tɛtɔnaa ké. Má yelina si pə la isu pə lapɔ tɔ.

Paa wei í məli ɪ tɛ. Pa nu Iso Tɔm nti, ilena pá hee.

²⁵ Ḿpɔ́yú Solopuwam ɲmá koloosi na í cɔna Ifəlayim pulasi taa ɪcatɛ Sikem na í caya. Pəle pə waali ké ɪ kɔla Sikem na í ɲmá koloosi na í cɔna Penuweli ɪcatɛ.

Solopuwam isayatu

²⁶⁻²⁷ Ḿpɔ́yú Solopuwam mayasa ɪ taa si: Ye Yosalem ke yəlaa tēna ká puki na pá laki kɔtasɪ ke Tacaɔ tɛsɛɛɛ taa, pə kɔŋ na ma kawulaya yəlaa luuŋ sɔv pa caa kɔpəŋ Yuta wulav Lɔpɔwam. Ilena pa kɔ-m na pá təŋi-i. ²⁸ Ḿpɔ́yú ɪ yəlaa na pá lupi-i wɔla nawee lɛsəŋ naale, na í hɔli ɪ yəlaa si: Hatoo í poluyu Yosalem ke Iso sɛɛv tɔ pə taɔŋaa tɛcam. Ilɛ u naaki mə Iso wei ɪ ləsa-mɛyɛ Icipiti tɛtɔ taa tɔyɔlɔ.

²⁹ Ilena pá siki lɛsɔyɔv lɛŋkɔ ke Petɛɛli, na lɛŋkɔ ke Taŋ. ³⁰ Isəna Solopuwam tolisa yəlaa na pá la isayatu tɔyɔɛ. Na yəlaa tuutuuma náá pona lɛsɔyɔv naale nyəŋkɔ ke Taŋ.

³¹ Uena Solopuwam yelee na pá ημά tuη kutuluη, na í kpa yəlaa kraí nyéma mpa pa ta ke Lefii nyéma təγə kətəlaa. ³² Na pá su acima ke pa isətu pələfei naanəwa nyəη kuyeeη naanəwa na kakpasí wule, isu acima wena pa təkaya Yuta tə. Na ι mayamaya í lá kətasi ke wula nawee leesəη wei ι yepa na pá lu tə ι tə. Na í tú kətəlaa mpa ι krawa təγə təkətəlena. Mpi ι lapa Peteeηi təγəle.

Peteeηi kətaya təlate mpusi təηsvy

³³ Mpyúy waatu nəγəlv Solopuwam ləsa isətu pələfei naanəwa nyəη kuyeeη naanəwa na kakpasí nyəηku wule, na í lá Iseyeli yəlaa ke acima ke Peteeηi. Na í lá kətasi ke ι mayamaya ke acima anι a tə.

13

¹ Mpyúy Isə kusa ι kuyəγətutu teləsulv nəγəlv ke Yuta tetu taa, na í tala Peteeηi ke waatu wei Solopuwam isəle seena kətasi nsi kəkə lusa si təna təγə lapv tə.

² Mpyúy Isə kuyəγətutu teləsulv təηsa kətaya təlate ke mpusi wei Tacaa ká heela-ι si í təηsi-te tə si: Kətaya təlate nyá, kətaya təlate nyá, nu. Isə yəγətəa si, paa luli apaləpəyaya ke Tafiiiti ləlvγv taa, na pá ha-keγe hətə si Sosiyasi. Kaa wə kətaya təlate nyá nyá tə kə tuη kətəlaa mpa pa wəkaya tulaalənaa ke nyá tə tə, na ká kpenna yəlaa mowa na ká wə.

³ Mpyúy Isə kuyəγətutu teləsulv tasaa si: Kətaya təlate ká yəki na tə tə təluma yaasi. Waatu inəγi í ká nyi si Tacaa yəγətəna tampana.

⁴ Waatu wei wulav Solopuwam nuwa nti Isə kuyəγətutu teləsulv yəγətə Peteeηi kətaya təlate təm tə, ulena í húlí Isə kuyəγətutu teləsulv ke mpəle, na í má kapuka si: I kpa apalv inι.

Tənaya Solopuwam ηkpalaya tɔvula na ká saali mpv. I tá pəsi na í kooti-ke. ⁵ M̀p̀ỳg̀ kətaya tɔlate yɔka kpakpa inɪ, na tɔlɔma yaasi teitei isu Isɔ kuyɔɔtɔtu teləsulu ká keesuyɔ tɔ. ⁶ Ntɛna wulav tɔ Isɔ kuyɔɔtɔtu teləsulu ke tənɛ inɪ si: Hai, la suulu na ń wiina Tacaɔ nyá Isɔ si, í husi ma isayatu, na í waa-m ma ηkpalaya.

Ulena Isɔ kuyɔɔtɔtu teləsulu wiina Tacaɔ, na wulav ηkpalaya məli isu kaa wɛv tɔ. ⁷ M̀p̀ỳg̀lɛ wulav tɔma Isɔ kuyɔɔtɔtu teləsulu si: Kɔɔ na tɛ polo tɔyaya na ń nyɔɔ lum, na má la-η ikɔntɔ.

⁸ Ulena Isɔ kuyɔɔtɔtu teləsulu cɔ wulav si: Ma sama. Ama ma nɔɔhɛle kaa feli nyá tɛ. M̀p̀ỳg̀ pu la si ma tɔɔna pulɔ. Paa nyá wɛnɔv hɔɔlɔyɔv ke ń ha-m ma kisaa. ⁹ Pɔle pɔ paasi Tacaɔ kisina-m si má taa tɔɔɔ. Pɔcɔ má taa nyɔɔ pulɔyɔv cɛnɛ. Pɔyele ye má kula kpente, má taa tɔɔ ηku maa tɔɔna na má kɔɔ tɔ.

¹⁰ Ulena Isɔ kuyɔɔtɔtu teləsulu kpaya mpaav kɔfalɔyɔv na í məli kpente.

Isɔ kuyɔɔtɔtu teləsulu liyituyɔv na ɪ sɔm

¹¹ Isɔ kuyɔɔtɔtu teləsulu kɔkpatɔv nɔɔɔlɔ ɪ ká wɛnna Petɛli. M̀p̀ỳg̀ ɪ pɔyalaa polaa na pá keesɪ-ɪ pɔ tɔna mpi Yuta Isɔ kuyɔɔtɔtu teləsulu kɔma na í lá pa tɛ tɔ. Na mpi í na wulav pɔ tɛsɛnaa tɔ. ¹² M̀p̀ỳg̀lɛ cɛcɛ pɔɔsa-wɛ si: Lé tɔɔ ké ɪ kpemnaa?

Ntɛna Petɛli Isɔ kuyɔɔtɔtu teləsulu pɔyalaa polo na pá cɛkɛna timpi tɔɔ í tɛnaa tɔ. ¹³ Ulena pa caa si: ɪ kpɛli-m kpaɔaya.

Ulena pá kpɛli-ɪ na í kpa. ¹⁴ M̀p̀ỳg̀ ɪ kpaya mpaav kɔlɔmuyɔv ηku Yuta Isɔ kuyɔɔtɔtu teləsulu ká tɔɔna tɔ, na í hiki-ɪ. Mpi tɔ, ílé ɪ ká hɛsaya tɔyɔv sɔsɔɔv nakɔli ku

τεε κέ. Uena í p̄w̄si-i si: Nyagale Iso kyw̄ȳwt̄wt̄u tel̄sw̄lu wei i luna Yuta t̄w̄? Ué si: Yeε, maγa.

¹⁵ M̄p̄ȳȳle si: T̄w̄ m̄eli na ḥ nȳw̄ l̄wm̄. ¹⁶ Keleḥa ílé i c̄w̄-i si: P̄w̄ fei si má m̄eli na má t̄ȳȳ pul̄ȳȳ t̄ena. ¹⁷ Iso kisina-m ké t̄ak̄pataa si, ma taa t̄ȳȳ pul̄ȳȳ t̄ena. P̄w̄c̄w̄ p̄w̄ fei si má t̄ȳȳ m̄p̄aav̄ kul̄wm̄ȳȳ ḥku na má k̄pe.

¹⁸ Nt̄ena Iso kyw̄ȳwt̄wt̄u tel̄sw̄lu kuk̄patul̄u caadi-i si: Ma maγamaγa ma ké Iso kyw̄ȳwt̄wt̄u tel̄sw̄lu t̄wt̄ȳȳ is̄u nȳá. Tacaā tilina i tillu na í heeli-m si má m̄el̄ona-ḥ na má la-ḥ ik̄w̄nt̄u.

Seεe ile kaloolaya nt̄é. ¹⁹ M̄p̄ȳȳ Yuta Iso kyw̄ȳwt̄wt̄u tel̄sw̄lu in̄i í t̄ȳȳa-i na pá m̄eli.

Yuta Iso kyw̄ȳwt̄wt̄u tel̄sw̄lu s̄am̄ t̄wm̄

²⁰ Pa t̄ȳȳna t̄ȳȳȳ, uena Tacaā heeli Pet̄eeli Iso kyw̄ȳwt̄wt̄u tel̄sw̄lu kuk̄patul̄u in̄ȳȳi t̄wm̄. Uena ²¹ í má kapuka na i t̄w̄ i m̄sw̄lu si: Tacaā ȳȳwt̄wt̄a si, n̄ kisa n̄ti ma tu-ḥ t̄ȳȳ t̄ak̄ȳȳ. ²² M̄pi t̄w̄, n̄ k̄w̄ma c̄w̄ne na ḥ t̄ȳȳ na ḥ nȳw̄. P̄w̄c̄w̄ maa kisina-ḥ ké si pul̄ȳȳ í taa k̄pa nȳá n̄ȳȳ taa. P̄w̄ t̄w̄ ile, n̄ ká si haγa s̄am̄.

²³ Pa t̄ema t̄ȳȳȳ na nȳw̄ȳ, uena kuk̄patul̄u in̄i í k̄p̄eeli i taap̄alu ke k̄p̄aḥaya, ²⁴ na ílé i tu m̄p̄aav̄. M̄p̄ȳȳ t̄ȳȳl̄aya lu i t̄w̄ na ká ku-i na ká p̄eti m̄p̄aav̄ taa, na ká na k̄p̄aḥaya pá tu-i ḥeku. ²⁵ M̄p̄at̄w̄nt̄aa maγana m̄p̄u na pá tala Pet̄eeli icate taa, uena pá ȳȳwt̄wt̄i. Kuk̄patul̄u ²⁶ wei i ká yaā Yuta Iso kyw̄ȳwt̄wt̄u tel̄sw̄lu ke t̄ȳȳȳ t̄w̄ i nu m̄p̄u, uena í t̄w̄ si: Yuta Iso kyw̄ȳwt̄wt̄u tel̄sw̄lu ké. In̄i i kisina Tacaā kus̄w̄sut̄u ke t̄ak̄ȳȳ. P̄w̄ t̄w̄ ké Iso ȳelaa na t̄ȳȳl̄aya ku-i teitei is̄u i ká heela-i t̄w̄.

²⁷ Uena kuk̄patul̄u t̄w̄ i p̄ȳalaa si: I k̄p̄eeli ma k̄p̄aḥaya.

Ilɛna ²⁸ í kpaɣa-ke na í polo na í maɣana sɛtu ke mpaav taa. Na kraɲaya na tɔɣɔlaya ke pa lona taa. Ama ka tá tɔɣɔ-i, pɛyele ka ta kra kraɲaya. ²⁹⁻³⁰ Ilɛna kukpatulɔ inɪ í kpaɣa-i na í tɛni ɪ kraɲaya tɔɔ, na í mɛɲna Petɛɛli, na í pimi-i pa tɔɣaya pɛlaav taa, na pá lá lɔɣaya. Ilɛna ɪ na ɪ piya pa wii-i si: Aa, kasa, sɛm ta nyi.

³¹ Lɔɣaya tɛma, ilɛna kukpatulɔ heeli ɪ pɛyalaa si: Ye ma sɛpa í pi-m tá tɔɣaya pɛlaav ŋku kv taa tɛna. ³² Mpi tɔ, Tacaɔ tila-i na nɔɣɔ isayaa ŋka si í tɔɲsi Petɛɛli kɔtaya tɔlate, na Samalii acalɛɛ tɛkɔtɔle waanɪ waanɪ tɔ, ɪ nɔɣɔ ŋke kaa tɔɣɔ kɛ.

³³ Paa na pa kpaala Solopɔwam tɔ, ɪ ta nu. Pɛ́cɔ ɪ ta yele kraɔ ke kraɪ kɔtɔlaa mpa pa sɔɔla kɔtɔɣu tɛmlɛ tɔ. ³⁴ Solopɔwam yaasi inɪ, ɪ sɔsa ɪ tɔɣaya nyɛma tɛnaya isayatu taa kɛ. Pɛ tɔɔ kɛ pɛ kpiisa pa tɛna tɛɔɣaɔaya ke tɛtu tɛna taa.

14

Solopɔwam I kawulaya tɛm

¹ Ḿpɔ́yú Solopɔwam pɛyalɔ Apiya hɛnta wɔsasi ke waatu inɪ ɪ taa. ² Ilɛna wulav tɔ ɪ alɔ si: Yɔsi nyá ti pa taa nyi-ŋ, na ń polo Silo na ń maɣana Iɔ kɔɣɔɣɔtɔtu tɛlɛsulɔ Ahiya wei ɪ ká kra-m kawulaya ke Iɛyeli yɔlaa tɔɔ tɔ. ³ Kpaɣa potopotonaɔ ke naanɔwa na kakalasi, na tuŋ nim hɛɛv na ń kpɛntɛna-i. ɪ ká heeli-ŋ nti tá pɛɣaya ká tɛna tɔ.

⁴ Ilɛna alɔ la isu ɪ paalɔ heeluyɔ-i tɔ, na í polo Iɔ kɔɣɔɣɔtɔtu tɛlɛsulɔ Ahiya tɛyɛ Silo. Ilɛ ɪ ka kpatɔla teu kɛ, halɛna í yulɔmi. ⁵ Ama Tacaɔ yɛpa na Iɔ kɔɣɔɣɔtɔtu tɛlɛsulɔ wɛɛna pɛ nyɛm, na í heeli-i nti nti ɪ ká cɔ alɔ inɪ tɔ.

⁶ Ahiya nu i tan, ilena í tó si: Suu yoo, Solopuwam alu. Pepe tɔ́ kɛ́ n nɔ́kaa na n lakɪ isu pɛ́ taya nyá? Ma tu wɛna lanwakɛ́llɛ tɔm natɛli sɪ ma heeliyi-ŋ. ⁷ Mɛli na n heeli nyá paalu sɪ, Iseyeli Iso Tacaa yɔɔɔtaa si: Waatu wei ma kra-ŋ ma yɛlaa Iseyeli nyɛ́ma wulav tɔ, n wɛ teitei kɛ́ isu paa yulv wei. ⁸ Tafiiti tɛyaya kawulaya ke ma mɔwa na má cɛɛ-ŋ. Ama n ta la ma luyɔ nyɛntv. Pɛ́cɔ́ n tá tɔki ma kɔtɔtɔv na n lakɪ ma tɛmle na luyɔ kulɔmuyv isu Tafiiti. ⁹ N lapa isayatu na pɛ́ kɛli mpa pa laala-ŋ kawulaya tɔɔv tɔ, na n ha-m siyile na n kusɪ ma páná na tun wei n lupa tɔ. ¹⁰ Pɛ́ tɔ́ kɛ́ maa yeke na mpusi suu nyá tɛyaya taa. Maa kpiisi nyá luluyv nyɛ́ma apalaa tɛna. Pɛ́ kraɔav sɔsaa na piya tɔ, na pɛ́ saali yem. Isu pa hasuyv nyutu na san tɔ. ¹¹ Ye nyá tɛyaya tv wei í sɛpa tɛyaya, hasɪ ká tɔɔna-i. Na wei í sɛpa taale, kpeliŋ náá tɔɔ. Nti Tacaa yɔɔɔtaa tɔɔle.

¹² Ilena Iso kuyɔɔtɔv telɛsulv tasa alu inɔyi heeluyv si: Nyaa kulɪ na n mɛli tɛyaya. N ká kɔɔ isu n suki icate ile pɛyaya ká si. ¹³ Nke ka tike kaa nyɛna pɛlaav ke Solopuwam luluyv taa. Ka tike ka lɛyaya ke Iseyeli nyɛ́ma ká caya. Mpi tɔ, ka tike ke Tacaa nawa sooci tv. ¹⁴ Pɛ́le pɛ́ paasi maa kra Iseyeli wulav kufalv. Ilé i ká kpiisina Solopuwam luluyv nyɛ́ma. Nti inɪ tɛ kɔmna nteye sanɔ isɛntɔ. ¹⁵ Tacaa ká hɔ Iseyeli nyɛ́ma ŋkraŋuyv, na paa sele, isu lum taa sɛsɛncanɔ. I ká lɛeki-wɛye tetv kɔpantv nti í ha pa caanaa tɔ, na í yasɪ-wɛ na pá tesɪ Papiloni pɔɔɔ Ifɛlatɪ waali. Mpi tɔ, pa sika tun kulalaan kɛ́ na pɛ́ kraasi Tacaa páná. ¹⁶ Pɛ́ taya pulv, Solopuwam lapa isayatu nti na í tusi yɛlaa ke tɛ́ taa tɔ tɛ́ kufeloyv nté.

¹⁷ Ḿpúyú wulav alu mɛla Tiisa. I suu tɛyaya

nənəkeelası ɔle ɔ pəyalu heewayale. ¹⁸ ɔlena pā pimi-ɔ na Iseyeli nyəma tənə caya ɔ ləyaya ke teitei ɔsu Tacaa ká yəyətənə ɔso kuyəyətutu teləsulu Ahiya nəyɔ tɔ.

¹⁹ Pa keesa Solopuwam təmnaa lentɔ ke Iseyeli awulaa takələya taa. Ka taa ké pa keesa ɔsənə ɔ yooowa, na ɔsənə ɔ təyɔ ɔ kawulaya tɔ. ²⁰ ɔ təyɔ kawulaya ke pusɔ hiu na naale ɔlena í si. Ḿpúyú ɔ pəyalu Natari ləeta ɔ lonte taa.

*Yuta wulav Lɔpɔwam kawulaya
(Kvtəəsvtɔ II 12:1-16)*

²¹ Waatu wei Saləmənə pəyalu Lɔpɔwam təyɔ kawulaya tɔ, ɔ lɔlɔyɔ pusɔ we nule na kulɔmaya. ɔ too ka ké Amoni tu na pā yaa-ɔ si Naama. Pusɔ naanɔwa na naatosompəyɔlaya ke ɔ təyɔ ɔ kawulaya ke Yosalem ke Yuta tetu taa. Tənaya ɔso ka ləsaa si paa seeki-ɔ.

²² Ḿpúyú Yuta kpekəle nyəma tasa lapu ke mpi pə ta maya Tacaa tɔ. Pa lapa ɔsayatu na ɔ pāáná kuli, na pə kəli ɔsu pa cəsənəa ka lapu tɔ. ²³ Pɛle pā n̄má təkətəle tətəyɔ, na pā siki pɛɛ, na pa ká kanjanasɔ ke pulasɔ nyəəŋ taa hətɔ tɛɛ. ²⁴ Halɔ alaa na apalaa ka lakaya wasan̄kalətu ke lona anɔ a taa ké, na acaalətu ɔsu piitimnaa mpa Tacaa təyənəa na mpe pā caya tɔ.

²⁵ Lɔpɔwam kawulaya pənaya kakpasɔ nyəŋka taa ké Icipiti wulav Sisaki polaa na ɔ yooona Yosalem.

²⁶ Ḿpúyú Sisaki koosa ɔso təsɛɛle na kawulaya təyaya kpancoou tənə. ɔlena pə tí kələna wula kpaləŋ wei Saləmənə ka lupa tɔ. ²⁷ Ḿpúyú wulav Lɔpɔwam lupa nyəyəlɔyɔ kuvɛɛmɔyɔ kpaləŋ, na ɔ lɛɛti wula nyəŋ ɔnu ɔ lonte, na ɔ cɛɛ-ɔ kawulaya təyaya tan̄laa nyuyɔ nyəma. ²⁸ Ye wulav í puki ɔso təsɛɛle, ɔle tan̄laa su-ɔ na kpaləŋ ɔnu. Ye pa tɛma, ɔle pa mənəna-ɔ ɔ tɛcayale.

29 Pá keesa Lɔpɔwam tɔm lentənaa ke Yuta awulaa takəlaya taa. 30 Ɔ na Solopɔwam pa yookaya tam ké. 31 Ɔ səpa, ɔlena pá pimi-ɪ pa tɔyaya pəlaav taa ké Tafiti te. Ɔ ikpenaa nté Amoni nyóma. Pa yaaki ɪ too si Naama. Ɔ pəyalɔ Apiyam leetəna ɪ lonte taa.

15

Yuta wulav Apiyam tɔm (Kvtəəsvtv II 13:1-3,22-23)

1-2 Ɔseyeli wulav Solopɔwam kawulaya pənaya pələfei hiu nyəŋka taa ké Apiyam tɔɔ kawulaya ke Yosalem, ke Yuta tetv taa ké pusi tooso. Pa yaakaya ɪ too si Maaka. Ɔ too ɪni ɪ ka ké Apisalɔm pɛelɔ. 3 M'pɔyɔ Apiyam təŋa ɪ caa nəhɛɛ taa. Ɔ ta təŋ ɪ cəsɔ Tafiti ikpate. P'əcɔ ɪ ta səəlɪ ɪ Ɔsɔ Tacaa na lotu kulɔmtv. 4 Paa na mpv Tacaa ha-ɪ pəyaya ŋka kaa leeti ɪ lonte tɔ, si Tafiti tɔyaya ɪ taa saali yem. Pəyele Yosalem ɪ wɛɛ tam ké kawulaya ɪcate səsəle ke Tafiti tɔɔ. 5 Mpi tɔ, ɪni ɪ lapəna mpi pə maya Tacaa ke teu tɔ. Ɔ ta wakəli Ɔsɔ kvsəsutv natəli. Ye pə taya Hiti tv Yulii tɔm taa.

6 Lɔpɔwam ná yookayana Solopɔwam ke tam ké.

7 Pá keesa Apiyam tɔm lentənaa ke Yuta awulaa takəlaya taa. Ɔlé ɪ mayamaya ɪ yoonə Solopɔwam tətɔɔ. 8 Ɔ səpa, ɔlena pá pimi-ɪ Tafiti te na ɪ pəyalɔ Asa leeti ɪ lonte taa.

Yuta wulav Asa tɔm (Kvtəəsvtv II 14:1-2; 15:16-19; 16:1-6,11-14)

9 Ɔseyeli wulav Solopɔwam kawulaya pənaya hiu nyəŋka taa ké Asa pəsa Yuta wulav. 10 Ɔ tɔɔ kawulaya ke Yosalem ke pusi nule na kulɔmaya. Ɔ nese kele Apisalɔm pɛelɔ Maaka. 11 M'pɔyɔ Asa lapa mpi pə maya Tacaa tɔ, ɪsu ɪ cəsɔ Tafiti. 12 Ɔ

təyənə apalaa na alaa mpa pa laki wasan̄kalətu ke təkətələnaa təyə tetu taa. 13 Haləna í læsi ı nese Maaka ke ı alv̄kawulaya taa. Mpi tə, ílé ı ka sika tɔyɔ ısayav ηku pa yaa si Asela təyə. M̄p̄ȳḡȳ Asa təma si pá kpesi tɔyɔ ηku na pá wə-kuyɔ Setələη ləəv nəyə. 14 Paa na wulav in̄ı ı səəla Tacaa na lotu kuləmtu tə, ı ta wakəli təkətələnaa mpa paa wε tetu taa tə. 15 Ama ı yelaa na pá kəna Isə təsεele taa ké wola, na liyitee nyəyətɔ, na wontunaa lempa mpa ı na ı caa paa hawa Tacaa ke kuv̄əəv tə.

16 Asa yookayana Iseyeli wulav Pasa ke tam ké. 17 M̄p̄ȳḡȳ kuyaku nakvli Asa polaa na í niki Yuta ke yoonav. İlena í ηmaaki Lama ıcate ke kolun̄a si Asa na Yuta nyəma pa taa yeləna həyələyɔ ηkuyɔ ı səna pa səəlaa tə. 18 M̄p̄ȳḡȳ Asa koosa Isə təsεele na kawulaya təyaya kpancoou wulanaa təna, na í tilina ı waah nyəma, si pá pona Siliı wulav Tapilimonη pəyalv Pəni-Hatati. İlé ı cəəv keke Hesiyo. Si pá cεε-ı na pá heeli-ı si: 19 Ma ha-η kuv̄əəv ηkuyɔ si ma na-η tə pεeli nəyə, na nyana Iseyeli wulav í ya, na ílé í læsi ı yoolaa ke ma tetu taa. 20 M̄p̄ȳḡȳ Pəni-Hatati mu Asa təm nti, na í kuv̄si ı yoolaa na pá polo pá yoonaa Iseyeli nyəma, na pá lεeki pa acalεε, Yon̄, na Tan̄, na Apεeli-Peti-Maaka, na Kinelee həyələyɔ na Nεfətali tetu kuv̄kaasətɔ təna. 21 Pasa nu mpv, ılena í yeke Lama ıcate kolun̄a ηman̄ na í məli na ı caya Tiisa. 22 M̄p̄ȳḡȳ Asa kota Yuta nyəma təna, pə ta səə ıləyɔv pəyaya, na pá kuu pεe na taasi nsi Pasa ka kaawa si ı ηmaakəna Lama ıcate kolun̄a tə si, pa tayanəyənə timpi pa yaa si, Pəncamεε-Kepa na Misipa pa acalεε tə.

23 Pa keesa Asa təm lentənaa, na ı apalutv təm, na

pə təna mpi ɪ lapa tə. Na acalee wena ɪ tayanaa tə, pə təm ke Yuta awulaa takəlaya taa. Pə kpeyetəna ɪ səm, ɪlena kətəŋ kra ɪ nəntaaləŋ. ²⁴ ɪ səpa, ɪlena pá pimi-ɪ pa təyaya pəlaav taa ké Tafiiti te. Ḿpúyú ɪ pəyalv Sosafati ləeta ɪ lonte.

Iseyeli wulav Natari təm

²⁵ Yuta wulav Asa kawulaya pənaya naale nyəŋka taa ké Solopwam pəyalv Natari təyə kawulaya ke Iseyeli taa ké pusi naale. ²⁶ Ḿpúyú ɪ lapa mpi pə ta maya Tacaa tə. ɪ təma təntə ɪsayale ke teitei, ɪsu ɪ caa wei ɪ tusa Iseyeli nyəma ke ɪsayatv taa tə. ²⁷ ɪlena ɪsaka kpekəle tv Ahiya pəyalv Pasa caya Iseyeli wulav Natari acaya na í kv-ɪ. Waatv inəyi Natari na ɪ yoolaa pá nyala Filiisi nyəma ɪcate Kipetəŋ. ²⁸ ɪlena Pasa náá pəsi wulav, na Asa we ɪ kawulaya pənaya tooso nyəŋka ke Yuta. ²⁹ ɪ təyə-keye kprakpa, ɪlena í yele na pá kú Solopwam təyaya nyəma təna. ɪ tá yele paa kolum ke ɪ luluyv taa ke teitei ɪsu Tacaa ká yəyətəna ɪsə kuyəyətvtv teləsvlv Ahiya nəyə ke Silo tə. ³⁰ Solopwam lapa ɪsayatv na í teləsi-təyi Iseyeli nyəma təyə pə kraasa Tacaa páaná ke səsəm.

³¹ Pa keesa Natari təm lentənaa ke Iseyeli awulaa takəlaya taa.

³² Yuta wulav Asa yookayana Iseyeli nyəŋ Natari ke tam ké.

Iseyeli wulav Pasa təm

³³ Yuta wulav Asa pənaya tooso nyəŋka taa ké Ahiya pəyalv Pasa təyə Iseyeli təna təw ké kawulaya. Tiisa ɪcate taa ké ɪ təyə-keye pusi hiu na liyiti.

³⁴ Ḿpúyú ɪ mayamaya ɪ lapa mpi pə ta maya Tacaa

təγə teitei isu Solopɔwam ka tusuyu Iseyeli nyéma ke tɔŋ laav taa tɔ.

16

¹ M̀p̀r̀g̀ỳ Taca a kusa Hanani pəyalɔ Iɔ kuyɔɔtɔtu teləsɔlu Yehu sɪ í polo í heeli Pasa sɪ: ² Ma kra-ŋ ma yəlaa Iseyeli nyéma wulav tɔ, n ké yɔlu ke yem ké. Ama n tɔŋa Solopɔwam ikpate na n tɔsi Iseyeli nyéma ke tɔŋ laav taa na pə kɔsɪ ma pááná. ³ Pə tɔɔ ké maa yele na nyá na nyá tɔyaga nyéma í saali yem. Isu maa lapɔ Nepatɪ pəyalɔ Solopɔwam na ɪ nyéma tɔ. ⁴ Ye nyá tɔyaga tɔ wei ɪ sɔpa tɔyaga, hasɪ ká tɔɔŋa-ɪ, na wei ɪ sɔpa taale, kpeliŋ náá tɔɔ.

⁵ Pa keesa Pasa tɔm lentənaa na ɪ apalɔtu tɔm na pə tɔna mpi ɪ lapa tɔ. Pə tɔm we Iseyeli awulaa takəlaya taa. ⁶ ɪ sɔpa, ilena pá pimi-ɪ Tiisa, na ɪ pəyalɔ ɪla məli ɪ lonte taa.

⁷ Waatɔ wei Taca ka kusa Iɔ kuyɔɔtɔtu teləsɔlu Yehu tɔ, tɔm naaleye í heela-ɪ sɪ í polo í teləsɪ Pasa. Kancaalaya ɪle, Pasa lapa mpi pə ta maya Taca tɔ, na pə kɔsɪ ɪ pááná ke teitei isu Solopɔwam na ɪ lulɔyɔ nyéma. Naale nyəntɔ nté ɪsəna Pasa ka kuyɔ Solopɔwam tɔyaga nyéma tɔ.

Iseyeli wulav ɪla tɔm

⁸ Yuta wulav Asa kawulaya pəŋaya hiu na naatoso nyəŋka taa ké Pasa pəyalɔ ɪla ná tɔɔ ɪ nyəŋka ke Iseyeli taa ké pusɪ naale. ⁹ M̀p̀r̀g̀ỳ ɪ yoolaa sɔsaa taa lɛlu Simili, wei ɪ paasəyəna yoo kəkənəa hɔɔlɔyɔ lɛŋkɔ tɔ, ɪ kɔla wulav tɔɔ. Na wulav we kawulaya tɔyaga nyɔyɔ tɔ Aləsa tɔyɛ Tiisa na í nyɔɔki na pə kuyɔ-ɪ. ¹⁰ M̀p̀r̀g̀ỳ Simili polaa na í kɔ-ɪ na í lɛki kumte. Asa kawulaya pəŋaya hiu na naatosompəyɔlaya nyəŋka

taa ké pə lapa mpv. ¹¹⁻¹² Waatu wei ı mɔ-keɣe mpv, ɪlena í kv Pasa tɔyaya nyóma tɔna. ı ta sɔɔ nɔɣɔlv, paa sɔsɔ paa pəyaya. Paa ı nyóma yaa ı taapalaa taa nɔɣɔlv. Pə lapa teitei ké ısu Tacaa ká heeluyu ıso kuyɔɣɔtɔtv teləsvlv Yehu na í yɔɣɔti tɔ. ¹³ Pasa na ı pəyalv ıla pá tusa ıseyeli yəlaa ke tuɲ laav taa na pə kpaasi ıso Tacaa pááná tɔɣɔ pə lapa na Simili kv-weɣe mpv.

¹⁴ Pa keesa ıla tɔm lentənaa ke ıseyeli awulaa takəlaya taa.

ıseyeli wulav Simili tɔm

¹⁵ Yuta wulav Asa kawulaya pənaya hiu na naatosompɔɣəlaya taa, Simili tɔɣɔ ıseyeli taa ké kawulaya ke Tiisa ıcate taa ké kuyeeɲ naatosompɔɣəlaya. Waatu ınəɣi ıseyeli nyóma polaa sı pa yookina Filiisi nyóma ıcate Kipetəɲ. ¹⁶ Ntəna yoolaa nu sı Simili kɔla wulav tɔɔ, na haləna í kv-ı. Tənaɣa pa krenta nɔɣɔ ke tɔyoole tɔna na pá kpa yoolaa nyuyv tv Omili ke ıseyeli wulav ke kpaakraa. ¹⁷ ılena Omili na ı yoolaa pá kvli Kipetəɲ na pá polo pá nyala Tiisa. ¹⁸ Simili nawa sı pa lɛeka ıcate, ɪlena í svv kawulaya tɔyaya kutuluyv nakvli kv taa na í tv-kuyv kəkɔ na ká nyaya-ı kv taa tɔna. ¹⁹ Simili lapa mpi pə ta maya Tacaa tɔɣɔ. ı təɲa Solopɔwam wei ı ká tusa ıseyeli nyóma ke tuɲ laav taa tɔ ı ıkpate taa, pə tɔɔ ké pə lapa mpv.

²⁰ Pa keesa Simili tɔm lentənaa, na ısəna ı kɔla wulav tɔɔ tɔɣɔ ıseyeli awulaa takəlaya taa.

²¹ ı səm waalı ké ıseyeli nyóma faya tɔm naale. Lɛlaa sı pá kpa Kinatı pəyalv Tipini ke wulav. Lɛlaa sı Omili ke paa kpa. ²² Ama Omili yəlaa kəla tɔɔv ke

Tipini nyéma. Pó kóma na Tipini sí, ilena Omili náá tǝǝ kawulaya ke Iseyeli nyéma tǝna tǝǝ.

Iseyeli wulav Omili tǝm

²³ Yuta wulav Asa kawulaya pǝnaya hiu na naanǝwa na kǝlǝmaya nyǝnka taa ké Omili tǝǝ Iseyeli taa ké kawulaya ke pusi naanǝwa na naale. Tiisa ke ɪ caalǝna caǝav ke pusi naatoso. ²⁴ Pǝ waali ké ɪ pola Seme kin na í ya Samalii pulaya ke liyitee nyǝǝtǝ iyisi naatoso (6000) na í nǝma ɪcate na í ha-teyǝ tǝ tǝ Seme hǝte si Samalii. ²⁵ Ama Omili lapa mpi pǝ ta maya Taca tǝ, na pǝ tǝe awulaa mpa mpa pa laala-ɪ tǝ. ²⁶ ɪ tǝma Solopǝwam wei ɪ tusa Iseyeli nyéma ke tǝn laav taa tǝ, ɪ ikpate taa ké teitei ké na pǝ kǝsi Taca paana.

²⁷ Pa keesa Omili tǝm lentǝnaa, na í kǝlapǝm na ɪ apalǝtǝ nti ɪ hulaa tǝ, pǝ tǝm ke Iseyeli awulaa takǝlaya taa. ²⁸ Waatǝ wei ɪ sǝpa, ilena pá pimi-ɪ Samalii. Ilena ɪ pǝyalǝ Akapɪ lǝeti ɪ lonte.

Iseyeli wulav Akapɪ tǝm

²⁹ Yuta wulav Asa kawulaya pǝnaya hiu na naanǝwa na kǝlǝmaya nyǝnka taa ké Omili pǝyalǝ Akapɪ tǝǝ kawulaya ke Samalii, ke Iseyeli tǝna tǝǝ ké pusi hiu na naale. ³⁰ Mǝpǝyǝ ɪ lapa mpi pǝ ta maya Taca tǝ, na pǝ kǝli awulaa mpa pa laala-ɪ tǝ. ³¹ Pǝ taya Solopǝwam ɪayǝtǝ tike ke Akapɪ keena. ɪ pola Sitǝn nyéma tǝyǝ na í kpaya tǝna nyéma wulav ɪpaali pǝelǝ Sesapǝeli ke alb. Halǝna í lun pǝle pa tǝyǝ Paali na í laa-kǝ. ³² Ilena í nǝmá Samalii ɪcate taa ké kǝ kutuluyǝ na pǝ tǝkǝtǝle. ³³ Na í siki kǝ albnyǝnkv. ɪ kǝsa Taca Iseyeli ɪsǝ pááná ké na ɪ kǝlapǝtǝ, na pǝ kǝli awulaa mpa pa tǝna pa laala-ɪ tǝ.

³⁴ Waatu inɪ ɪ taa ké apalɔ nɔɔɔlɔ wei pa yaa sɪ, Hiyeli ké Peteeɪ tɔ ɪ ɲmawa Yeliko ɪcate. Ama nti Tacaa ka yɔɔtɔna Nuɲ pɔyalɔ Yosuwee nɔɔɔ tɔ, tɔ lapa m̀p̀r̀ỳg̀ teitei ké. Hiyeli pɔyalɔ kancaalaya nyɛɲ Apilam sɔpa waatu wei pa hula ɪcate nté tɔ kutulunɲ kila tɔ. ɪlena ɪ pɔyalɔ naale nyɛɲ Seku náá sí waatu wei pa tɔ tɔ kampɔnaa tɔ.

17

ɪsɔ kɔyɔɔtɔtɔ tɛlɔsɔlɔ ɪlii kpaalɔɲi wɔlaya tɔm

¹ Apalɔ nɔɔɔlɔɲɔ pa yaakaya ɪlii. ɪ ké ɪsɔ kɔyɔɔtɔtɔ tɛlɔsɔlɔ, na í we Tisipe ɪcate taa ké Kalaati tetɔ taa. M̀p̀r̀ỳg̀ kɔyakɔ nakɔli, ɪ heela wulav Akapɪ sɪ: Ma tuuna ɪseyeli ɪsɔ Tacaa wei ɪ tɔmle ma lakɪ tɔ. Cɔlɔv kaa kpa pɔsɪ nsi sɪ kɔɲ tɔ sɪ taa. M̀p̀r̀ỳg̀ pɔ la sɪ tɛv ká nu. Halɔna má tayani sɛlɔmɔɲɔ na p̀ɔ́c̀ɔ́.

ɪlii ké Keli lɔɔv nɔɔɔ

² Pɔ waaɪ ké Tacaa tɔma ɪlii sɪ: ³ Se na ɲ polo ilim tɛlɔle tɔɔ ké Yaatanɪ pɔɔɔ waaɪ, ké Keli lɔɔv nɔɔɔ na ɲ ɲmɛli tɔna. ⁴ N ká hiki lɔm ké lɔɔv taa tɔna na ɲ nyɔɔ. Maa heeli katɔkatɔɲ na í kɔna-ɲ tɔɔɔnaya.

⁵ M̀p̀r̀ỳg̀ ɪlii tɛɛ Keli lɔɔv nɔɔɔ tɔna, ɪsu Tacaa ka heela-ɪ tɔ, na í caya. ⁶ ɪlena katɔkatɔɲ kɔɲna-ɪ tɔɔɔnaya na nantɔ ké tanɔɲ na taanaya na í tɔki na í nyɔɔki lɔɔv lɔm.

ɪlii na Salepɔta leelu pa tɔm

⁷ Pɔ kɔma na p̀ɔ́ kɛɛsɪ, ɪlena lɔɔv lɔm nyɔɔ. Mpi tɔ, tɛv ta nu tetɔ tɔna taa. ⁸ Ntɛna Tacaa tɔ ɪlii sɪ: ⁹ Polo Salepɔta ɪcate taa ké Sitɔɲ cɔlɔ, na ɲ caya tɔna. Ma heela tɔna leelu sɪ í la-ɲ tɔɔɔnaya.

10 Μρύγυ Ilii tu Salepəta mpaav. I kəma isu i suuki icate, ile i mayana alv leelu nəγəlvυyle na í caaki taasi. Uena í yaa-i, na í sələmi-i si: Ha-m ləm konyənyəəm.

11 Alv tεε ləm waali, uena Ilii tayani-i yaav na í təmi-i si: La suulu krentəna-m təγənaγa ke pəcə.

12 Ntəna alv si: Ma tuuna Tacaα nyá Isə si ma feina təγənaγa. Mələmαγa kaasəna-m ηkute taa isəntəγə nyənaγa taa, na nim ke heeu taa. Ma kəmaγale si ma caaki tuputu na má tεεsi caləsvυv. Uena má na ma pəγaya t́ təγə na t́ taη səm. 13 Ntəna Ilii si: Taa nəγəsi, polo na η la isu n yəγətvυv tə. Ama caaləna-m təγənaγa ke pəcə na η kəna-m. Pə waali, uena η la nyá na nyá pəγaya mə nyəηka. 14 Pəpətv fei leleη, Tacaα lseyeli Isə suwαγa si nyá mələmαγa na nyá nimαγa pə kaa tε. Haləna í yele na tεv nu tetv təv.

15 Μρύγυ alv polaa na í la isu Ilii ka heela-i tə. Na pá təγə na ṕ kaasi-wεγε təγənaγa ke tampana na ṕ leeli. 16 Mələmαγa ηke ka tá t́ nyənaγa taa, ṕcə nimαγa ná tá t́ heeu taa tətə. Teitei isu Tacaα ká heela-i na Isə kvyəγətvυv teləsvlv nəγə tə.

Ilii feesυγυ ke leelu pəγaya

17 Pəle pə waali ke pə wυ alv leelu pəγaya ηkeγε teu, haləna ká caη ká sí. 18 Mpyυyle ka too təma Ilii si: Isə kvyəγətvυv teləsvlv, pepe təv ḱ η lapa-m mpy? N kəma na η kuli ma isayətv təv na η hólí Isə, na ṕ kú ma pəγaya.

19 Na pəγaya wε alv niη taa. Keləna Isə kvyəγətvυv teləsvlv si: Cεε-m-ké.

Uena Ilii kpaana-keγε isətaa kutuluyυ taa timpi i həntəγi tə, na í husi-keγε i kato təv. 20 Uena í sələmi Tacaα si: Hai, Tacaα, ma Isə, alv inε i mv-m i tεγε

nin naaleye. Ue n caa si n ku i pəyaya na n̄ leeti-lanwakəlle na?

²¹ M̄p̄ȳḡ Ilii h̄anta ka t̄əw̄ k̄e t̄əm̄ tooso, na í t̄asa si: Hai, T̄acaa, ma Īs̄ə, ma wiikina-ŋ si n̄ ha pəyaya kaneye weesuɣu.

²² M̄p̄ȳḡ T̄acaa mu Ilii kusələmutu, na í feesi pəyaya ŋke. ²³ Uena Ilii m̄əŋna-keɣe alu ke p̄ət̄e kutuluyu taa na í t̄ə si: Nyá pəyaya fema.

²⁴ Nt̄ena alu si: P̄əŋent̄eɣe ma cek̄ənaa si n̄ k̄e Īs̄ə k̄ȳɣ̄ɣ̄t̄ut̄u t̄ələsul̄u. Na nti nti n̄ ȳɣ̄ɣ̄t̄əɣi t̄ə, T̄acaa heeliyina-ŋ-ti.

18

Ilii kpaalaa si wulaya t̄eŋ

¹ Wulaya leela s̄əw̄m̄, na k̄á tala ka p̄əŋaya tooso nȳəŋka. Uena T̄acaa heeli Ilii si: Polo wulaw Akari t̄e na n̄ heeli-i si, maa yeke na t̄eɔ nu.

² M̄p̄ȳḡ Ilii pola wulaw t̄eɣe Samalii, na nȳɣ̄ɣ̄si haŋa teu ke waatu in̄i. ³ Uena wulaw yaa kawulaya t̄əyaya nȳȳȳu tu Opatiya. Apalu in̄i i seekaya Īs̄ə k̄e teu k̄e. ⁴ Waatu wei wulaw alu Sesap̄eeli kukaya T̄acaa k̄ȳɣ̄ɣ̄t̄ut̄u t̄ələs̄əlaa t̄ə, Opatiya in̄i i ka waas̄əna pa taa nun̄wa (100), na í ŋm̄esi-weɣe k̄peka nule na naan̄wa ke kukram̄əŋ p̄əŋ taa. Na í cel̄əɣi-weɣe t̄əŋəŋaya na l̄əm̄. ⁵ M̄p̄ȳḡ Akari yaa Opatiya na í t̄ə si: T̄ə c̄əw̄ t̄et̄u t̄əna taa h̄ila na l̄əŋ t̄əw̄. Nt̄anȳi tu ná tiiliyi nyutu na t̄ə t̄ú t̄á k̄p̄aŋəŋ na t̄á k̄p̄aŋasi. Ue t̄ə kaa ku t̄á t̄əla.

⁶ Uena p̄á h̄ólí timpi timpi paa wei i k̄á c̄əw̄ t̄ə. Na Akari náá t̄eɣe ílé i h̄əɣ̄əɣ̄ȳ. Na Opatiya náá t̄eɣe i nȳəŋku. ⁷ Opatiya lu m̄p̄aav̄, uena í sulina Īs̄ə k̄ȳɣ̄ɣ̄t̄ut̄u t̄ələsul̄u Ilii ke k̄p̄ak̄p̄aa, na í nȳəmi-i. Uena

í hənti-ı atε, na í pəəsi-ı sı: Tacaa, nyayale Ilii? ⁸ Ilii sı: Eε, maya. Polo n̄ heeli nyá caa Akarı sı n na-m. ⁹ Ntəna Opatiya sı: Ile isayatu ntiyi ma lapa na n̄ tɔyɔ-m Akarı nin̄ taa? Səm taa ké n̄ tiliyi-m mpv. ¹⁰ Ma tuuna nyá Isə Tacaa sı Akarı tila yəlaa ke antulinya piitimnaa təna taa, sı pá pɛeki-η. Ye pa tala mpa pa tε, na pεle pá tó sı pa ta na-η, ile ı tó sı pεle pa wulav í tuuna Isə. ¹¹ Uena nəənəə nyaa tasəyi sı má polo ma heeli-ı sı n̄ kəη yaa? ¹² Ama ye ma hatələna-η, Tacaa Feesuyu ká kpaɣa-η na kú tɛna timpi ma ta nyi tó. Uena máa polo na má keesi-təyi Akarı. Pa kaa na-η, ile paa kú má. Pəyele ma seeki Isə ké teu ke hatoo ma pəcaatu ké. ¹³ Tacaa, pa ta keesi-η isəna ma ηmesa Isə kuyəɣətutv teləsəlaa nunəwa (100) ke kpeka nule na naanəwa ke kukraməη pəəη taa tó? Haləna má cεle-wεye təɣənaɣa na lvm ke waatu wei Sesapɛeli kukaya-wε tó. ¹⁴ Uena nəənəə n̄ təη sı má polo má heeli Akarı sı ma na-η tó, ı ká kv-m ké. ¹⁵ Ntəna Ilii sı: Ma tuuna Tacaa Toma təna tv wei ı təmlε ma lakı tó, sı san̄a mayamaya maa polo Akarı tε.

Ilii pote ke Akarı tε

¹⁶ M̄póyó Opatiya polaa na í keesi Akarı ke tə təna. Uena Akarı polo Ilii səηyɔv. ¹⁷ Akarı na-ı, uena í tó sı: Nyá kənna Isɛyeli yəlaa təə ké mpusi.

¹⁸ Ntəna Ilii sı: Pə taya má, nyaya. Mpi tó, nyana nyá təyaya nyəma í kisa Tacaa kutututv ke təkuyv, na í laaki Paalənaa. ¹⁹ Ama tili nəənəə na pá koti Isɛyeli yəlaa ke ma kin̄ ke Kamɛeli puyv təə, na pə kpenna tɔyɔ Paali kuyəɣətutv teləsəlaa nasəle na nule na naanəwa (450) na kv alvnyəηkv nyəma nasəle (400) mpa Sesapɛeli təkı tó.

Ilii na Paali kuyogotutu teləsəlaa ke Kaməeli puyv taa

²⁰ Μρύγύ Akarı kota lseyeli kpeka təna, na lso kuyogotutu teləsəlaa ke Kaməeli puyv tō. Pa kotaa, ulena ²¹ Ilii lu samaa isentaa na í tō si: Pəlee ké í ká hēesi yelēyēle inē? Ye Tacaā lso maγamaya ke í sēeki, í sēe-i. Yaa ye tuyv Paali ke í caaki, ilē í laa kulē.

Ama samaa taa nəγəlv ta cə. ²² Ntēna Ilii tasa si: Ma tike təkəŋ ma kēna Tacaā kuyogotutu teləsəlv. Ama tuyv Paali kuyogotutu teləsəlaa ná we nasəle na nule na naanəwa (450). ²³ Pá kəna ma na-weyē latəce latəce, na mpe pá kú pa nyəŋ na pá tənı kətaya təlate taasi tō. Ama pá taa mʉsi kəkə. ²⁴ Ulena pá sələmi pa tuyv, na mǎá sələmi ma lso tətō. Wei i nyəŋ ká tisi kəkə na ká nyaya kətaya ŋke təγəle səsə.

Ulena samaa təna tisi si, pə we teu.

²⁵ Ntēna Ilii tō Paali kuyogotutu teləsəlaa si: I ləsi latəcenaa mpe pa taa ləlv na í caali. Mpi tō, mə kələna paγalē. Pə waali, ulena í sələmi mə tuyv na kú tisi kəkə.

²⁶ Μρύγύ pa mu latəce na pá kú, na pá hiisi, na pá tó kətaya təlate tō, na pá sələməγi pa tuyv si: Hai, Paali, cə-tv. Na pá paaki na pá cəəkəna pa kətaya təlate, haləna ilim sikuyv. Ama Paali ta cə-weyē paa təmuγv kuləmuγv. ²⁷ Ilim sikuyv waali ké Ilii wəŋa-we si: I kiisi səsəm, isəntə kv hʉwēe tēna tiiliγi, yaa isəntə pʉləpʉ təm caaləna-kv. Yaa ntanyi kv pola mpaav, yaa kv tooki, ilē í feesi-kv.

²⁸ Μρύγύ pa səsə koou, na pá səkı pa təγi pa laγalē, na pa ŋmantaasi, isu pa tu laki tō. Haləna caləm kpeŋ. ²⁹ Ilim sikaa, ulena pá səsəsi koou isu kraŋtunaā, na pá yaaki pa tuyv, haləna ilim kpiluyv

kotası lapu waatu. Ama pə ta cə-weye paa təmuyu kulomuyu. Pəcə pə ta hılı-weye yaasi nəyəlv.

³⁰ Mprógó Ilii kota yəlaa ke ı kin. Uena í tayanı Tacaa kətaya təlate nte pa yəkaa tə. ³¹ Mprógó ı kula pəe naanwa na naale, na pə keesəna Yakəpu ləlyu nyəma. Yakəpu inəyi Tacaa ka heela sı, paa yaa-ı sı İseyeli. ³² Pəe anəyi ı ηmana Tacaa ke kətaya təlate. Na í hee lonte na í cəəna-te. Lonte nté tə təkı ısu ləm liitilinaa hiu na naanwa ké mpv. ³³ Mprógó ı tayana taası ke kətaya təlate tə, na í hiisi latəce na í tənı. ³⁴ Uena í tó mpa paa we təna tə sı: ı lu ləm heesi liyiti na í pəli nantu na pə taası tə.

Pa lapa mpv, uena Ilii sı: ı ləli təm naale nyəm. Ilii sı: ı tasa təm tooso nyəm.

Uena pá lu ləm na pá pəli mpv. ³⁵ Uena ləm kpe. Haləna pə su lonte nte ı ka heewa na í cəəna kətaya təlate tə.

³⁶ Pə kəma na pə tala waatu wei pa lakı ilim kpiluyu kotası tə, uena İso kuyəçətutv teləsvlv Ilii kpətəna kətaya təlate na í tə sı: Hai, Tacaa Apəlaham na İsaaka na Yakəpu pa İso. Hvlı saηa sı nyayale İseyeli nyəma İso, na mayale nyá təmle tv. Nyá təmna sı má la ıəntə. ³⁷ Tacaa, mv ma sələmuyv. Hai, mv ma sələmuyv. Yəlaa pane pá nyı sı, nyayale İso Tacaa. Nyá caakəna sı ń məηna-weye tampana nna pa təηaya hatoo ləη tə a taa.

³⁸ Mprógó Tacaa tisa kəkə na ká nyaya kətaya nantu, na pə taası, na pəe, na tetv, na ká kpennna lonte taa ləm. ³⁹ İseyeli nyəma ná mpv, uena pá həntı pa tənaya ate na pá má kapusi sı: Hei, Tacaa kele İso mayamaηa. İnəyəle İso mayamaηa. ⁴⁰ Mprógó Ilii

tōma-wε si: I kpa Paali kuyəgətutu teləsəlaa tēna, nəgəlv ι taa fiti.

Pa kpa-wε, ulena pá tiina-wεye Kisəη ləəv nəgə na í lenti-wεye tēna.

Tev kənte

⁴¹ Pə waalı ké Ilii tōma Akarı si: Polo n̄ təgə na n̄ nyəə. Mpi tə, ma nukı tev taη.

⁴² Wulav tεεwa, ulena Ilii kpa Kamεeli puγv nyuvvυ taa, na í hənti Tacaα ke atε. Ulena í t́ υ nyuvvυ ke ι yoo taa. ⁴³ M̄p̄ȳḡ υ tōma ι waalı təηlv si: Kpa na n̄ nyəanna tēηku həgəlvυ təə.

I waalı təηlv kpawa na í kəə, ulena í heeli-ι si: Polv fei.

Təm naatosompəgəlaya ke ι tila-ι mpv, na í nyənəgi. ⁴⁴ Naatosompəgəlaya nyəm ke təmle tv mələa na í yəgəti si: Ma nawa isəηmuntiya luna tēηku taa, na ká kpaaki, ka ta kəli yvlv ntantakv.

Ntēna Ilii təm-ι si: Polo n̄ heeli Akarı si í kpeeli ι kpaγanəη na í tii ləη, tev ι taa təkı-ι.

⁴⁵ Ulena tev kpa teu, na ḱ hukı səsəm na wulav wε ι keεke taa na ι kpeη Sisilee. ⁴⁶ M̄p̄ȳḡ Ilii ləla ι tampala na Tacaα ha-ι toma. Ulena í kpaγa asewa ke Akarı keεke nəgə təə, haləna pá svv ιate.

19

Ilii apalvtv ləv

¹ M̄p̄ȳḡ Akarı keesa ι alv Sesapεeli ke pə tēna mpi Ilii lapa tə. Na isəna ι kvwa Paali kuyəgətutu teləsəlaa tə. ² Ulena Sesapεeli tili na pá heeli Ilii si: Ye cele isəntə taka ma ta kv-η teitei isv n̄ kvvυ Paali kuyəgətutu teləsəlaa mpε tə, tuη í hə ma ηkpaηvυ na wahala səsə nəgəlv. ³ M̄p̄ȳḡ səgəntv kpa Ilii, na í

kpaya ɪ tɛmlɛ tʊ na pʌ se na pʌ polo Pɛɛsɛpa kɛ Yuta tɛtʊ taa, na ɪ yeɛ ɪ tɛmlɛ tʊ kɛ tɛna. ⁴ Ʋɛna ɪ tɔ kʊyakʊ kʊlɔmʊyʊ kɛ wʊɔɔɔ tɛtʊ taa na ɪ ɔaya tiikasɪ nasɛli sɪ tɛɛ, na ɪ sɛlɛmɪ sɛm sɪ: Hai, Tacaɔ, pɛ nu-m, kpaya-m mpʊ. Mpi tɔ, ma ta kɛli ta ɔaanaa kɛ teu.

⁵ Ʋɛna Ilii hɛntɪ tɛna na ɪ too. Na ɪsɔtaa tillu nɔyɔɔɔ ɪ kɔɔ na ɪ ma ɪ tɔɔ, na ɪ feesi-ɪ sɪ: Kʊli na ɲ tɔyɔ.

⁶ Ilii fema, ɔɛna ɪ maɔana pɛtɛpɛtaya puwa pɛɛ tɔɔ, na lʊm fulaya. Ʋɛna tɔyɔɔ na nyɔɔɔ, ɔɛna ɪ tayaɲi hɛntʊyʊ. ⁷ Mʊpʊyʊ Tacaɔ tillu kɔma na ɪ mʌ ɪ tɔɔ na ɪ tɔmɪ-ɪ sɪ: Kʊli na ɲ tɔyɔ. Mpi tɔ, nyʌ mpaau tayaɔaa kɛ.

⁸ Ilii kʊɔaa na ɪ tɔyɔ, ɔɛna ɪ hiki aɔaafɔya na ɪ tɔ ilim na ahoɔ kɛ kʊyɛɛɲ nɪɔɛ tɛcu. Halɛna ɪ tala Ʋɔ puɔɔ Holɛpu.

Ilii apalɔtʊ nyɔɔɔ

⁹ Ilii tala Holɛpu puɔɔ taa, ɔɛna ɪ suu kʊkpamʊyʊ puɔɔ taa kɛ ahoɔ, na Tacaɔ pɔɔsi-ɪ sɪ: N laki weye ɔɛɛ?

¹⁰ Mʊpʊyʊ Ilii sɪ: Hai, Tacaɔ Ʋɔ, Toma tɛna tʊ, ma sɛɛsa ɪsɛɛ na nyʌ tɛmlɛ kɛ. Ama Ʋɛyɛli nyɔma yɔkɛna nyana-wɛ mɛ nɔyɔ pɛɛɔyʊ. Na kɔtaya tɛlatɛnaa, na pʌ kʊ nyʌ kʊyɔyɔtʊ tɛɔsɛɔaa. Ma tike kɛ pɛ sɔɔwa, na pa tʊ tɔɲna pɛɛkʊyʊ sɪ pʌ kʊ-m.

¹¹ Ntɛna Tacaɔ sɪ: Lu na ɲ kra puɔɔ tɔɔ na ɲ sɔɲ ma ɪsɛntaa, na mʌ tɔ na mʌ tɛɛ.

Pɛ tasaa ɔɛ heelumʊyʊ nakʊli kʊ hɔkaa kɛɛ na kʊ fakɪ pɔɔɲ. Ama Tacaɔ fɛi pɛ taa. Pɛɛ pɛ waali kɛ tɛtʊ sɛɔaa, Tacaɔ fɛi pɛ taa tɔtɔ. ¹² Tɛtʊ seluyʊ mpi pɛɛ pɛ waali kɛ kɔkɔ nʌ hɔkaa. Tacaɔ fɛi kɛɛ ka taa tɔtɔ. Pɛ waali kɛ heelimaya nakɛli ka fɛtaa, na Ilii nu ka tɔɲ. ¹³ Ʋɛna ɪ takɪ ɪ ɪsɛntɔɔ kɛ ɪ kraɪ na ɪ lu na ɪ sɔɲ

kukpamuyu púyú nǎǎ. Na í nu pə tasa-i pəəsuyu si: Ilii n laki weye cəne?

¹⁴ Ntəna í cə si: Hai, Tacaɔ Iɔ, Toma təna tu, ma seesa isəle na nyá təmle ké. Ama Iseyeli nyéma yəkəna nyana-we mə nǎǎ pəeluyu na kətaya tələtənaa, na pá kú nyá kuyəyətutu teləsəlaa. Ma tike ke pə səwa, na pa tu təna pəkuyu si pá ku-m.

¹⁵ Ḿpúyú Tacaɔ təma Ilii si: Məli nyá nǎǎ tə. Polo Tamasi na ń kra Hasayeli ke Silii nyéma wulav. ¹⁶ Uena ń polo na ń kra Nimsi pəyalu Yehu ke Iseyeli nyéma wulav. Na ń kra Safa pəyalu Ilisee ke Apeeli-Mehola ke Iɔ kuyəyətutu teləsulu wei ɪ ká ləeti nyá lonte taa tə. ¹⁷ Hasayeli í kpisa mpa pa təm, de Yehu náá kú pəle. Yehu í kpisa mpa, de Ilisee náá kú pəle. ¹⁸ Ama maa yele yəlaa iyisi naatosompəyolaya (7000) mpa pa ta lun tuyu Paali na pá musu-ku tə, na pa weesin.

Ilii ləsvyɔ ke ɪ waali təɣlɔ Ilisee

¹⁹ Ilii kula təna, uena í polo í mayana Safa pəyalu Ilisee na pa haləyəna naaŋ naanwa na naale. Na Ilisee təkə naanwa na naale nyəŋ. Uena Ilii kpatəna-i na í ləyɔ ɪ təw ké kpai. ²⁰ Ḿpúyú Ilisee lə akuyu təya, na í kraɣa Ilii waali ké asewa na í təm-ɪ si: Hai, yelem, na má polo na má lá ma caa na ma too ke pə lapa wulee. Uena má kəw na má təŋ-ŋ. Ntəna Ilii si: Polo. Ma ta təŋ-ŋ se. ń kəw.

²¹ Uena Ilisee məli ɪ naaŋ kəhaləŋ cəw, na í kra-i na í la kətaya, na í kraɣa akuyu kpatəŋ na í tayanəna kəkə na í təsi nantv. Uena í ha ɪ cəw nyéma na pá təyɔ. Uena í təŋ Ilii, na í pəsi ɪ pəyalu.

20

Silii nyáma na Samalii nyáma pa yoo

¹ M̀p̀ỳg̀ kuyaku nakuli, Silii wulav Peni-Hatati kpeyela i yoolaa, na pa kpaɣanəɲ, na pa yoo keekena. Na pa cɔlɔ awulaa hiu na naanɔwa na naale. Na pá polo Samalii nyáma ke yoonav. ² M̀p̀ỳg̀ Silii wulav tilaa na pá heeli Iseyeli wulav Akarɪ si: ³ Cele-m nyá liyitee, na nyá wɔla, na nyá alaa na nyá piya mpa pa kɛla alaafəya tɔ. ⁴ Ntena Iseyeli wulav tili si pa heeli-i si: Má sama. Ie ma maɣamaɣa ke maa ha-ɲ, na pá kpeɲna ma kɔwɛnam. ⁵ M̀p̀ỳg̀ Peni-Hatati tasa tiluyɔ ke tɔm naale nyəm. Na pá polo pá heeli Akarɪ si: Peni-Hatati si pə taɣa nyá liyitee na nyá wɔla na nyá alaa na nyá piya tike ke i caaki. ⁶ Akarɪ nyi teu si cele isəntɔ waatu maa tili ma yɔlaa na pá yasi nyá kawulaya tɔɣaɣa, na nyá waali nyáma nyɛɲsi taa, na pá kpaɣa nyá wontunaa kɔpantu.

⁷ M̀p̀ỳg̀ Iseyeli wulav kota tetu nyuyɔ nyáma tɔna na í tɔ-wɛ si: Mə maɣamaɣa í nawa tɔkpataa si isayatu ke ine inɪ i pɛɛkəɣəna-tv. Pə tɔɔ ké i tilaa si má cele-i ma alaa, na ma piya, na ma liyitee, na ma wɔla. Pá cɔ ma ta tu kisina-i pɔlv.

⁸ Ntena nyuyɔ nyáma na icate tɔna yɔlaa tɔ si: Taa tisi ɲa ń nuna-i.

⁹ M̀p̀ỳg̀ Akarɪ heela Peni-Hatati tillaa si: I heeli-i si ma celaya-i mpi i ka sɛlɛma kancadaya tɔɣɔ. Ama mpi i pɛɛkəɣi nɔɔnɔ tɔ, ma kisa yoo.

Iɛna tillaa náá polo na pá heeli Peni-Hatati ke mpv. ¹⁰ Mpuyɔle Peni-Hatati tasa tillaa tooso nyáma ke tiluyɔ na pá heeli Akarɪ si: Ye ma ta yɔki Samalii icate tɔmuyɔmuyɔ, na ma yoolaa cosi tɔ tetu ke pa ɲkulee taa na pá kpeɲna. Tuɲ í tv-m wahala.

11 Κελενα Ισεγελι wulav si: Pa tuka ituule si, pa kuvu tɔɔɔɔɔɔɔɔ kɛ na pɛcɔ pɔ paana ka kɔɔɔɔɔɔɔɔ.

12 Pa pona Peni-Hatati ke tɔm nti tɔ na pɔ mayana i na awulaa lempa ke coka taa kɛ na pɔ nyɔɔki sɔlɔm. Mɔpɔyɔ i tɔma i yoolaa si: I tayanu mɔ ti na i niki yoo. Uena pele pɔ la mpɔ.

Akari akaitv

13 Mɔpɔyɔ Iso kuvɔɔɔɔɔɔ tɛlɔsɔlɔ nɔɔɔɔɔ i polaa na i mayana Ισεγελι wulav Akari, na i tɔ si: Taca si mɔ heeli-ɔ si yoolaa tuutuuma wei n naaki isɔntɔ tɔ, maa tɔ-weɔɔ nyɔ niɔ taa kɛ saɔa mayamaɔa. Uena pɛcɔ n nyi si mayale Taca.

14 Ntɛna Akari pɔɔsi si: Awe ton taa kɛ pu tɔna-weɔɔ ma niɔ taa? Taca si: Yoolaa kuvama mpa kuvataɔnaa sɔsaa kpaɔa tɔ mpe pa ton taa kɛ.

Akari si: Na awe kɔ caalɔna yoo? Iso kuvɔɔɔɔɔɔ tɛlɔsɔlɔ si: Nyaya.

15 Mɔpɔyɔ Akari kala yoolaa mpe, pa we yɔlaa ɔmɔnɔɔ na hiu na naanɔwa na naale (232). Uena i kala Ισεγελι yoolaa tɔna. Pele pa we yɔlaa iyisi naatosompɔɔɔɔɔɔ (7000). 16-17 Uena yoolaa mpe pɔ tii kolontunaa tɔ kɛ ilim sikuyɔ waatv. Peni-Hatati na i awulaa pa tɔɔna sɔlɔm lipu ke coka taa. I kusa feɔla si pɔ nɔ mpi pɔ laki tɔ. Uena pele pɔ heeli-i si: Samalii yoolaa tɛma luw kɛ. 18 Ntɛna i yɔɔɔɔ sɔlɔm tɔm si: Ye ciikuɔu ke pa kɔɔ, iɛ i kpa-we na pa iɛ. Ya ye yoo ke pa tu kɔɔ i kpa-we na pa iɛ tɔtɔ.

19 Mɔpɔyɔ yoolaa kuvama mpe na Ισεγελι yoolaa, pa lu icate taa, 20 na paa wei i kv kolontu. Ama Silii nyɔma kuu-te na Ισεγελι nyɔma tɔ pa waali. Uena Peni-Hatati na lelɔ pɔ caɔa kpaɔanɔɔ na pɔ se.

²¹ Isəna Iseyeli wulaw yoonə Silii nyəma na í kpiisi pa kraɣanəŋ na í wakəli pa yooú keekənaa, na í pəli pa niŋ ke səsəm təɣəle.

²² Ḿpúgú Isə kuyəɣətutu teləsulu məlaa na í heeli Iseyeli wulaw si: Kaasi nyá ti na ń maɣasi teu ke mpi n ká la tə. Mpi tə, Silii wulaw na ı yoolaa paa məli pənte isəntə waatu si pa yookina-ŋ.

Akari akaitu tətə

²³ Ḿpúgú kuyaku nakuli, Silii wulaw waali nyəma təma-ı si: Iseyeli nyəma Isə ke pəəŋ nyəŋ ké. Pə təə ké pa kəla-tu. Mpu tə, tə polo tə yoonə-weyə tetekəle taa. Isu tə kəla-we. ²⁴ Ləsi awulaa mpe na ń ləeti pa lona taa ké kufənənaa. ²⁵ Ulena ń kraɣa yoolaa kufama isu mpa pa səpa tə, na ń caa kraɣanəŋ na yooú keekənaa, isu ləŋ nyəma. Ulena tə sulii Iseyeli nyəma ke tetekəle taa. Isu tə kəla-we.

Ḿpúgú Pəni-Hatati mu mpe ını pa təm nti. ²⁶ Pənaɣa sikaa isu mpu, uləna í kala ı yoolaa na í kraɣa-we na í pona Afeki ke Iseyeli nyəma yoonaw.

²⁷ Ḿpúgú Akari ná kala ı yoolaa, na pá polo pa kolontunaa ke yoonaw. Na pá siki kpeka naale, isu pəŋ kalakisi. Na Silii nyəma náá waasa tetu təna.

²⁸ Mpuɣule Isə kuyəɣətutu teləsulu məla Iseyeli wulaw kiŋ na í tə si: Tacaə yəɣətəə si timpi Silii nyəma təma si, maɣa pəəŋ taa Isə tə, maa tu-weyə nyá niŋ taa. Ulena pá nyi si maɣale Tacaə. ²⁹ Ḿpúgú pa sika təma kiŋ ke kuyəŋ naatoso təcu na pá nyənəŋi təma. Ulena pá yoo naatosompəɣələɣa nyəŋku wule. Ḿpúgú Iseyeli ku Silii yoolaa ke iyisi nunuwa (100000) ke kuyaku kulomuyə. ³⁰ Pə kaasa yoolaa iyisi hiu na naatosompəɣələɣa (27000) wei uləna pəle pa kuu-te.

Uena pá sou Afeki icate taa, na icate koluŋa ti na pá nyəki-wε.

Akari yela Sili wulav ke kyv

Ama Peni-Hatati ná pəsa na í se na í ηmeli icate taa kutuliya nakəli ka taa. ³¹ Mpyóy í waali nyéma polaa na pá heeli-i si: Tə nuwa si lseyeli awulaa wena yəlaa pətətεε ké. Ue tu takí fələtənaa na tó tú ta luuŋ tεε ké ηmusi, na tó polo tó mayana lseyeli wulav, ntanyi í kaa kv-η.

³² Mpyuε pa taka pa lanwakəlle wontu nti, na pá tu pa luuŋ tεε ké ηmusi na pá polo lseyeli wulav cəb na pá heeli-i si: Nyá yom Peni-Hatati wiikina-η si í taa kv-i. Ntəna Akari si: Ha, í ta si taa? Hə, ma taapalv ké te.

³³ Tənaγale Sili wulav tillaa mapa kapuka si: Ha, nyá taapalv ke? Akari si: I polo í kəna-i.

Uena Peni-Hatati lu na í kə, na Akari kpaasi-i í kεεε taa. ³⁴ Uena í tó Akari si: Ma mələna-η acalεε wena ma caa ká lεεka nyá caa tə. Ye n nəkaa n pεətəna Tamasi nyéma ke nyá tetv kulvləm isi ma caa pεetaγana Samalii nyéma tə. Uena Akari si: Ue má na-η tu pεeli nəγ, na má ye-η na í kpe.

Pa tεma nəγ pεelvγv uena Akari yele Peni-Hatati na í tεε.

Isə lanje ta heena Akari yaasi

³⁵ Mpyóy Isə kuyəγətvtv teləsəlaa taa nəγəlv təma í təγəntəle si: Taca γəγətta si í ma-m. Ama ulé í ta tisi.

³⁶ Ntəna í tó si: Timpi í kpeena Isə kuyəγətvtv tə, ye n kula kpeente, təγəlaya ká katí-η na ká kv-η.

Kvpəmpəle na í tεε na í suli təγəlaya na ká kv-i.

³⁷ Mpyóy kulvəm iní í pola lεlv kīŋ, na í təm-i si: Ma-m.

Ulena ílé í mapɪ-ɪ na caləm lu. ³⁸ Ulena í həkə saalaya ke ɪ nyuɣu na í polo í ηmeli mpaav ηku akapɪ ká tɛɲ tɔ kv nɔɣɔ. ³⁹ Waatu wei wulav tɛekaya, ulena Iso kuyɔɣɔtutu teləsulv ma kapuka si: Hai, Tacaα, ma isəle ka sɛena yooou ké. Ulena nɔɣɔlv lu na í kəna-m yom si má təkɪ-ɪ. Na í heeli-m si ye ɪ fitaa paa kv-m. Yaa ma feli-ɪ liyitee nyəɣətu iyisi tooso (3000). ⁴⁰ Tɔv, pə kəma na ma isəle sɛɛ teu, ulena yom náá se. Ntɛna Iseyeli wulav si: Ha, n kv nyá ti təm ké té.

⁴¹ Təɲaya apalv unɪ ɪ kəla ɪ isentəɔ saalaya, na wulav cəkəna si ɪ ké Iso kuyɔɣɔtutu teləsəlaa taa nɔɣɔlv. ⁴² Mpuɣule Iso kuyɔɣɔtutu teləsulv si, Tacaα yɔɣɔtaa si: Timpi ma təma si pá kú yulv, na Akapɪ ń yele-ɪ na í tɛ tɔ, nyaa səna ɪ lonte, na Iseyeli yəlaa si yulv unɪ ɪ nyəma lonte.

⁴³ Mpuɣú wulav Akapɪ lanɲɛ ta hɛɛna təm ntɪ, na í məli ɪ tɛ na pááná.

21

Akapɪ yelaa na pá kv Napəti

¹ Pəle pə waali, apalv nɔɣɔlv ɪ ka wɛna Sisilee, na pá yaa-ɪ si Napəti. ɪ wɛna tuɲ wei pa yaa si lɛsɛɲ tɔ ɪ taale ke Iseyeli wulav təɲaya cəlv. ² Mpuɣú kuyaku nakvli wulav təma Napəti si: Cɛle-m nyá lɛsɛɲ taale nte tɔ wɛ ma təɲaya cəlv tɔ, na má hala tuusi. Maa layasi-ɲ nte tɔ kəla mpv tɔ. Yaa ye n tu səlaa, ma feli-ɲ pə liyitee.

³ Ntɛna Napəti si: Tacaα í pona mpusi ké pooluɲ, na mpi maa cɛle-ɲ kpancoou ηku ma caanaa yelina-m tɔ.

⁴ Mpuɣú Akapɪ lanɲɛ ta hɛɛna Napəti təm ntɪ, na í haɣa pááná, na í polo í həntɪ ɪ kato tɔɔ, na í ha yəlaa ke

siyile na í kisi tǝǝw. ⁵ Ntɛna ɪ alv pǝǝsi-ɪ si: Pepe lapa na ń kisi tǝǝw? ⁶ Mpuɣule si: Ma yǝǝta Napǝti ke Sisilee kɛ si ɪ cɛɛ-m ɪ lɛsɛɲ taale, na ma fɛli-ɪ liyitee, yaa ye ɪ caaki ma layasi-ɪ kufate na í kisi.

⁷ Kelɛna Sesapɛɛli si: Pwɛ, ntɔɲ n sǝǝki si ń kɛ lɛɣɛli wulav na? Kuli na ń tǝǝw. Maa cɛɛ-ɲ Napǝti taale.

⁸⁻¹⁰ Uɛna alv ɪni ɪ ɲmaa Sisilee ɪcate nyuɣu nyǝma ke lɛɛtǝlɛnaa na Akari hǝte taa si: I koti samaa ke nǝhǝkutv kotuɣu, na ɪ tv Napǝti si ɪ paasɛna kotuɣu ɲkv. Uɛna ɪ pona tetelataa napǝlǝɣi ɪ kin na pǝ suu-ɪ tǝm si, ɪ tǝɲsa lɛǝ na wulav ke mpusi. Uɛna pǝ luna-ɪ ɪcate waali na pǝ kv-ɪ na pɛɛ. I tɛma mpv, uɛna ɪ tv wulav kuyvsum, na ɪ tilina Sisilee ɪcate nyuɣu nyǝma, na pǝ sǝsaa si pǝ paasɛna-ti.

¹¹ Uɛna pɛɛ pǝ lǝ teitei ɪsu Sesapɛɛli tɣu-wɛɣɛ ɪ lɛɛtǝlɛnaa taa tǝ. ¹² Pa kota samaa ke nǝhǝkutv kotuɣu na pǝ tǝ Napǝti si ɪ paasɛna-kv. ¹³ Mpuɣú tetelataa naale kǝma kotuɣu taa tǝna, na pǝ tǝ si: Napǝti tǝɲsa lɛǝ, na wulav ke mpusi.

Tete ɪsu saɲa tǝ, pa luna-ɪ ɪcate waali na pǝ yaya-ɪ pɛɛ na pǝ kǝ. ¹⁴ Mpuɣú nyuɣu nyǝma tilaa na pǝ heeli Sesapɛɛli si pa kvwa Napǝti na pɛɛ. ¹⁵ Waatv wei alv ɪni ɪ nu mpv, uɛna ɪ heeli ɪ paalv si: Polo ń kpaya taale nte Napǝti ka kisa-ɲ pɛɛtǝnav tǝ. I sǝpa.

¹⁶ Mpuɣú Akari pola kpaakraa, na ɪ kpaya taale ńtɛ.

Akari na ɪ alv pa sǝm tǝm

¹⁷ Mpuɣú Tacaa heela lɛǝ kuyǝǝtǝtv telɛsulv Ilii wei ɪ kɛ Tisipe ɪcate tv tǝ si: ¹⁸ Polo lɛɣɛli wulav tɛɣɛ Samalii. I wɛ Napǝti taale nte ɪ lɛkkaa tǝ tǝ taa. ¹⁹ Ye n talaa ɪɛ n tǝm-ɪ si: Tacaa yǝǝtaa si n kǝ yulv ntɛ, na

ń kǎw ı wontu tǎyǎw na? Timpi taa hası niisa Napǎti calǎm tǎ, tǎnaya su niisi nyá nyǎm tǎtǎ.

²⁰ Ilii tala Akarı kin ılena í pǎǎsi-ı sı: Ma kolontu n kǎmaya? Isǎ kuyǎyǎtǎtǎ telǎsulǎ sı: Yee ma kǎma. Timpi nyá lanle heena mpi pǎ ta maya Taca a tǎ pǎ lapǎ tǎ. ²¹ ı tǎma sı: Maa kpiisi nyana nyá luluyǎ nyǎma tǎna. Pǎ krayǎw sǎsaa na piya tǎ. ²² Maa la nyá tǎyaya nyǎma ke teitei ısu maa lapǎ Solopǎwam na Pasa pa nyǎsi tǎ. Mpi tǎ, n kǎla ı pǎáná ke kusuyǎ. Pǎcǎ n tusa Iseyeli nyǎma ke laatu taa. ²³ Mǎpǎyǎ Ilii tasaa sı: Nyá alǎ Sesapǎeli nyǎntu wee tǎtǎ. Hası ká tǎyǎna-ı Sisilee kolǎna kite. ²⁴ Pǎle pǎ paasi, ye nyá tǎyaya tu wei í sǎpa tǎyaya, hası ka tǎyǎna-ı. Na wei í sǎpa taale, kpelinǎ tǎyǎ ílé.

²⁵ Too tǎ, nǎyǎlǎ ta lata mpi pǎ ta maya Taca a tǎ, ısu Akarı. ı alǎ Sesapǎeli tǎsǎna-ı. ²⁶ ı na nǎyǎlǎ pa ta maya acaalǎtu. Mpi tǎ, ı laakaya tuǎ ke teitei kǎ ısu Amolii nyǎma, mpa Taca a tǎyǎnaa na pǎ fee Iseyeli nyǎma tǎ.

Akari lanle wakǎlǎna ı yaasi

²⁷ Akarı nu mpǎ, ılena ı lanle wakǎli sǎsǎm. Na í cǎli ı wontu na lanwakǎlle, na í suu fǎlǎtǎnaa taka na í hǎntǎyǎna. Na í hǎkǎ nǎyǎ, na í tǎǎ nǎǎhǎle nǎǎhǎle. ²⁸ Mǎpǎyǎle Taca a heela Ilii sı: ²⁹ Timpi akarı lanle wakǎla katatǎlaya ke ısǎntǎ tǎ. Maa tasǎyi mpusi kǎnǎw ke ı tǎyaya tǎǎ kǎ ı kawulaya waatu. Ama ı pǎyǎlǎ waatu taa kǎ maa la mpǎ.

22

*Lamǎti ıcate leekeyǎ tǎm
(Kǎtǎǎsǎtu II 18:1-3)*

¹ Mprógú pusi naale tɛɛwa, yoo ta kɔɔ Iseyeli na Sili nyóma pa heku. ² Pɛnaya tooso nyɛnka taa ké Yuta wulav Sosafati pola Iseyeli wulav Akari ke nav. ³ Pɛyele Akari ka tɛma i waali nyóma ke heeluyi si: I nyómá teu si tá tɛnna Lamoti icate ke Kalaati tetu taa. Iɛ pɛ fei si í la sika na tɛ lɛekuyi ke Sili nyóma. ⁴ Mpuɔule Akari pɔɔsa Sosafati si: N kaa kɔɔ na ń sɛna-m na tɔ lɛeki-tɛ?

Sosafati si má na ma yoolaa na ma kraɔanɛɛ ta sɔɔlv puwa si tu sɛna-ɛ.

*Iso kyɔɔɔtutu telɛsɛlaa pɔpɔtɔnaa kaloolaya
(Kvɛɔɔsvu II 18:4-11)*

⁵ Paa na mpv, ilena Sosafati si: Pɔɔsi Taca na pɛcɔ.

⁶ Mpuɔule Iseyeli wulav kota i Iso kyɔɔɔtutu telɛsɛlaa. Pa we yulɔnyɔɔɛ nasɛle (400) ke mpv, na i pɔɔsi-we si: Pɛ we si má polo má lɛeki Lamoti icate ke Kalaati tetu taa yaa má yele? Ntɛna Iso kyɔɔɔtutu telɛsɛlaa si: Polo, Taca ká tu-weye nyá niɛ taa.

⁷ Paa na mpv Sosafati ta nyɔlv-ti. Iɛna i pɔɔsi si: Pɛ ta kaasi Iso kyɔɔɔtutu telɛsɛlv nɔɔlv, wei i ká yɔɔtɛna-tuyi Taca tɔ? ⁸ Ntɛna Akari si: Teu, Imila pɛyalv Misee weɛ. Ama maa caaki-i ké. Mpi tɔ, isayatu ke i heeliyi-m tam.

Ntɛna Sosafati ma kapuka si: Paa yɔɔtɔyi Iso kyɔɔɔtutu telɛsɛlv ke mpv.

⁹ Mprógú Akari yaa kawulaya tɔyaya tɛmlɛ tu nɔɔlv, na i tili-i si: Polo na ń yaa Misee ke lɔɛ.

¹⁰ Awulaa mpe pa naale pa suu pa kawulaya wontu ké, na pá caya pa kpelasɛ tɔɔ ké Samalii tɛm tɛhɔvle cɔlv. Iɛna Iso kyɔɔɔtutu telɛsɛlaa kpaalɔyi pa tɛmnaa. ¹¹ Kenaana pɛyalv wei pa yaakaya si Setekiya tɔ, i ka ké pa taa lɛlv ké. I ka lupa i tɔyi

nyə̀ə̀lɔy hə̀ŋ kɛ̀ na í tə̀ŋ si: Hə̀ŋ inɛ̀ ɪ hɔ̀lɔyənə̀ ton wei n ká kələnə̀ Silii yoolaa tɔ.

¹² Ḿpúyú Isə̀ kuyə̀ɔtɔtɔ teləsə̀lā lēlā ná yə̀ɔtā təm kɔ̀lɔmtɔ nti tətɔ si: Ta caa, polo n̄ lɛ̀kɪ Lamə̀ti ɪcatɛ̀ kɛ̀ Kalaati tɛ̀tɔ taa. Tacaā ká tɔ-tɛ̀yɛ̀ nyá niŋ taa kɛ̀ na n̄ pəsɪ-tɛ̀.

Misee kpaala Akarɪ kpisuyu
(Kv̄tə̀sɔtɔ II 18:12-27)

¹³ Ḿpúyú tillu wei ɪ pola Misee waalɪ tɔ ɪ heela-ɪ si: Isə̀ kuyə̀ɔtɔtɔ teləsə̀lā tənə̀ kɛ̀ntə̀ nə̀ɔ kɛ̀, na pá heeliyi wulav si ɪ ká la aka. Pə̀ tɔ tɔ, nyana-wɛ̀ í kɛ̀ntɪ nə̀ɔ.

¹⁴ Ntɛ̀nə̀ Misee si: Ma tuuna Tacaā si, nti Isə̀ ká heeli-m tə̀ɔ maa yə̀ɔtɪ.

¹⁵ ɪ tala wulav kin, ɪlənə̀ wulav pə̀sɪ-ɪ si: Misee, tɔ polo na tɔ lɛ̀kɪ Lamə̀ti ɪcatɛ̀ yaa tɔ taa polo? Ntɛ̀nə̀ Misee si: Ma ta tanɪ-ŋ se. Polo, Tacaā ká tɔ-tɛ̀yɛ̀ nyá niŋ taa kɛ̀.

¹⁶ Ḿpuyule wulav si: Aweyɛ̀ n sɪwa si í pə̀lɔyɪ-ŋ na pə̀cɔ́ n̄ teləsɪ-m təm nti Tacaā heela-ŋ tɔ?

¹⁷ Ntɛ̀nə̀ Misee si:
Ma nawa ɪsɛ̀yɛ̀li yoolaa yawa yem kɛ̀ pə̀ŋ taa,
ɪsɪ heen wei ɪ fɛ̀ina tiikilu tɔ.
ɪlənə̀ Tacaā yə̀ɔtɪ si, pa fɛ̀ina wulav.
Yoou tɛ̀mā, paā wei í kɛ̀.

¹⁸ Kələnə̀ Akarɪ pəsənə̀ Sosafatɪ tɔ tɔ si: Ntə̀ŋ maa heela-ŋ si ɪsə̀ɔtɔ tike kɛ̀ ɪ heeliyi-m tam?

¹⁹ Ḿpúyú Misee tasā si: Tɔv, nu Tacaā təm. Ma na-ɪ na í cə̀yā ɪ kawulayā kumte tɔ, na ɪ ɪsə̀tāā tillā sə̀ŋā na pá tɔ-ɪ hɛ̀kɔ. ²⁰ ɪlənə̀ í pə̀sɪ-wɛ̀ si: Awe ká polo na í tɔsɪ Akarɪ si ɪ lɛ̀kɪ Lamə̀ti ɪcatɛ̀ na pá kɔ-ɪ? ɪnɛ̀ si ɪ nyə̀ntɔ ntɔ. ɪnɛ̀ ɪlɛ̀ si ɪlɛ̀ ɪ nyə̀ntɔ ntɔ.

21 Mpuɣule feesuɣu nakuli ku kulaa si ŋku ku polo. Tacaɔ si: Isənaya n ká la? 22 Ḿpóyú si ŋku ku tu Akarɪ kuyɔɣɔtutu teləsəlaa taa ké pəpətu. Tacaɔ si: Təu, polo na ń la mpv. 23 Ulena Misee tasa si: Ntəɣəle, Tacaɔ yelina si pá t́ nyá kuyɔɣɔtutu teləsəlaa taa ké pəpətu. Təfɔ mpusi ké i caa i kəna-ŋ.

24 Tənaɣale Sitekiya kpətəna Misee, na í mapɪ-i katarɪa na í pəəsi-i si: Tacaɔ Feesuɣu luna ma taa, na kú kəɔ na kú heeli-ŋ yaa?

25 Mpuɣule Misee si: Kuyaku ŋku ń ká se na ń ŋmeli nyá nan ləkətələkaya taa ɩe, kuyarɪkuyule n ká tisi.

26 Ulena Akarɪ tɔ i təmle nyəma taa nəɣɔlv si: Kra Misee na ń cəla ɪcate nyɔɣv tu Amoŋ, na wulav pəyalv Yowasi. 27 Heeli-we si ma təma si í tu-i saləka, na í haaki-i potopoto həɣəliya na ləm. Haləna má kənnə təyoole na alaafəya.

28 Mpuɣule Misee cə-i si: Ye si ń kəmna alaafəya, ɩe pə taya Tacaɔ heelina-m təm si má yɔɣəti.

Wulav Akarɪ səm

(Kvtəəsvtv II 18:28-34)

29 Ḿpóyú Iseyeli wulav na Yuta nyəŋ pa pola Laməti ke yoonav. 30 Ulena Akarɪ tɔ Sosafati si: Ma yusəyi ma ti na má polo yoo. Ama nyaa suu nyá kawulaya wontu.

Ulena Akarɪ la mpv. 31 Pəyele Sili i wulav ka heela i yoo keekənaa nyɔɣv nyəma hiu na naanəwa na naale ké si, pá taa paasəna yoolaa səkpema yaa səsaa. Ama pá pəkɪ Iseyeli wulav. 32 Pə təɔ ké waatu wei Sili i yoolaa nyɔɣv nyəma mpe pa na Sosafati, ɩlena pá t́ i waali. Ḿpóyú i mapa kapuka. 33 Ulena pele pá cəkəna si pə taya Akarɪ, na pá məli.

³⁴ Μρύγύ Sili i yoolaa taa nəγəlv i tó nyəmle ke yem. Ilena té polo na té yaγa Akarɪ ke timpi taa i yoou toko fεεwa tɔ. Ilena í tó i keεke saalv si: Keε na té məli, pə hika-m.

³⁵ Ama kvyakv ηkv yoou lapa tonj ké, na kolon-tunaa təηa-i yoonav. Ilena nəγəlv naa tɔka Akarɪ, na caləm kpeη i keεke taa. Pə taanaa ilena Akarɪ heε.

³⁶ Ilim tɔkaya, ilena pá yaγa kakiisaya ke tesikile taa si paa wei í kpe. ³⁷ Mpi tɔ wulav fεi.

Ilena pá kpeena Akarɪ ke Samalii na pá pimi-i. ³⁸ Waatv wei pa nyaalaya wulav keεke ké lule taa, ilena hasi niisi i caləm, na apalaa təna alaa náá sɔkɪ təna, isv Tacaa ka kraalaa tɔ.

³⁹ Pa keesa Akarɪ təm lentənaa, na i kvlapəm ke Iseyeli awulaa takəlaya taa, paa isəna í ηmá kawulaya təyaya na í lá canəm ke pə taa na tuuη kela tɔ. Na isəna i ηmá i təγi acalənaa tɔ. ⁴⁰ Akarɪ səpa, ilena i pəyalv Ahasiya lεti i lonte taa.

Yuta wulav Sosafatɪ təm

(Kvtəəsvtv II 20:31-21:1)

⁴¹ Akarɪ kawulaya pənaya liyiti nyəηka taa ké Asa pəyalv Sosafatɪ təγɔ kawulaya ke Yuta. ⁴² Sosafatɪ lulvγv pusi ka we hiu na naanəwa na kakpasɪ ke waatv inɪ. Μρύγύ i təγɔ kawulaya ke pusi hiu na kakpasɪ ke Yosalem. I too keε Sili pεelə Asupa.

⁴³ Sosafatɪ təntε ka siyisaa ké, na í keεkəna i caa Asa, na í lakɪ mpi Tacaa caakɪ tɔ. ⁴⁴ Ama i ta wakəli təkətəlenaa. Yəlaa pukaya ké na pá lakɪ tɔla ke kətaya na pə tulaalənaa. ⁴⁵ Sosafatɪ na Iseyeli wulav paa we lelenj ké.

⁴⁶⁻⁴⁷ Pa keesa Sosafatɪ təmnaa lentənaa ke Yuta awulaa takəlaya taa. Paa isəna i lapa apalətv tɔ, na

ι γοοη. Na ισəna ι τəγəna apalaa, na alaa mpa paa kaasa ι caa waatu taa, na pά lakι wasaηkalətu ke təkətəlenaa taa tə. ⁴⁸ Waatu ιni ι taa, wulav taa fei Itəm tetu taa. Ama Yuta wulav kpaakayana-weγε kumatəη səsə. ⁴⁹ Mpyó Sosafati saaka kpuləη səsəη ke Isiyəη-Kepee si pά puki Ofi ke wulanaa cələ. Ama lum τəγə kpuləη ke Isiyəη-Kepee kin ιle pa ta pəsi pa təmlə. ⁵⁰ Mpyó Akapι pəyalu Ahasiya təma Sosafati si: Ma kpuləη saalaa ká təηəγι nyá nyəma. Ama Sosafati ta tisi. ⁵¹ Sosafati səpa, ιlena pά pimi-ι pa təyaya pəlaav taa ké Tafiiti tə. Na ι pəyalu Solam ləeti ι lonte.

Iseyeli wulav Ahasiya təm

⁵² Yuta wulav Sosafati kawulaya pənaγa, naanəwa na naatosompəγəlaya nyəηka taa ké, Akapι pəyalu Ahasiya τəγə kawulaya ke Iseyeli taa ké Samalii ke pusi naale. ⁵³ Mpyó ι lapa mpi pə ta maya Tacaa tə. I keena ι caa na ι too, na Solopəwam wei ι tusa Iseyeli nyəma ke tuη laav taa tə. ⁵⁴ I luηa tγy Paali ké na í laa-ku, na í kpaasi Iseyeli Iə Tacaa páná ιsu ι caa.

PIPI LI USO TOM TAKELAYA
Portions of the Holy Bible in the Lokpa language of
Benin

copyright © 1999 SIM

Language: Lokpa (Lukpa)

Translation by: SIM

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-10-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

ef14191a-91f7-51c1-ac89-7b93dd7c4377